

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

راهنمای جامع اعتباربخشی برنامه‌های آموزشی در علوم پزشکی

ساختار، فرایند، راهنماهای خودارزیابی و ارزیابی بیرونی، فرمها

دکتر طاهره چنگیز، دکتر نیکو یمانی، دکتر فریبا جوکار،

دکتر محمدرضا صبری، دکتر عظیم میرزازاده

عنوان و نام پدیدآور	: راهنمای جامع اعتباربخشی برنامه های آموزشی در علوم پزشکی ، ساختار ، فرآیند، راهنمای خودارزیابی و ارزیابی بیرونی ؛ فرمها/ نویسندگان طاهره چنگیز... (و دیگران)
مشخصات نشر	: اصفهان: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان اصفهان: انتشارات مانی؛ ۱۴۰۰
مشخصات ظاهری	: ۲۱۸ ص جدول
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۵۲۴-۶۸۱-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: نویسندگان طاهره چنگیز، نیکو یمانی، فریبا جوکار، محمدرضا صبری، عظیم میرزاده
یادداشت	: کتاب حاضر با حمایت مالی مرکز ملی تحقیقات راهبردی آموزش پزشکی (نصر) منتشر شده است.
یادداشت :	: کتابنامه ص (۱۹۹) ، ۲۰۵
موضوع	: دانشگاه ها و مدارس عالی پزشکی - ایران - اعتباربخشی
موضوع	: Accreditation - Medical colleges - Iran
موضوع	: دانشگاه ها و مدارس عالی پزشکی - اعتباربخشی
موضوع	: Medical colleges - Accreditation
موضوع	: دانشگاه ها و مدارس عالی پزشکی - ایران - برنامه های درسی - ارزشیابی
موضوع	: Medical colleges - Curricula Iran - Evaluation
موضوع	: اعتباربخشی - آموزش - ایران
موضوع	: Accreditation (Education) - Iran
موضوع	: اعتباربخشی - آموزش
موضوع	: Accreditation (Education)
شناسه افزوده	: چنگیز ، طاهره ؛ ۱۳۴۳
شناسه افزوده	: Changiz, Taherah
شناسه افزوده	: ایران ، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مرکز ملی تحقیقات راهبردی آموزش پزشکی
شناسه افزوده	: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان اصفهان
شناسه افزوده	: Isfahan University of Medical sciences & Health Services
رده بندی کنگره	: R۸۱۷ رده بندی دیویی : ۶۱۰/۷۰۵۵ شماره کتابشناسی ملی : ۸۴۷۳۱۴۱

نام کتاب : راهنمای جامع اعتباربخشی برنامه های آموزشی در علوم پزشکی

تالیف : دکتر طاهره چنگیز، دکتر نیکو یمانی، دکتر فریبا جوکار،

دکتر محمدرضا صبری، دکتر عظیم میرزاده

صفحه ارا : هانیه رضایی شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۵۲۴-۶۸۱-۳ قیمت : ۲۸۰ تومان

تیراژ : ۱۰۰۰ نسخه قطع : وزیری نوبت چاپ : اول. ۱۴۰۰ تعداد صفحات : ۲۱۸ صفحه

ناشر : انتشارات دانشگاه علوم پزشکی اصفهان با همکاری انتشارات مانی

با حمایت مالی مرکز ملی تحقیقات راهبردی آموزش پزشکی (نصر)

کلیه حقوق برای دانشگاه علوم پزشکی اصفهان محفوظ است.

آدرس : دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

ص.پ ۳۱۹-۸۱۷۴۵ تلفن : ۳۷۹۲۳۰۳۷ - ۳۱ <http://pub.mui.ac.ir>

تلفن مرکز فروش کتاب دانشگاه : ۳۶۸۳۴۰۵ - ۳۱ انتشارات مانی : ۳۶۶۲۸۵۹۰ - ۳۱

Maniipub@yahoo.com

فهرست مطالب

پیشگفتار	۱۵
فصل اول: بررسی روند فعالیت‌های اعتبار بخشی برنامه در ایران	۲۱
نکاهی به وضعیت موجود اعتبار بخشی برنامه در ایران	۲۳
مقدمه	۲۳
ساختار موجود	۲۸
دبیرخانه شورای عالی برنامه‌ریزی علوم پزشکی	۲۸
دبیرخانه شورای آموزش علوم پایه پزشکی و بهداشت	۲۹
دبیرخانه شورای آموزش پزشکی و تخصصی	۳۰
دبیرخانه شورای آموزش پزشکی عمومی	۳۱
دبیرخانه شورای آموزش دندان پزشکی و تخصصی	۳۲
دبیرخانه شورای آموزش داروسازی	۳۳
فصل دوم: مروری بر ساختار و فرآیند اعتبار بخشی برنامه در سایر کشورها	۳۷
مقدمه	۳۹
اعتبار بخشی در کشورهای اروپایی	۳۹
نظام آموزش عالی و اعتبار بخشی در آمریکا	۶۰
نظام آموزش عالی و اعتبار بخشی در آسیا	۶۵
فصل سوم: ساختار اعتبار بخشی برنامه	۷۷
۱- شورای گسترش وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۸۰

۲- شورای آموزش.....	۸۰
۴- واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش	۸۲
۵- کمیته‌های تخصصی	۸۴
۶- ساختار دانشگاهی اعتباربخشی برنامه	۸۵
فصل چهارم: فرآیند اعتباربخشی برنامه	۸۷
خلاصه‌ای از فرایند اعتباربخشی	۸۹
۱- مرحله مقدماتی فرایند اعتباربخشی برنامه	۹۰
۲- مرحله انجام خودارزیابی برنامه	۹۱
۳- مرحله انجام بازدید بیرونی	۹۲
۴- مرحله تصمیم‌گیری در خصوص موقعیت اعتبار بخشی برنامه	۹۳
۵- انواع تصمیم‌گیری در خصوص اعتباربخشی	۹۴
۷- ارزشیابی اعتباربخشی:	۹۶
۸- تنظیم جدول زمان بندی:	۹۶

فصل پنجم: آیین‌نامه اعتباربخشی برنامه‌های آموزشی شوراهای آموزشی وزارت

بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۹۹
مقدمه	۱۰۱
الف- تعاریف	۱۰۱
ب- ساختار اعتباربخشی برنامه‌های آموزشی مصوب وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۱۰۳
ج- فرآیند اعتباربخشی برنامه‌های آموزشی	۱۰۸

فصل ششم: راهنمای خودارزیابی در اعتباربخشی برنامه‌های آموزشی مصوب

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۱۱۳
مقدمه	۱۱۵
مروری کوتاه بر اعتباربخشی برنامه	۱۱۵
عناصر اصلی اعتباربخشی	۱۱۶
استانداردهای اعتباربخشی برنامه	۱۱۶

خلاصه فرآیند اعتباربخشی برنامه	۱۱۷
خودارزیابی برنامه	۱۱۸
مراحل انجام خودارزیابی	۱۱۹
فصل هفتم: راهنمای ارزیابی بیرونی	۱۲۷
مقدمه	۱۲۹
مروری کوتاه بر اعتباربخشی برنامه	۱۲۹
استانداردهای اعتباربخشی برنامه	۱۳۰
فرایند اعتباربخشی برنامه	۱۳۰
بازدید بیرونی برنامه	۱۳۲
فصل هشتم: راهنمای تدوین استانداردهای برنامه‌های آموزشی علوم پزشکی ۱۴۹	
نحوه کسب استانداردها	۱۵۲
اهداف استانداردسازی در آموزش	۱۵۳
فصل نهم: چارچوب استانداردها: حوزه‌ها و تعریف حوزه‌ها / بر حسب رشته مقطع ... ۱۶۱	
مقدمه	۱۶۳
حوزه‌های استاندارد برای مقاطع دکتری عمومی (داروسازی)	۱۶۴
حوزه‌های استاندارد برای مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری تخصصی	۱۶۹
حوزه‌های استاندارد برای مقاطع تخصصی و فوق تخصصی پزشکی	۱۷۵
حوزه‌های استاندارد برای مقاطع تخصصی دندانپزشکی	۱۸۱
علوم پایه	۱۸۷
فصل دهم: راهنمای اخلاق اعتباربخشی برنامه	۱۹۳
ضمیمه‌ها	۲۰۷

جهان امروز، دنیای تغییرات سریع است و همگام با این حرکت، آموزش عالی نیز دچار تغییر می‌شود. بنابراین کیفیت آموزش همواره یک دغدغه جهانی بوده است. از سوی دیگر دانشگاه‌ها علاوه بر اهداف دانشی و مهارتی بر اهدافی چون شکل‌گیری شخصیت و توانایی‌های ذهنی و تفکر نیز تاکید دارند که این امر اهمیت توجه به کیفیت را فزونی می‌بخشد. با نگاهی دیگر، حوزه آموزش عالی بخشی است که در آن بودجه‌های هنگفتی صرف می‌شود. همچنین، بخش جوان جامعه یعنی دانشجویان حداقل ۴ سال از دوره فعال زندگی خود را در آموزش عالی صرف می‌کنند. بنابراین، توجه به این موضوع که این بودجه، زمان و فرصت‌های انسانی به طریقه‌ای صحیح به کار گرفته می‌شوند یا نه و آیا نتایج مورد انتظار حاصل می‌شود، بحث پاسخگویی در آموزش عالی را مطرح می‌سازد. یکی از مسیرهای پاسخگویی به این دغدغه‌ها اعتباربخشی است. چرا که اعتباربخشی به عنوان کلیدی برای پایداری فرهنگ کیفیت و همچنین پایداری ارزش‌های کلیدی آموزش عالی قلمداد می‌شود. از اهداف اعتباربخشی برنامه‌ای می‌توان به این موضوع اشاره نمود که آموزش ارائه شده از سوی موسسات آموزش عالی از یک کیفیت قابل قبول برخوردار هستند. از طرف دیگر، اعتباربخشی سبب می‌گردد تا برنامه به سمت اصلاح و ارتقای خود حرکت نماید.

نظام آموزش عالی سلامت در ایران نیز به دنبال گسترش کمی، اکنون در مسیر ارتقای کیفیت آموزش ارائه شده، حرکت می‌کند. پر واضح است که یکی از مهمترین وظایف وزارت، نظارت عالیه و هدایت دانشگاه‌ها به سمت ارتقا کیفی است و دستیابی به این

اهداف از مسیر اعتباربخشی میسر می‌گردد. بدیهی است اجرای اعتباربخشی فرآیندی پر چالش برای نظام آموزش عالی سلامت خواهد بود. کتاب حاضر که حاصل مأموریت ویژه دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و با نظر خواهی از صاحب نظران کشوری به محصول رسیده می‌تواند مسیر اعتباربخشی برنامه‌های آموزشی را از طریق فرایندهای تدوین شده در دبیرخانه‌های مستقر در وزارت هموار سازد. در اینجا لازم است از زحمات بسیار ارزشمند دانشگاه علوم پزشکی اصفهان خصوصاً سرکار خانم دکتر چنگیز تشکر وافر نمایم که با درایت و برنامه‌ریزی، و البته با هدایت و حمایت معاون محترم آموزشی وقت جناب آقای دکتر لاریجانی اقدامات ماندگار و درخشانی را انجام داده‌اند.

دکتر علی اکبر حق دوست

معاون آموزشی وزارت بهداشت درمان و

آموزش پزشکی

نظام آموزش عالی در تحقق توسعه پایدار کشور نقشی تعیین کننده دارد. و از سوی دیگر، "انسان سالم" به عنوان محور توسعه پایدار شناخته می‌شود. بنابراین، توجه به نظام درهم تنیده آموزش علوم پزشکی و خدمات سلامت با نقش آفرینی دوگانه در توسعه پایدار کشور، اهمیتی دوچندان خواهد یافت. این امر هم مستلزم سرمایه گذاری در حوزه آموزش علوم پزشکی و هم پاسخگویی این حوزه در برابر مأموریت محوله و منابع اختصاص یافته است.

مقوله پاسخگویی نظام آموزش عالی علوم پزشکی، امری پذیرفته در سراسر جهان است و در بسیاری کشورها، فرآیندها و شاخصهایی متناسب با نظام اجتماعی و سیاسی و آموزشی خود برای ارزیابی این مقوله تدارک دیده اند. از سوی دیگر، ضرورت اطمینان از "پاسخگویی" و "کیفیت" همزمان با رشد کمی مؤسسات آموزش عالی علوم پزشکی سبب شده که "اعتباربخشی" در حوزه آموزش علوم پزشکی بیش از سایر حوزه‌های آموزش عالی مورد توجه قرار گیرد.

اعتباربخشی به عنوان یکی از الگوهای تضمین کیفیت، در صد سال اخیر در بسیاری از کشورهای جهان با هدف اطمینان از کیفیت مؤسسات و برنامه‌های آموزش عالی استقرار یافته است. اعتبار بخشی یک فرآیند ارزیابی کیفیت است که به وسیله نظام آموزش عالی برای بررسی و تضمین کیفیت و ارتقاء کیفیت دانشگاهها و برنامه های آموزش عالی به کار گرفته می شود. در این فرایند ، یک موسسه به نهاد ارزیابی کننده ذیصلاح بیرون از موسسه نشان می دهد که از استانداردهای مصوب تبعیت می کند یا از برنامه‌های مناسب برای دستیابی به استانداردها برخوردار است.

در کشور ما طرح تحول و نوآوری در آموزش علوم پزشکی (سال ۱۳۹۴)، گام مهمی در انسجام و سرعت بخشیدن به برنامه‌های ارتقای آموزش علوم پزشکی بود که یکی از بسته‌های مهم آن، اعتباربخشی مؤسسات و برنامه‌های آموزشی علوم پزشکی است. در این بسته چهار محور اعتباربخشی مؤسسات، اعتباربخشی بیمارستانهای آموزشی،

اعتباربخشی برنامه‌های آموزش مداوم و اعتبار بخشی برنامه‌ها مورد تأکید قرار گرفته است.

توسعه مدل اعتباربخشی برنامه ای برای رشته - مقاطع گوناگون به عنوان یک مأموریت ویژه به دانشگاه علوم پزشکی اصفهان محول شد. کتاب حاضر یکی از برونادهای اجرای این مأموریت توسط تیم علمی است که می‌تواند مورد استفاده نهادهای ذیربط در اعتباربخشی برنامه‌های آموزشی (از جمله دبیرخانه‌های تخصصی شوراهای آموزشی وزارت بهداشت، اعضای هیاتهای ممکنه و ارزشیابی رشته‌های مختلف، دانشکده‌ها و گروههای آموزشی دانشگاهها) قرار گیرد. این راهنما در ضمن ارائه توضیحات مبنایی علمی و اجرایی، مسیر لازم برای اجرای اعتباربخشی را متناسب با بافتار (con text) برنامه‌های آموزشی ملی به شکل عملیاتی نشان می‌دهد. از این رو، دست اندرکاران اعتباربخشی برنامه ای با بهره گیری از الگوی ژنریک ارائه شده می‌توانند آیین نامه، ساختار و فرایند خاص دبیرخانه خود برای اعتباربخشی برنامه‌های آموزشی مورد نظر را تدوین نمایند. همچنین مسیر تدوین استانداردها و مراحل توافق سازی و کسب نظر خبرگان را نیز با توجه به راهنما طی کنند.

علاوه بر کاربران اجرایی، دانشجویان رشته‌های تخصصی آموزش و ارزشیابی و علاقمندان به یادگیری در خصوص اعتباربخشی این کتاب را مکمل و مثال ارزشمندی برای متون انتزاعی در خصوص اعتباربخشی خواهند یافت.

امید است اجرای اعتباربخشی برنامه‌های آموزشی با الگوی پیشنهادی گام مؤثری در راستای ارتقاء کیفیت تمامی برنامه‌های آموزشی دانشگاههای علوم پزشکی کشور باشد. نویسندگان این اثر خود را نیازمند بازخوردهای ارزشمند خوانندگان و صاحب نظران محترم می‌دانند تا به یاری خداوند در ویراستهای بعدی اثری بهتر ارائه گردد.

دکتر طاهره چنگیز

رئیس دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

درمان و آموزش پزشکی

تقدیر و تشکر:

- تحریر این مجموعه مسیری دشوار و طولانی را طی نموده است. در پایان این مسیر، نویسندگان بر خود واجب می‌دانند از تمام کسانی که در این راستا کمک و یاری نمودند مراتب تقدیر و تشکر خود را اعلام نمایند. از کلیه مدیران، اساتید، و کارشناسان دبیرخانه شورای گسترش، شورایعالی برنامه ریزی، کمیسیون ملی اعتباربخشی، دبیرخانه شورای آموزش علوم پایه پزشکی، بهداشت و تخصصی، دبیرخانه شورای آموزش پزشکی و تخصصی، دبیرخانه شورای آموزش دندانپزشکی و تخصصی، دبیرخانه شورای آموزش داروسازی و تخصصی، دبیرخانه شورای آموزش پزشکی عمومی و همچنین همکاران دانشگاه‌های کلان منطقه هفت آماشی که ما را به طرق مختلف در این کار یاری رساندند، به ویژه سرکارخانم دکتر زریچهر وکیلی، سرکارخانم دکتر مریم آویژگان، و جناب آقای دکتر مصطفی دهقانی کمال سپاس و قدردانی را داریم.
- هزینه‌های انجام طرحی که نتایج آن در قالب این کتاب منتشر می‌شود، توسط مرکز تحقیقات راهبردی آموزش علوم پزشکی (نصر) تأمین شده است که بدین وسیله نویسندگان مراتب تشکر خود را از حمایت نصر اعلام می‌دارند.

پیشگفتار

نیاز جهانی به آموزش عالی تا سال ۲۰۲۵ به حدود ۲۶۳ میلیون نفر دانشجو می‌رسد. این میزان رشد در مقایسه با سال ۲۰۰۰ که ۱۰۰ میلیون نفر دانشجو بود، قابل توجه است. به گونه‌ای که در طی ۲۵ سال حدود ۱۶۳ میلیون دانشجو افزایش می‌یابد. نکته اینجاست که همراستا با رشد کمی نیاز رو به رشدی برای اطمینان از کیفیت آموزش عالی وجود دارد از سوی دیگر روند بین‌المللی شدن آموزش عالی و جابجائی دانشجویان، استاید و برنامه‌های آموزشی در این بستر یکی از عوامل موثر در توجه به کیفیت آموزش عالی است. تضمین کیفیت عامل هدایت‌گر برای رسیدن موسسات آموزشی به تعالی در آموزش عالی می‌باشد، هر چند اطمینان از رسیدن برنامه‌های آموزشی به استانداردهای ملی و بین‌المللی به عنوان یکی از چالش‌های بزرگ در بسیاری از کشورها مطرح است. بنابراین فرآیند اعتباربخشی و موسسات اعتباربخشی‌کننده به عنوان عناصر کلیدی در تضمین کیفیت شناخته می‌شوند. شورای اعتباربخشی آموزش عالی آمریکا (CHEA)^۱ در سال ۲۰۱۴، اعتباربخشی را به عنوان بررسی کیفیت موسسات و برنامه‌های آموزش عالی مطرح نموده است. در نظام آموزش عالی سلامت کشور نیز به دنبال اجرای طرح تحول و نوآوری در آموزش علوم پزشکی و در قالب بسته اعتباربخشی موسسات و بیمارستان‌های آموزشی، موضوع اعتباربخشی در ۴ محور موسسه‌ای، برنامه‌ای، بیمارستانی و برنامه‌های آموزش مداوم مورد توجه قرار گرفته است.

¹ Council for Higher Education Accreditation

مروری کوتاه بر مراحل اجرای مأموریت تدوین الگوی اعتباربخشی برنامه‌های آموزش علوم پزشکی کشور

به منظور انجام این مأموریت کمیته‌های کشوری، منطقه‌ای و دانشگاهی با مشارکت اساتید و صاحب نظران حوزه اعتباربخشی و ارزشیابی تشکیل گردید و اجرای این مأموریت بر اساس گام‌های شکل زیر آغاز و به انجام رسید:

به منظور تدوین پیش نویس‌های اولیه حاصل از مرور متون فعالیت‌های زیر انجام گردید:

❖ تهیه جداول مقایسه ای برای ساختار و فرایند در کشورها
❖ تهیه جدول مقایسه ای برای تجارب کشوری در زمینه اعتباربخشی
❖ تهیه پیش نویس اولیه ساختار و فرایند اعتباربخشی
❖ بررسی در گروه‌های کارشناسی و اصلاحات اولیه
❖ تهیه پیش نویس نسخه ژنریک آیین نامه اعتباربخشی
❖ تهیه پیش نویس نسخه ژنریک راهنمای خود ارزیابی، ارزیابی بیرونی، راهنمای اخلاق
❖ تهیه پیش نویس فرم‌های خودارزیابی، ارزیابی بیرونی، گزارش خود ارزیابی، گزارش ارزیابان بیرونی

لازمه اعتباربخشی برنامه‌های آموزشی، وجود استانداردهای مصوب ملی است. این در حالیکه، بررسی وضعیت موجود نشان داد که اکثر برنامه‌های آموزشی فاقد استانداردهای مصوب هستند، بنابراین، یکی دیگر از اقداماتی که انجام شد، تدوین راهنمای استاندارد نویسی و چارچوب استانداردها برحسب رشته / مقاطع گوناگون بود. به این منظور فعالیت‌های زیر صورت گرفت:

بررسی استانداردهای تدوین شده در مؤسسات و سازمان‌های اعتباربخشی برای رشته‌ها و مقاطع گوناگون دانشگاهی

مقایسه حوزه استانداردها بر حسب رشته مقطع

تدوین راهنمای استاندارد نویسی

تدوین حوزه های استاندارد و توضیحات هر حوزه برای رشته / مقاطع دانشگاهی

تجارب به دست آمده از اعتباربخشی مؤسسه‌ای نشان دهنده این بود که با استفاده از راهنمای اخلاقی می‌توان از دقت و عدالت در امر اعتباربخشی اطمینان بیشتری حاصل نمود. در همین راستا با جستجوی متون و با بهره گیری از مصاحبه‌های انجام شده، راهنمای اخلاقی اعتباربخشی نیز تدوین گردید.

پس از تدوین پیش نویس‌های لازم برای انجام اعتباربخشی برنامه‌ای لازم بود مستندات توسط افراد صاحب نظر مورد کارشناسی قرار گیرند و در خصوص هر کدام توافق کارشناسان و صاحب نظران کسب گردد. به این منظور اقدامات زیر انجام گردید.

- **بررسی دانشگاهی و منطقه‌ای:** بررسی و اصلاح ساختار و فرایند در جلسات کارشناسی در سطح دانشگاه و منطقه
 - **بررسی کشوری:** بررسی پیش نویس‌های تدوین شده توسط صاحب نظران کشوری، شورای عالی برنامه ریزی و دبیرخانه‌های شوراهای آموزشی وزارت بهداشت
 - **نشست کشوری اعتباربخشی برنامه مورخ ۲۰/۹/۹۷ در اصفهان با حضور** دبیر شورای عالی برنامه ریزی، رئیس مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی وزارت متبوع، دبیران و نمایندگان شورای گسترش و دبیرخانه‌های آموزشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.
- لازم به ذکر است که حین انجام این مأموریت، پروژه تدوین ساختار و فرایند اعتباربخشی دوره پزشکی عمومی به مجریان این مأموریت واگذار گردید که همزمان آیین نامه اعتباربخشی دوره پزشکی عمومی تدوین و در شورای عالی برنامه ریزی مورد تصویب قرار گرفت و به دانشگاه‌های علوم پزشکی جهت اجرا ابلاغ شد. همچنین ساختار و فرایند اعتباربخشی، راهنمای خودارزیابی، راهنمای ارزیابی بیرونی و فرم‌های لازم برای انجام خودارزیابی و ارزیابی بیرونی تدوین و مورد تصویب قرار گرفت. بر این اساس اعتباربخشی دوره پزشکی عمومی، فرایند به رسمیت شناختن نهاد اعتباربخشی (recognition) را توسط تیم^۱ WFME با موفقیت کسب نمود. بنابراین در راستای انجام مأموریت تدوین الگوی اعتباربخشی برنامه‌های آموزشی علوم پزشکی موارد زیر به عنوان محصول عملیاتی معرفی می‌گردند:

¹ World Federation for Medical Education

- تجربه اعتباربخشی دوره پزشکی عمومی و تصویب آیین نامه اعتباربخشی دوره پزشکی عمومی / تشکیل کمیته اعتباربخشی دوره پزشکی عمومی
- انجام مرحله خود ارزیابی و بازدید بیرونی دوره پزشکی عمومی
- طی مراحل recognition دبیرخانه پزشکی عمومی
- تصویب کلیات اعتباربخشی برنامه‌های آموزشی در شورای گسترش
- تدوین آیین نامه اعتباربخشی در برخی دبیرخانه‌ها با توجه به الگوی پیشنهادی

در نهایت طی انجام گام‌ها و فعالیت‌های اشاره شده، محصول این پروژه که شامل ۱۰ سند است، به شرح زیر در فصول بعدی ارائه می‌گردد.

(۱) گزارشی از وضعیت موجود فعالیت های اعتبار بخشی برنامه در ایران

(۲) مروری بر ساختار اعتباربخشی برنامه در برخی کشورها

(۳) ساختار ژنریک اعتباربخشی برنامه

(۴) فرایند ژنریک اعتباربخشی برنامه

(۵) آیین‌نامه اعتباربخشی برنامه‌های آموزشی شوراهای آموزشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

(۶) راهنمای خودارزیابی برنامه‌های آموزشی مصوب وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

(۷) راهنمای ارزیابی بیرونی برنامه های آموزشی علوم پزشکی

(۸) راهنمای تدوین استانداردهای برنامه های آموزشی علوم پزشکی

(۹) چارچوب استانداردها: حوزه ها و تعریف حوزه ها / بر حسب رشته مقطع

(۱۰) راهنمای اخلاق اعتباربخشی برنامه های آموزشی علوم پزشکی

(۱۱) تدوین فرم‌های موردنیاز(فرم خودارزیابی، ارزیابی بیرونی، فرم گزارش خودارزیابی و ارزیابی بیرونی)

هر دبیرخانه در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی می‌تواند بر اساس شرایط و ساختار موجود در آن دبیرخانه و با استفاده از الگوهای ژنریک ارائه شده، اقدام به تدوین آیین نامه، ساختار و فرایند اعتباربخشی خود نموده و در مراجع ذیصلاح تصویب نماید. همانطور که برخی دبیرخانه‌ها از قبیل دبیرخانه داروسازی این اقدام را آغاز نموده و اعتباربخشی دوره پزشکی خانواده نیز با استفاده از این الگوی ژنریک انجام گرفته است. امید است با اجرای صحیح اعتباربخشی بر اساس آیین نامه و راهنماهای تدوین شده بتوان به بهبود کیفیت آموزش و ارتقای شایستگی‌های دانش‌آموختگان دست یافت.

فصل اول

بررسی روند فعالیت‌های اعتبار بخشی برنامه
در ایران

نکاهی به وضعیت موجود اعتباربخشی برنامه در ایران

مقدمه

تغییرات در برنامه‌های آموزشی معمولاً در پاسخ به نیازهای جامعه یا اصلاحات نظام مندی است که از طریق مراجع بالا رخ می‌دهد. آنچه که منجر به روند دائمی اصلاحات در برنامه‌های آموزش علوم پزشکی شده، نیاز به تربیت دانش‌آموختگانی است که بتوانند از دانش علمی و استدلال بالینی مناسب برای فراهم نمودن مراقبت یکپارچه و پاسخگوئی به نیازهای سلامت جامعه استفاده نمایند. یکی از رویکردهای کمک‌کننده در دستیابی به این مهم اعتباربخشی است.

اعتباربخشی فرایندی است که در جریان آن یک سازمان مشخص با استفاده از نظر گروهی از خبرگان یک حوزه تخصصی، بر اساس استانداردهای مدون و از پیش تعیین شده، نسبت به انجام ارزشیابی‌های ادواری منظم واحدهای آموزشی در حوزه مورد نظر اقدام نموده و در مورد اعطای صلاحیت آموزشی به آنان تصمیم‌گیری می‌نماید. اعتباربخشی در دو نوع برنامه‌ای و مؤسسه‌ای انجام می‌شود. در اعتباربخشی برنامه‌ای حوزه‌های مختلفی مانند آموزش، ارائه خدمات آموزشی و پژوهش در یک برنامه آموزشی مورد ارزشیابی قرار می‌گیرد. در آموزش علوم سلامت نیز، اعتباربخشی دوره‌های آموزشی مشخص می‌کند که استانداردهای ملی در زمینه سازمان، عملکرد و کارایی دوره آموزشی رشته‌ها چگونه است.

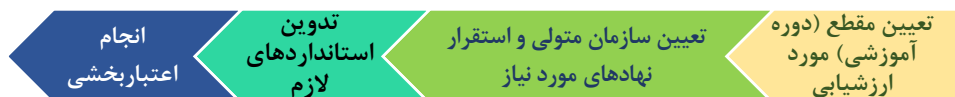
در ادامه این فصل ابتدا به بررسی عناصر سیستم اعتباربخشی رسمی در نهادهای رسمی کشوری پرداخته می‌شود. لازم به ذکر است که این عناصر در اغلب کشورهایی که اعتباربخشی برنامه‌های آموزشی را اجرا می‌کنند، وجود دارد. بدیهی است با توجه به ساختار نظام آموزش عالی، و فرهنگ حاکم بر این نظام، این عناصر می‌توانند از نظر ماهیت، وسعت و تعداد تغییر یابند. در ایران نیز فرایندهای ارزشیابی دوره‌های آموزشی و فرایندهای اعطاء و تمدید مجوز به این دوره‌ها، به شیوه‌های مختلف و بر اساس فرایندهای تعریف شده در دبیرخانه‌های آموزشی وزارت بهداشت وجود داشته است. هدف از این فصل ارائه فرایندها و تجارب و مقایسه آن با عناصر و فرایندهای مورد انتظار از یک سیستم اعتباربخشی رسمی است.

عناصر یک سیستم اعتبار بخشی رسمی با توجه به شکل ۱-۱ عبارتند از:

شکل ۱-۱: عناصر سیستم اعتبار بخشی رسمی (۱)

بنابراین مراحل استقرار یک نظام اعتبار بخشی (شکل ۲-۱) عبارت خواهد بود از:

شکل ۲-۱: مراحل استقرار یک نظام اعتبار بخشی

به نظر می رسد در طیف اقدامات جهت استقرار نظام اعتبار بخشی سه مورد تعیین دوره آموزشی، سازمان اعتبار بخشی کننده و تدوین استانداردها می تواند تابع شرایط و قوانین مرتبط در هر کشور باشد. هر چند انجام اعتبار بخشی و اجرای آن تقریباً در بیشتر کشورها از مراحل مشابهی پیروی می کنند (۲). همچنین مراحل انجام اعتبار بخشی به شرح شکل ۱-۳ نیز می باشد:

شکل ۱-۳: مراحل انجام اعتباربخشی (۳)

به دنبال ابلاغ سیاست‌های حوزه معاونت آموزشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در قالب طرح تحول و نوآوری در آموزش علوم پزشکی و طرح موضوع مأموریت‌های ویژه در قالب بسته مأموریت‌گرایی به منظور استفاده بهینه از پتانسیل‌ها و تجارب دانشگاه‌ها در حوزه‌های مختلف آموزش، ابلاغ مأموریت‌های ویژه از سال ۱۳۹۴ اجرائی شد. با توجه به ظرفیت‌های موجود در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، تدوین الگوی اعتباربخشی برنامه‌ای نظام آموزش عالی سلامت به این دانشگاه محول گردید. در این راستا دانشگاه علوم پزشکی اصفهان پس از تدوین طرح پیشنهادی و تصویب آن در جلسات شورای معاونین آموزشی کلان منطقه ۷ آمایش کشور اقدامات گسترده‌ای را به انجام رساند. یکی از این اقدامات تعیین وضعیت موجود اعتبار بخشی برنامه در ساختار وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی بود که در ادامه این متن به تفصیل توضیح داده می‌شود. در این راستا گام‌های زیر برداشته شده است:

۱- جمع‌آوری و بررسی مستندات مرتبط با هرگونه فعالیت در راستای ارزشیابی برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور.

در ابتدا با انجام مکاتبات رسمی با مسئولین مرتبط در وزارت به گردآوری مستندات موجود و اینکه در این حوزه کدام اقدامات و فرایندها در جریان است، پرداخته شد. از این جمله می‌توان به مستندات و شرح وظایف شورای عالی برنامه ریزی، شورای آموزش

علوم پایه و تخصصی و سایر شوراهای آموزشی مستقر در وزارت اشاره نمود. همزمان با انجام مکاتبات، بررسی تارنمای نهادهای مرتبط با موضوع نیز انجام گردید. حاصل این مرحله مجموعه‌ای از شرح وظایف، فرم‌ها و فرآیند ارزشیابی برنامه در دبیرخانه‌های گوناگون وزارت بهداشت بود. این مستندات از نظر محتوی و فرایند مورد بررسی قرار گرفتند.

۲- مصاحبه با گروهی از خبرگان با سوابق علمی و تجربه در حوزه اعتبار بخشی برنامه

با انجام تعدادی مصاحبه حضوری با برخی از افراد خبره و صاحب نظر کشوری، به انعکاس آنچه که به امر اعتبار بخشی مرتبط است اعم از اینکه صراحتاً تحت عنوان اعتبار بخشی یا هریک از گام‌های آن باشد یا سایر فعالیت‌هایی که ماهیتاً با آن مرتبط است، پرداخته شد. ماحصل این دو گام یعنی گردآوری مستندات و مصاحبه با افراد، نمایی است که از وضعیت اعتبار بخشی برنامه در کشور قبل از انجام این پروژه، قابل تصور است.

برای سهولت امر، این نما در قالب شکل ۱-۴ ارائه می‌شود:

معرفی نهادهایی که در وزارت به فعالیت‌های مرتبط با اعتبار بخشی مشغول‌اند.
ساختارهایی که در این راستا تاکنون در هریک از این نهادها وجود داشته است.
فرایندهایی که در این راستا وجود داشته است.
استانداردهایی که برای انجام ارزشیابی‌ها مورد استفاده قرار می‌گرفته است.
تصمیماتی که پس از تعیین نتیجه ارزشیابی‌ها اتخاذ می‌شده است.

شکل ۱-۴: موارد مورد توجه در بررسی وضعیت موجود اعتبار بخشی برنامه در ایران

قدر مسلم این است که موضوع اعتبار بخشی در ایران هرچند تاکنون به صورت کامل، رسمی و ساختارمند پیاده سازی نشده، لیکن اقدامات ارزشمند و دستورالعمل‌هایی در راستای ضابطه‌مند کردن فعالیت‌های ارزشیابی برنامه‌های آموزشی اعم از راه اندازی یا

تأسیس رشته تا ادامه و توسعه فعالیت، همواره وجود داشته است. در همین راستا بخش‌های مختلف نهادهای متولی آموزش عالی (وزارت علوم و پس از تشکیل وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی، دبیرخانه‌های شوراهای آموزشی و حتی شورای گسترش دانشگاه‌ها) فعالیت‌ها و ضوابطی را همواره در دستور کار خود داشته‌اند. در زیر خلاصه این اطلاعات که از طرق پیشگفت، گردآوری گردیده است، ارائه می‌شود.

ساختار موجود

شورای گسترش

- صدور مجوز شروع دوره با نظر دبیرخانه‌های ذیربط
- صدور مجوز ادامه دوره بر اساس بازدیدهای ادواری توسط دبیرخانه‌های ذیربط

شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

- تصویب کوریکولوم رشته
- تدوین استانداردهای هر رشته در سند کوریکولوم

شوراهای تخصصی مربوط به برنامه های مختلف و دبیرخانه ذیربط آنها:

- دبیرخانه شورای آموزش علوم پایه پزشکی، بهداشت و تخصصی
- دبیرخانه شورای آموزش پزشکی و تخصصی
- دبیرخانه شورای آموزش دندانپزشکی و تخصصی
- دبیرخانه شورای آموزش داروسازی و تخصصی
- دبیرخانه شورای آموزش پزشکی عمومی
- *در ادامه به نقش و وظایف آن‌ها پرداخته می‌شود.

دبیرخانه شورای عالی برنامه‌ریزی علوم پزشکی

این دبیرخانه علاوه بر تدوین چارچوب‌های ضروری و توسعه‌ی مشترک برای کلیه رشته‌های تحصیلی حوزه سلامت اعم از دوره‌های عمومی، تخصصی و تحصیلات تکمیلی، اقدام به تعیین استانداردهای هر رشته تحصیلی در قالب سؤالاتی نموده که

باید در متن سند برنامه درسی رشته‌ها به آنها پاسخ داده شود. این سؤالات برای دوره‌های عمومی ۳۰ و تخصصی ۴۰ مورد است. همچنین این دبیرخانه علی‌رغم نداشتن ساختار مشخص برای اعتباربخشی، تیم‌ها و گروه‌هایی را برای بازدید از دانشگاه‌ها به ویژه راه‌اندازی دوره‌های جدید اعزام می‌کند که عمدتاً از هیأت‌های ممتحنه رشته‌ها هستند. طبق الزام تعیین شده توسط این دبیرخانه، در ابتدا دانشگاه یا گروه متقاضی با در اختیار داشتن الزامات دوره، به انجام خود ارزیابی یا ارزیابی درونی پرداخته و سپس نتایج را به دبیرخانه منعکس و تقاضای بازدید جهت تأیید و تصویب دوره جدید را می‌نمایند. تیم‌های این دبیرخانه پس از بررسی مدارک و مستندات و همچنین امکانات موجود که طی بازدید مورد بررسی قرار می‌گیرد، با استفاده از یک فهرست بازبینی امتیازدهی، امتیاز تعلق گرفته به آن را تعیین می‌نمایند. این فهرست بازبینی بر مبنای الگوی سیپ^۱ (CIPP) یعنی زمینه، درونداد، فرایند و محصول برنامه تدوین شده است. در نتیجه این فرایند دوره مذکور به چند حالت ممکن یعنی تأیید، مشروط، و یا مردود مورد قضاوت قرار می‌گیرد. همچنین این دبیرخانه در مواردی به بررسی امکان یا عدم امکان ادامه فعالیت گروه‌ها یا دوره‌ها نیز می‌پرداخته است. این فرایند مشابه راه‌اندازی بوده، منتهی نتیجه آن یکی از حالت‌های تأیید، مشروط، تذکر، اخطار و یا مردود بوده است.

دبیرخانه شورای آموزش علوم پایه پزشکی و بهداشت

این شورا با کمک هیأت‌های ممتحنه، ساختاری نظارتی دارد. این نظارت از طریق بازدیدهای دوره‌ای هر دو سال یکبار با برنامه‌ریزی که توسط بوردها انجام می‌شود، اعمال می‌گردد. این بازدیدها با استفاده از فرم‌های مشخص و دقیق انجام می‌گیرد. به دنبال انجام بازدید، اقدامات پیگیری از جمله ارائه گزارش شفاهی به هیأت ممتحنه، ثبت در صورت جلسه و انعکاس نتیجه به شورای گسترش از این مسیر انجام می‌شود. با توجه به نتایج، به دانشگاه یک مهلت ۶ ماهه برای بهبود داده می‌شود و توصیه مجدد توسط هیأت ممتحنه به دانشگاه مورد بازدید انجام می‌گردد. ارزیابی‌های این

¹ Context, Input, Process, Product

شورا مبتنی بر نظر خبرگان بوده و ارزیابی درونی در طی فرآیندها انجام نمی‌شود. البته گاهی طبق روال ایجاد شده از قبل، ارزیابی درونی انجام می‌شود ولی انجام آن شرطی برای انجام بازدید نیست.

در ارتباط با تأسیس رشته جدید، دانشگاه درخواست خود را به شورای گسترش می‌دهد. شورای گسترش پس از بررسی اولیه، درخواست را به دبیرخانه شورای عالی برنامه‌ریزی و سپس به دبیرخانه مرتبط ارجاع می‌دهد. بررسی اولیه توسط دبیرخانه مرتبط انجام و تیم بازدید اعزام می‌شود. به دنبال این فرآیند تأیید و یا رد درخواست و اعلام نظر به شورای گسترش جهت اعلام به دانشگاه انجام می‌گردد. در مواردی ممکن است درخواست رفع نواقص به دانشگاه اعلام شده و پس از رفع نواقص بازدید مجدد انجام می‌شود. در صورت احراز شرایط، مجدداً موضوع در جلسه هیأت ممکنه طرح و توسط دبیرخانه به شورای گسترش اعلام و در آنجا بر اساس وضعیت کلی کشور و بر اساس مطالعاتی که انجام شده نظر نهایی مشخص می‌شود. مبنای انجام بازدید و قضاوت در این فرآیند، استانداردهایی است که در برنامه‌های درسی رشته‌ها توسط شورای عالی برنامه‌ریزی تعیین شده است. این فرآیند نظارتی بیشتر در مقاطع تحصیلات تکمیلی بوده و دربرگیرنده همه جوانب نیست. در نهایت، تصمیم اتخاذ شده شامل تذکر آموزشی، اخطار آموزشی، و توقف دوره بوده است.

دبیرخانه شورای آموزش پزشکی و تخصصی

در ایران، شورای آموزش پزشکی و تخصصی از سال ۱۳۵۲ براساس قانون مصوب مجلس شورای ملی وقت تأسیس گردیده است. بر این اساس، این شورا وظیفه ارزشیابی و تأیید صلاحیت آموزشی واحدهای آموزش پزشکی تخصصی در کشور را بر عهده دارد. به دنبال مطالعات وسیع کارشناسی در مورد مبانی پایه و تجارب عملی کشورهای دیگر در زمینه ارزشیابی و اعتباربخشی، شورای آموزش پزشکی و تخصصی در تیرماه ۱۳۷۹ استقرار ساختار نوین ارزشیابی و اعتباربخشی آموزش پزشکی تخصصی را به تصویب رساند. از آن زمان تاکنون، با تشکیل بیش از ۱۵ کمیته تخصصی و نیز کمیسیون اعتباربخشی، برای اولین بار در کشور، ضمن استقرار یک ساختار

اعتبار بخشی منسجم، استانداردهای آموزشی در ۹ رشته تخصصی به تصویب شورا رسیده و مراحل اجرایی را در دانشگاه‌ها بر اساس طراحی انجام شده، پشت سر می‌گذارد. در این دبیرخانه استانداردها و فرایندهای تأسیس و اعتبار بخشی دوره‌های آموزشی اعم از تخصصی، فوق تخصصی و فلوشیپ کاملاً مشخص و به دانشگاه‌های علوم پزشکی منعکس شده است. در یک نمای کلی بدنبال برنامه‌ریزی برای بازدید رشته محل‌های مورد ارزشیابی، مستندات و فرم‌های تکمیل شده از دانشگاه اخذ، سپس تاریخ و اعضای تیم بازدید کننده تعیین و پس از انجام بازدید نتایج در معاونت ارزشیابی و اعتبار بخشی دبیرخانه مورد بررسی قرار می‌گیرد. در مواردی اگر لازم باشد، جلسه‌ای با حضور اساتید مشاور دبیرخانه و نمایندگان دانشگاه برگزار و سپس نتایج نهایی پس از تأیید دبیرخانه به دانشگاه اعلام می‌گردد. آنچه در این فرایند قابل ذکر است این است که هرچند فرم‌های تکمیل شده و مستندات از دانشگاه مورد ارزیابی اخذ می‌گردد لیکن مرحله مشخصی تحت عنوان خودارزیابی در فرایند مذکور تعریف نشده است. همچنین انجام ارزشیابی‌ها با درخواست کتبی دانشگاه و استناد به مصوبه هیأت رئیسه دانشگاه شروع می‌شود. ضمن این که جزئیات فرایند برای دوره‌های تخصصی و فوق تخصصی با دوره‌های فلوشیپ تفاوت‌های قابل ملاحظه‌ای دارد. از جمله اینکه در ارزشیابی دوره‌های فلوشیپ پس از تأیید دبیرخانه برخلاف دوره‌های تخصصی و فوق تخصصی نیازی به ارسال گزارش به شورای گسترش دانشگاه‌ها ذکر نشده است و نتایج مستقیماً به دانشگاه متقاضی منعکس می‌گردد.

دبیرخانه شورای آموزش پزشکی عمومی

وجود استانداردهای پایه رشته پزشکی عمومی و نیز ابلاغ فرم خود ارزیابی استانداردهای کالبدی برنامه آموزشی دوره دکترای پزشکی عمومی موجب شده تا بتوان این دبیرخانه را یکی از دبیرخانه‌های پیشرو در امر اعتبار بخشی برنامه قلمداد نمود. البته لازم به ذکر است که تدوین استانداردهای اولیه این رشته توسط فدراسیون جهانی آموزش پزشکی راه را برای این دبیرخانه تا حدی هموار نموده است. لیکن دبیرخانه مذکور با صرف وقت و انرژی لازم جهت بومی‌سازی و ابلاغ این استانداردها گام‌های مؤثری را در راستای

انجام اعتباربخشی برنامه برداشته است. استانداردهای دوره پزشکی عمومی در حوزه‌های رسالت و اهداف، برنامه آموزشی، محتوای برنامه، هیأت علمی، منابع آموزشی و پژوهشی، مدیریت عالی و اجرایی، دانشجو و نهایتاً ارزشیابی تدوین شده است. پس از تدوین، استانداردها و آیین‌نامه اعتباربخشی در شورای گسترش مصوب شدند. بنابراین یکی از ارکان استقرار اعتباربخشی، که همان استانداردهای اعتباربخشی دوره پزشکی عمومی بود و همچنین، آیین‌نامه اعتباربخشی دوره پزشکی عمومی به دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور ابلاغ شد. به دنبال این ابلاغ دانشکده‌های پزشکی ملزم به تکمیل فرم‌ها و انجام خودارزیابی شدند. در حال حاضر تنها دبیرخانه‌ای که فرایند اعتباربخشی دوره را به طور کامل تدوین نموده و در حال اجرا است، دبیرخانه پزشکی عمومی می‌باشد.

دبیرخانه شورای آموزش دندانپزشکی و تخصصی

این دبیرخانه با درج آئین‌نامه ارزشیابی و اعتباربخشی دوره‌های آموزشی در پایگاه اینترنتی خود ساختار اعتبار بخشی خود را شامل نهادهای زیر تعریف نموده است:

۱) شورای آموزش دندانپزشکی و تخصصی متولی تعیین و ابلاغ سیاست‌های کلی اعتبار بخشی

۲) کمیسیون برنامه‌ریزی، ارزشیابی و اعتباربخشی جهت تعیین ضوابط و استانداردهای دوره‌ها، تصمیم‌گیری درباره نتایج ارزشیابی‌های انجام شده و ارجاع به مراجع ذیربط

۳) کمیته‌های تدوین و ارزشیابی دوره‌های آموزشی با وظیفه تدوین و بازنگری ادواری دوره‌ها و تهیه فرم‌های مربوطه و بررسی درخواست‌های دریافتی

این دبیرخانه همچنین ترکیب و نحوه انتخاب اعضای هر نهاد را نیز مشخص نموده است. انجام ارزشیابی در این دبیرخانه با اخذ اطلاعات کامل از دانشگاه‌های متقاضی شروع و با حضور کمیته‌های مرتبط در دانشگاه به کنترل اطلاعات اعلام شده پرداخته و نتایج توسط دبیرخانه به دانشگاه منعکس می‌شود. در مواردی که نیاز به اعطا و یا سلب مجوز باشد نتیجه به شورای گسترش اعلام و از آن طریق ابلاغ می‌گردد.

دبیرخانه شورای آموزش داروسازی

تدوین و دسته‌بندی ضوابط تأسیس دوره‌های مختلف آموزشی تحت پوشش این دبیرخانه به صورت کامل و با شرح جزئیات از اقداماتی است که دبیرخانه شورای آموزش داروسازی انجام داده است. این ضوابط در حیطه‌های نیروی انسانی علمی تخصصی، تجهیزات آزمایشگاهی و امکانات مطالعاتی اعم از الکترونیکی و غیره، و فضای فیزیکی لازم به تفکیک هر رشته اعلام شده است.

موقع بازدید راه اندازی و بازدیدهای ادواری این ضوابط مد نظر قرار می‌گیرند (۴).

نتایج حاصل از مصاحبه‌ها

به منظور تکمیل نمای وضعیت اعتباربخشی برنامه‌های آموزش علوم پزشکی در کشور با تعدادی از خبرگان در این حوزه و نیز افرادی که دارای سوابق اجرایی در این حوزه بودند، مصاحبه‌هایی انجام شد. تحلیل این مصاحبه‌ها در جدول شماره ۱-۱ ارائه شده است.

جدول شماره ۱-۱: مضامین به دست آمده از مطالعه کیفی در مورد وضعیت اعتباربخشی برنامه

کد اصلی	زیرمضمون	مضمون اصلی
شخص محوری حس تهدید حفظ قدرت انجمن‌های علمی	مقاومت به تغییر	مقاومت، سد اعتباربخشی
ارزشیابی - اعتباربخشی عینیت جزء ضروری شفاف سازی مفاهیم ارزیابی درونی - بیرونی	مفهوم اعتباربخشی	بنیان نظری اعتباربخشی
تخصص و قدرت تحصیلات تکمیلی تخصص ثقل سلامت	حوزه‌های آموزش تخصص موضوع اعتباربخشی	
ماهیت دولتی آموزش ابهام نقش تنوع ابزار تعدد متولی	ساختار و فرآیند اعتباربخشی	ساختار و فرآیند مشخص اعتباربخشی

همانگونه که نتایج تحلیل مصاحبه‌ها نشان می‌دهد، در ساختار موجود مقاومت به تغییر می‌تواند نهادینه شدن بحث اعتباربخشی در سطوح ستادی را با تاخیر مواجهه کند. از سوئی دیگر اقناع جامعه هدف از نظر بنیان‌نظری در جهت ایجاد بستر گفتمان یکسان از اهمیت به سزایی برخوردار است.

بر پایه جمع‌بندی موارد پیشگفت می‌توان موارد زیر را به عنوان چالش‌های مطرح در مسیر اعتباربخشی برنامه برشمرد و دستیابی به اهداف ماموریت توسعه الگوی اعتباربخشی برنامه، راه غلبه بر این چالش‌ها خواهد بود.

چالشها

- عدم وجود ساختار و فرآیند مشخص و مدون برای اعتبار بخشی برنامه
- شناسائی و معرفی اعتبار بخشی برنامه به عنوان مسیر تضمین کیفیت در آموزش علوم پزشکی از سوی ذی نفعان
- تبیین مفهوم اعتبار بخشی برای ذی نفعان
- نبود چارچوب مشخص برای تدوین استانداردها

فصل دوم

مروری بر ساختار و فرآیند اعتبار بخشی
برنامه در سایر کشورها

مقدمه:

الگوی اعتباربخشی در کشورهای مختلف با توجه به نظام آموزش عالی هر کشور و نقش دولت مرکزی در حوزه آموزش عالی از اشکال گوناگونی پیروی می‌کند. بنابراین یک الگوی جهان شمول برای اجرای اعتباربخشی وجود ندارد. در این فصل، نظام آموزش عالی و الگوی اعتباربخشی در کشورهای منتخب مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این بررسی نکاتی چون نقش دولت در حوزه آموزش عالی، نوع موسسات آموزشی و سطح کنترل مورد توجه قرار گرفته است. بدیهی است این عوامل نقش تعیین‌کننده در ساختار و فرآیند اعتباربخشی برنامه‌های آموزش عالی در کشورهای منتخب دارند. در این نوشتار تلاش شده است، تجارب اعتباربخشی کشورهایی از هر قاره دنیا ارائه گردد.

اعتباربخشی در کشورهای اروپایی

آلمان

آلمان کشوری فدرال مشتمل بر ۱۶ ایالت است. مسئولیت آموزش در آلمان اساساً بر عهده ایالت‌ها است و دولت فدرال نقش اندکی در آن دارد. وزارت فرهنگ و آموزش مسئولیت نظارت و اتخاذ تصمیم‌های کلی در حوزه آموزش را بر عهده دارد. در حوزه آموزش عالی، وزارت فدرال آموزش و تحقیق دارای مسئولیت اصلی تأمین بودجه پژوهش، تعیین اولویت‌های تحقیق، چارچوب مذاکرات و توافقنامه‌ها، سازماندهی و حمایت مبادلات بین المللی در آموزش و تحقیق است (۵). موسسات ارائه‌کننده آموزش عالی در آلمان در سه گروه قرار می‌گیرند:

۱- دانشگاه‌ها: در این مراکز کلیه رشته‌های دانشگاهی ارائه می‌شود.

۲- دانشگاه‌های علوم کاربردی^۱ که تمرکز این موسسات آموزشی بر رشته‌های فنی، تجارت، طراحی و مددکار اجتماعی^۲ است.

۳- دانشگاه‌های هنر و موسیقی: این گروه از موسسات آموزشی رشته‌هایی مانند کارگردانی، تولید، نویسندگی تئاتر و سینما، رسانه و ارتباطات را ارائه می‌کنند (۶).

در کشور آلمان مقاطع تحصیلات آموزش عالی، پس از ۱۲ سال تحصیلات عمومی، به ترتیب شامل لیسانس (مدت ۶ تا ۸ نیمسال تحصیلی)، فوق لیسانس (مدت ۲ تا ۴ نیمسال تحصیلی)، و دکتری (مدت متوسط بین ۲ تا ۵ سال) می‌باشد (۵). از ۳۳۳ مؤسسه آموزش عالی در آلمان، ۵۳ مؤسسه، خصوصی هستند که توسط ایالت‌ها به رسمیت شناخته شده اند و ۴۴ مؤسسه نیز وابسته به کلیسا بوده که تنها ۵٪ از جمعیت دانشجویان را پوشش می‌دهند و این مقدار قابل اغماض است.

ایجاد و تأسیس یک برنامه دانشگاهی جدید در مؤسسات آموزش عالی آلمان نیاز به تأیید برنامه و قوانین آزمون آن در وزارت ایالت مورد نظر را دارد که فرآیندی وقت گیر و زمان بر است و حدود ۲ سال یا بیشتر به طول می‌انجامد (۷). با توجه به نتایج کنفرانس بلونیا تغییراتی در این فرایند ایجاد شد. تأیید تأسیس یک رشته با توجه به سه بعد زیر حاصل می‌گردد:

۱- تضمین منابع کافی برنامه .

۲- سازگاری برنامه جدید با برنامه‌های آموزش عالی ایالت مربوطه .

۳- پیروی از ساختار قانونی و قوانین ایالت (۸). (در حالی که ایالت به تأیید منابع و موضوعات قانونی می‌پردازد، اعتباربخشی برای ارزیابی کیفیت و مرتبط بودن برنامه دانشگاهی با بازار کار انجام می‌گردد.)

در کشور آلمان، همراستا با اعتباربخشی دانشگاه‌های بخش دولتی، مؤسسات بخش خصوصی نیز باید از فرایند اعتباربخشی تبعیت کنند. در این کشور، به اعتباربخشی مؤسسه‌ای، اعتباربخشی فرآیند^۳ اطلاق می‌شود، که دارای اصول خاص خود است و مانند اصول اعتباربخشی برنامه‌های آموزشی نیست. اما پرسش اصلی ارزیابی این است که

¹ Universities of Applied Science

² Social Work

³ Process Accreditation

مؤسسه به عنوان یک کل دارای یک سیستم مدیریت کیفیت با عملکرد خوب است یا خیر. اگر این موضوع در طی فرآیند اعتباربخشی تأیید شود، در آن صورت مؤسسه می‌تواند هر رشته مقطعی را که مایل است، راه اندازی کند.

ساختار و عملکرد سیستم اعتباربخشی آلمان

سیستم اعتباربخشی آلمان بر دو سطح استوار است که در رأس آن انجمن اعتباربخشی آلمان و در سطح دوم سازمان‌های اعتباربخشی کننده قرار دارند که تحت هدایت و کنترل انجمن اعتباربخشی آلمان هستند. از نظر چارچوب قانونی، انجمن اعتباربخشی تابع قوانین عمومی است. این انجمن دارای ۱۶ عضو است که مشتمل بر چهار نماینده از مؤسسات آموزش عالی، چهار نماینده از وزارت مسئول ایالتی، چهار عضو از انجمن‌های حرفه‌ای، دو دانشجو، دو کارشناس بین‌المللی، و یک نماینده آژانس‌های اعتباربخشی می‌باشد (۹).

انجمن اعتباربخشی در آلمان دارای سه مسئولیت عمده است:

- ۱- تأیید آژانس‌های (مؤسسات) اعتباربخشی بوسیله کنترل کار آنها و بررسی اعتبار این مؤسسات به صورت دوره‌ای و تدوین قوانین و شاخص‌هایی برای اعتباربخشی آنها که آژانس‌ها باید از این قوانین و شاخص‌ها پیروی کنند.
- ۲- کمک به توسعه سیستم اعتباربخشی آلمان و حمایت از مؤسسات آموزش عالی در خصوص وظایف محوله برای پیشرفت و اصلاح آموزشی.
- ۳- کمک به معرفی سیستم اعتباربخشی آلمان در سطح اروپا و بین‌المللی و ایفاء نقش در حیطه توسعه آموزش عالی اروپا (۷)

در راستای اجرای مسئولیت سوم، انجمن اعتباربخشی آلمان عضو کمیته شبکه‌های مهم بین‌المللی تضمین کیفیت بخصوص انجمن اروپایی تضمین کیفیت در آموزش عالی^۱ و شبکه بین‌المللی تضمین کیفیت مؤسسات اعتباربخشی‌کننده^۲ است. در این بستر

^۱ European Association for Quality Assurance in Higher Education

^۲ International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education (INQAAHE)

انجمن اعتباربخشی درخصوص توافق نامه‌های همکاری با سازمان‌های اعتباربخش کننده خارجی برای شناسایی دو جانبه تصمیمات اعتباربخشی برنامه‌ها فعالیت می‌کنند

سطح دوم سیستم اعتباربخشی در برگیرنده سازمان‌های اعتباربخشی کننده است. سازمان‌هایی که بوسیله انجمن اعتباربخشی دارای مجوز هستند، و می‌توانند برنامه‌های دانشگاهی را اعتباربخشی نمایند. مؤسسات آموزش عالی در انتخاب اینکه توسط کدام سازمان یا موسسه برای برنامه دانشگاهی اعتباربخشی شوند، آزاد هستند. همچنین این مؤسسات می‌توانند برای یک برنامه دانشگاهی خاص از سازمان‌های اعتباربخشی کننده بین المللی (مثل آمریکا) استفاده نمایند. در مجموع ۱۰ مؤسسه اعتباربخشی کننده توسط انجمن اعتباربخشی تأیید شده اند (۸ کشور آلمان، ۱ کشور آستین^۱، ۱ کشور سوئیس). این مؤسسات برنامه‌ها را در زمینه کلیه موضوعات و رشته‌ها اعتباربخشی می‌کنند. البته گاهی مؤسسات اعتباربخشی کننده برای اعتباربخشی یک حیطه موضوعی یا فقط یک رشته هستند. موقعیت قانونی این سازمان‌ها متنوع بوده اما بخش عمده‌ای از آنها به عنوان سازمان‌های غیرانتفاعی هستند. از نظر ترکیب تصمیم‌گیری می‌توان گفت همان ساختار انجمن اعتباربخشی را دارد به جز نمایندگان ایالت (بجز برای حرفه‌هایی که توسط ایالت کنترل می‌شوند، این مورد استثناء است) (۱۰).

مؤسسات رشته محور اعتباربخشی در آلمان

همانگونه که توضیح داده شد، برخی مؤسسات فقط یک رشته خاص را اعتباربخشی می‌کنند که در زیر اسامی برخی از این مؤسسات و حوزه فعالیت آنها ارائه شده است.

-آژانس تضمین کیفیت و اعتباربخشی دوره‌های قانونی در آلمان^۲ (AKAST) (فقط برنامه مورد اعتباربخشی قرار می‌گیرد)

^۱ Austen

^۲ Agency for Quality Assurance and Accreditation of Canonical Study Programmes

- آژانس اعتباربخشی برای برنامه‌های منجر به مدرک^۱ (ASIIN) (در حوزه‌های مهندسی، انفورماتیک، علوم کامپیوتر، علوم طبیعی و ریاضیات)

- بنیاد اعتباربخشی مدیریت بازرگانی بین الملل^۲ (FIBAA)

- آژانس اعتباربخشی برنامه‌های علوم اجتماعی و سلامت^۳ (AHPGS) (۱۱).

رویه‌های اعتباربخشی

فرآیند اعتباربخشی در آلمان طی سه مرحله اتفاق می‌افتد:

۱- مؤسسه آموزش عالی یک درخواست برای اعتباربخشی را به سازمانی که انتخاب کرده، می‌فرستد. در بعضی از ایالت‌ها این فرم درخواست توسط وزارت مسئول از نظر پیروی از برنامه توسعه آموزش عالی ایالت مورد بررسی قرار می‌گیرد. سپس مؤسسه انتخاب شده فرم درخواست را از نظر کامل بودن فرم و اطلاعات بررسی نموده، هزینه‌های اعتباربخشی را تعیین و درخصوص برنامه زمان بندی اعتباربخشی با مؤسسه درخواست‌کننده توافق می‌کند.

۲- مرحله دوم پس از اینکه مؤسسه آموزش عالی اطلاع دهد که مایل به پرداخت هزینه است، آغاز می‌شود. فرم درخواست به تفصیل مورد بررسی قرار می‌گیرد و تیم ارزیابان برای بازدید از محل تعیین می‌شوند. تیم بازدیدکننده در برگیرنده کسانی است که فارغ التحصیل برنامه مذکور بوده و نیز در حد امکان نماینده وزارت خانه باشند. نماینده دانشجویان و نماینده آژانس اعتباربخشی عضو گروه بوده و برای کنترل روند اجرا و یادداشت برداری حضور می‌یابند. در طی بازدید از محل، اعضاء تیم بازدید منابع برنامه شامل کلاس ها، اساتید، بودجه، وسایل آزمایشگاه، کتابخانه و فناوری اطلاعات^۴ را مورد مشاهده قرار می‌دهند. همچنین مصاحبه هایی با اساتید و نماینده دانشجویان نیز انجام

¹ Accreditation Agency for Degree Programmes

² Foundation for International Business Administration Accreditation

³ Accreditation Agency for Study Programmes in Health and Social Sciences

⁴ Information Technology

می‌شود. پس از پایان بازدید از محل، گروه یک گزارش، مشتمل بر توصیه‌هایی به مؤسسه در خصوص اینکه برنامه معتبر است یا خیر را تهیه و مؤسسه آموزش عالی گزارش به همراه توصیه‌ها و بازخورد را دریافت می‌کند.

۳- مرحله سوم شامل نهایی کردن گزارش و توصیه‌هایی است که به مؤسسه مسئول اعتباربخشی بازگردانده می‌شود. سپس کمیته مؤسسه اعتباربخشی‌کننده تصمیم نهایی را که در برگیرنده تأیید، رد و یا تأیید مشروط است، را اتخاذ می‌نماید. در مورد تأیید مشروط، پس از ۲ سال مجدداً بررسی صورت می‌گیرد. اعتباربخشی مجدد هر ۵ سال یک بار طی یک فرآیندی که کمتر پیچیده خواهد بود، انجام می‌شود. مدت اعتبار برنامه در دوره‌های بعدی اعتباربخشی ۷ سال است (۱۲).

شکل دیگری از اعتباربخشی در آلمان، اعتباربخشی سیستم است که در این شکل از اعتباربخشی، اعتباربخشی در برگیرنده سیستم تعیین کیفیت داخلی مؤسسات آموزش عالی است. در این حالت در صورت تأیید کلیه برنامه‌ها، مؤسسه آموزش عالی اعتباربخشی می‌شود. در اولین راند طول مدت اعتباربخشی ۶ سال و در دوره‌های بعدی ۸ سال خواهد بود.

از سویی دیگر در آلمان برای صرفه جویی در هزینه‌ها از روش اعتباربخشی خوشه‌ای^۱ استفاده می‌شود که در این شکل از اعتباربخشی کلیه برنامه‌های دانشگاهی در یک دپارتمان طی یک بازدید از محل مورد ارزشیابی قرار می‌گیرند (۱۳، ۱۴).

ایتالیا

نظام آموزش عالی ایتالیا در دو بخش آموزش دانشگاهی و غیردانشگاهی قرار می‌گیرد. بخش دانشگاهی شامل ۷۷ مؤسسه است که به دو گروه اصلی تقسیم می‌شود. ۱- دانشگاه‌های ایالتی (۶۳ مؤسسه) ۲- دانشگاه‌های غیردولتی که توسط سازمان‌های ایالتی تأیید شده‌اند. (۱۴ مؤسسه)

بخش غیردانشگاهی در برگیرنده مؤسسات آموزش عالی برای رشته‌هایی مانند:

¹ Cluster Accreditation

۱- موسیقی، رقص، رهبری موسیقی

۲- آموزش عالی تکنیکال^۱ (برنامه‌های IFTS)

۳- برنامه‌های سطح دوم حرفه ای تحت نظارت مؤسسات منطقه

۴- آموزش عالی زبان (ترجمه، ...).

در ایتالیا وزارت آموزش، دانشگاه‌ها و تحقیق^۲ مسئول آموزش دانشگاهی است. دانشگاه‌ها در مواردی چون مدیریت، شیوه ارائه آموزش و امور مالی مستقل هستند. همچنین در این کشور فقط دانشگاه‌ها مجاز به ارائه رشته‌ها در مقاطع منجر به مدرک می‌باشند (۱۴).

در ایتالیا سیستم تضمین کیفیت در آموزش عالی در سال ۲۰۱۰ معرفی شد و دولت در سال ۲۰۱۲ نظام اعتباربخشی و ارزشیابی دانشگاه‌ها را از طریق سه اقدام قانونمند نمود. این اقدامات شامل انجام ارزشیابی اولیه و دوره‌ای دوره‌ها و دانشگاه، معرفی نظام‌های ارزشیابی و تضمین کیفیت، و توانمندسازی نظام خودارزیابی کیفیت فعالیت‌های آموزشی و تحقیقاتی بودند. در راستای دستیابی به موارد پیشگفت آژانس ملی ارزشیابی سیستم دانشگاهی و تحقیق زیر نظر وزارت آموزش، دانشگاه و تحقیق فعالیت می‌کند. همچنین در سال ۲۰۱۲ آژانس ملی ارزشیابی، مدل تضمین کیفیت^۳ را مطابق با اهداف اتحادیه اروپا ارائه نمود (۱۵).

انجام اعتباربخشی برای مؤسسات آموزش عالی در ایتالیا برای آنکه بتوانند از بودجه‌های ایالتی هنگام راه‌اندازی یک برنامه منجر به مدرک دانشگاهی استفاده کنند، ضروری است. در این روند، وزارت آموزش از کمیته ملی، برای ارزشیابی سیستم دانشگاهی تقاضای همکاری می‌کند تا برنامه را مورد بررسی قرار دهد و مؤسساتی می‌توانند از حمایت مالی وزارتی برخوردار شوند که این فرآیند ارزشیابی را با موفقیت پشت سر بگذرانند. متعاقب آن دو فرآیند جدا ولی مرتبط و همزمان آغاز می‌شود: ۱- تأیید رسمی

¹ Integrated Technical Education and Training

² Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca (MIUR)

³ Quality Assurance Model

کوریکولوم جدید ۲- اعتباربخشی خود برنامه پس از کنترل اینکه برنامه حداقل‌های استاندارد را دریافت کند (۱۶).

اعتباربخشی برنامه‌های منجر به مدرک دیپلما

رویه‌ها برای تأیید برنامه‌های منجر به دیپلم دانشگاهی در ۴ مرحله صورت می‌گیرد:

مرحله اول: تنظیم قوانین آموزش: قوانین مرتبط با مؤسسات آموزشی برای دوره‌های دیپلم در بخشی قرار می‌گیرد که به آن^۱ RDA می‌گویند. هر RDA موارد زیر را تعیین می‌کند:

- نام و اهداف کلیه برنامه‌های دیپلم که بوسیله دانشگاه ارائه می‌شود و در برگیرنده تعداد و تعریف کلاس‌های مربوطه است.
 - چارچوب کلی فعالیت‌های یادگیری که باید در کوریکولوم گنجانده شود.
 - تعداد واحدی که باید به هر فعالیت یادگیری تعلق گیرد.
 - خصوصیات اصلی امتحانات نهایی برای دریافت دیپلم‌های متفاوت.
- علاوه بر اینها سایر ابعاد مؤسسه آموزشی در رابطه با کلیه برنامه‌های دیپلم به صورت اختصاصی توسط هر RDA کنترل می‌شود که شامل موارد زیر است .
- اهداف، زبان و شیوه‌ها و ساختارهای آموزشی
 - رویه‌های اعلام وظایف سالانه اساتید و محققان دانشگاه
 - رویه‌های سازمان دهی آزمون‌ها، آزمون‌های نظری و آزمون‌های نهایی دیپلم
 - شیوه‌های ارزشیابی عملکرد دانشجویان، معیار نمره دهی مورد استفاده برای امتحانات نظری و نهایی
 - ارزشیابی آموزشی اولیه دانشجویانی که در اولین و دومین سیکل برنامه‌های دیپلم پذیرفته می‌شوند
 - ساختار خدمات دانشگاهی برای ارائه مشاوره و راهنمایی برای همه دانشجویان
 - ارائه شیوه‌های سازمانی خاص برای فعالیت‌های یادگیری به دانشجویان پاره وقت

¹ Drawing up of University Teaching Regulations

- ارزشیابی کیفیت کلیه فعالیت ها
 - شیوه‌های اطلاع رسانی رویه‌ها و تصمیمات
 - قوانین مربوط به مدارک مشترک^۱
- به عبارت دیگر برنامه آموزشی و ساختارهای حمایتی برنامه با یکدیگر دیده می‌شوند تا از اجرای صحیح برنامه اطمینان کسب شود (۱۷).

مرحله دوم: قوانین آموزشی برنامه‌های دیپلم (RDC^۲)

در این مرحله عناصر سازماندهی برنامه آموزشی مورد توجه قرار می‌گیرد و به طور اخص هر RDC موارد زیر را تعیین می‌کند:

- (۱) فهرست موضوعات آموزشی همراه با منابع حوزه مورد مطالعه
- (۲) کلیه فعالیت‌های یاددهی - یادگیری
- (۳) اهداف اختصاصی آموزشی، تعداد واحدها

مرحله سوم: مشاوره و تأیید

هنگامی که از سوی موسسه طرحی برای معرفی برنامه جدید ارائه می‌شود باید در برگیرنده نظرات برخی هیأت‌های کارشناسی نیز باشد. برای مثال:

- (۱) **واحد ارزشیابی دانشگاه:** در اینجا این واحد نظرات خود را در زمینه منابع قابل دسترس برای برنامه و تناسب آنها با اهداف برنامه بیان می‌کند.
- (۲) **کمیته هماهنگی منطقه‌ای^۳:** این کمیته از دانشگاه‌هایی که در یک منطقه جغرافیایی قرار دارند، تشکیل شده است و علاوه بر اینها نمایندگان دانشجویان و رئیس انجمن منطقه ای نیز در آن عضو هستند. این کمیته نظرات خود را در مورد برنامه ارائه شده اعلام می‌کند.

^۱ Joint Degrees

^۲ Teaching Regulations of Degree Programmes

^۳ Regional Coordinating Committee (CRC)

۳) **کارفرمایان:** توصیه‌های کارفرمایان (کسانی که نیروهای فارغ التحصیل برنامه را به کار می‌گیرند) نیز لازم و اجباری است. بنابراین دانشگاه‌ها باید با نمایندگان منطقه ای صنایع، خدمات و حرفه‌ها مشاوره داشته باشند. هدف مشاوره در راستای پاسخگویی به این سوال است که آیا برنامه پیشنهادی در راستای نیازهای اقتصادی محدوده جغرافیایی ارائه برنامه جدید است یا خیر و آیا فرصت‌های شغلی به صورت واقع گرایانه برای فارغ التحصیلان وجود دارد..

۴) **انجمن ملی دانشگاهی^۱ NUC:** پروپوزال رشته جدید را از نظر محتوای آموزشی تعیین شده بررسی می‌کند و نتیجه کنترل انجمن ملی دانشگاهی می‌تواند تایید پروپوزال یا درخواست بررسی مجدد پروپوزال توسط افراد توانمند باشد.

نهایتاً وزارت آموزش پروپوزال ارائه شده را از نظر صحیح بودن رویه و مجموع دیدگاه‌ها درخصوص برنامه بررسی می‌کند(۱۸).

مرحله چهارم: تأییدیه واحد مقررات دانشگاهی

۱) هنگامی که فرآیندهای پیشگفت برای کنترل و مشاوره کامل شد. رؤسای هر مؤسسه پروپوزال را تأیید نموده و واحد مقررات دانشگاهی (RDA) اجازه شروع برنامه جدید دیپلم را می‌دهد(۱۹).

¹ National University Council

سیستم تصویب برنامه و اعتباربخشی

ساختار و قوانین اعتباربخشی

در بخش قبل، فرآیند اعتباربخشی تاسیس دوره‌های جدید دیپلم توضیح داده شد. بخشی دیگر از فرآیند اعتباربخشی دربرگیرنده برنامه‌هایی است که در حال اجرا می‌باشند. در ادامه ساختار و فرآیند مراحل اجرا ارائه می‌گردد.

۱- **کمیته ملی ارزشیابی نظام دانشگاهی CNVSU**^۱: که در سال ۲۰۰۶ کمیته ملی ارزشیابی دانشگاه و پژوهش^۲ جایگزین آن شد. کمیته ملی ارزشیابی نظام دانشگاهی یا به عبارت دیگر کمیته ملی ارزشیابی دانشگاه و پژوهش این وظایف را بر عهده دارد:

- ۱- تعیین شاخص‌های ارزشیابی کلیه دانشگاه‌ها
- ۲- تهیه گزارش سالیانه درخصوص ارزشیابی سیستم دانشگاهی
- ۳- توسعه و تحقیق در ارتباط با ارائه فرآیندهای ارزیابی، روبه‌ها و متدولوژی
- ۴- تعریف و تعیین نوع، ماهیت داده و اطلاعاتی که دانشگاه‌ها باید به صورت دوره ای به کمیته ارائه دهند.
- ۵- ارزیابی طرح‌های تأسیس دانشگاه‌های ایالتی و غیرایالتی
- ۶- انجام تحقیقات در خصوص وضعیت آموزش دانشگاه‌ها

۲- وزارت آموزش، تحقیق و دانشگاه MIUR^۳:

این وزارت وظایف زیر را در راستای ارزشیابی آموزشی به عهده دارد:

- ۱- پایش و ارزشیابی سیستم آموزشی
- ۲- هماهنگ نمودن قوانین بین المللی و اتحادیه اروپا در سیستم آموزشی ایتالیا
- ۳- اجرای استقلال کامل دانشگاه‌ها
- ۴- سرپرستی رتبه بندی مؤسسات غیردانشگاهی

^۱ National Committee for the Evaluation of the University System

^۲ National Committee for the Evaluation of University and Research

^۳ Ministry of Education, University and Research

۳- کنفرانس رؤسای دانشگاه‌های ایتالیا CRUI^۱:

کنفرانس رؤسای دانشگاه‌های ایتالیا (CRUI) انجمنی است که از رؤسای دانشگاه‌های ایتالیا تشکیل شده و در برگیرنده رؤسای دانشگاه‌های ایالتی و غیرایالتی است که به صورت قانونی تأیید شده اند. این انجمن اهداف زیر را دنبال می‌کند.

الف) اعلام دیدگاه‌ها درخصوص طرح توسعه دانشگاه‌ها و موقعیت واقعی آموزش دانشگاهی

ب) توسعه و حمایت فعالیت‌های دانشگاهی در سطح ملی و بین‌المللی از طریق توسعه ارتباطات نزدیک با انجمن‌های مشابه در بیرون و درون اتحادیه اروپا

ج) ارائه نیازها و مشکلات نظام دانشگاهی به پارلمان و نهادهای دولتی به دنبال تحلیل مسائل آموزش عالی

۴- شورای ملی دانشجویان CNSU^۲:

انجمن ملی دانشجویان دانشگاه‌ها به عنوان یک هیأت مشاوره ای است که متشکل از نمایندگان دانشجویانی است که وارد دوره‌های مختلف دانشگاهی در ایتالیا می‌شوند. این انجمن پیشنهاداتی برای وزیر در زمینه‌های زیر ارائه می‌دهد:

الف) تجدید ساختار سیستم دانشگاهی

ب) قوانین اداری در خصوص انعطاف ناپذیر بودن راهنمای عملکردی دانشگاه‌هایی که دوره‌ها و برنامه‌های گوناگون ارائه می‌دهند و فراهم کردن راهنمایی برای جابجایی دانشجویان

ج) انتخاب نماینده برای حضور در انجمن ملی دانشگاه

د) ارائه و تهیه گزارش سالیانه درخصوص وضعیت دانشجویان

ه) آگاهی دادن به وزیر درخصوص عواقب رخ دادهای ملی که می‌تواند نگرانی‌هایی را درخصوص آموزش و زندگی دانشجویان ایجاد کند.

¹ Conference of the Italian University Rectors

² National Council of University Students

بنابراین در ایتالیا موقعیت اعتباربخشی برنامه توسط آژانس ملی ارزشیابی دانشگاه و موسسات تحقیقاتی^۱ اعطا می‌گردد که این آژانس زیر نظر وزارت آموزش، تحقیق و دانشگاه می‌باشد (۲۰).

دانمارک

آموزش عالی برای دانشجویان در دانمارک رایگان است. در این کشور از سال ۱۹۹۰ به کیفیت آموزش عالی توجه شد و در سال ۱۹۹۲ نظام داخلی تضمین کیفیت در دانشگاه‌ها اجراء شد. مسئولیت آموزش عالی در کشور دانمارک بین سه وزارتخانه تقسیم شده است اما بخش عمده آن بر عهده وزارت آموزش عالی و علوم دانمارک می‌باشد. برنامه‌های آموزش عالی در کشور دانمارک در دو شاخه تحقیق محور و حرفه محور^۲ ارائه می‌شوند. برنامه‌های آموزش عالی در سه سطح ارائه می‌شوند (۲۰) که عبارتند از:

۱- آموزش عالی کوتاه مدت^۳: این برنامه‌های کوتاه مدت معمولاً ۲ سال طول می‌کشند و رشته‌هایی مانند بهداشت دندان، علوم کامپیوتر، مدیریت تجارت، تکنیسین آزمایشگاه، و تکنیسین ساختمان در این حوزه قرار می‌گیرند. دانشجویان پس از طی این دوره مدرک دیپلم دریافت می‌کنند. این سطح از برنامه، دانشجویان را برای انجام وظایف عملی و کاری آماده می‌کنند. فارغ‌التحصیلان این برنامه از نظر شغلی می‌توانند در پست‌های میانی مدیریتی به کار گرفته شوند.

۲- آموزش عالی میان مدت^۴: این برنامه‌ها بین ۳-۴ سال طول می‌کشد و معمولاً دارای دوره کارآموزی است و برنامه‌های لیسانس را شامل می‌شود. بیش از ۳۰ برنامه در این گروه قرار می‌گیرند. افراد پس از طی این دوره می‌توانند برنامه‌های کارشناسی ارشد مرتبط را ادامه دهند. این برنامه‌ها در حوزه‌هایی مانند پرستاری، تجارت، آموزش، مهندسی، و حمل و نقل دریایی هستند.

¹ National Agency for Evaluation of Universities and Research Institutes (ANVUR)

² Professionally Oriented Program

³ Short Cycle Higher Education

⁴ Medium- Cycle Higher Education

۳- آموزش عالی^۱: این برنامه‌ها شامل دوره‌های سه ساله لیسانس در دانشگاه و برنامه‌های دوره دکتری است. برنامه‌های لیسانس در این رده دارای محتوی نظری زیادی است و برنامه‌های دکتری نیز پژوهش محور هستند. این نوع از برنامه‌ها در ۸ دانشگاه شامل کپنهاگ^۲، آرهوس^۳، دانشگاه تکنیکال دانمارک^۴، دانشگاه جنوب دانمارک^۵، دانشگاه آلبورگ^۶، دانشگاه فناوری اطلاعات کپنهاگ^۷ ارائه می‌شوند (۲۱).

دانمارک از اولین کشورهای اروپائی است که سیستم ملی را برای ارزیابی بیرونی آموزش عالی در نظر گرفت و این سیستم در قالبی اجباری کلیه برنامه‌های آموزش عالی را در سطوح دانشگاهی و غیر دانشگاهی به صورت منظم و نظامند ارزیابی نمود. اعتباربخشی برنامه از سال ۲۰۰۷ در این کشور آغاز شد. اعتباربخشی در دانمارک از اعتباربخشی برنامه به سمت اعتباربخشی موسسه‌ای حرکت می‌کند. این تغییر جهت پس از لایحه اعتباربخشی در سال ۲۰۱۳ صورت گرفت. انجام اعتباربخشی در این کشور توسط آژانس‌های اعتباربخشی مستقل و ملی و کمیسیون اعتباربخشی انجام می‌شود. اعتباربخشی برای موسسات آموزش عالی دانمارک امری اجباری بوده و پیش‌شرط لازم برای دریافت بودجه‌های ملی است. اگر دانشگاهی موقعیت اعتباربخشی موسسه‌ای را دریافت کند، می‌تواند برنامه‌های جدیدی را اجراء کند (۲۲). آموزش عالی در کشور دانمارک توسط ۵ گروه از موسسات آموزش عالی ارائه می‌گردد.

۱- آکادمی‌های تجارت

۲- کالج‌های دانشگاهی حرفه‌محور

۳- موسسات آموزشی دریائی حرفه‌محور

۴- دانشگاه‌های تحقیقاتی اختصاصی

¹ long- Cycle Higher Education

² Copenhagen

³ Aarhus

⁴ Technical University of Denmark

⁵ University of Southern Denmark

⁶ Aalborg University

⁷ IT University of Copenhagen

۵- موسساتی که در سطح دانشگاه برنامه‌هایی را در حوزه‌هایی مانند هنرهای زیبا، هنرهای نمایشی و طراحی موزیک ارائه می‌کنند.

وزارت علوم و آموزش عالی نظارت بر دانشگاه‌ها را عهده‌دار است و وزارت فرهنگ به گروهی از موسسات که برنامه‌هایی را در حوزه هنرهای زیبا و نمایشی ارائه می‌نمایند، نظارت دارد (۲۳).

سیستم اعتباربخشی:

سیستم اعتباربخشی دارای دو جزء ساختاری است.

(۱) دانشگاه‌های دانمارک

(۲) مؤسسه ارزشیابی دانمارک

سیستم اعتباربخشی جدید:

همانگونه که در بخش‌های قبلی بیان شد، در کشور دانمارک رویکرد به سمت و سوی اعتباربخشی موسسه‌ای است، بنابراین موسسات آموزش عالی به گونه‌ای خودشان مسئول تعیین کیفیت داخلی هستند.

ساختار و فرآیند اعتباربخشی

شورای اعتباربخشی^۱

در سال ۲۰۱۳ ساختار اعتباربخشی به صورت شورای اعتباربخشی در قالب یک ساختار مستقل که دارای ۹ نفر عضو است، تغییر یافت. از جمله اعضای این شورا ۲ نفر نماینده از دانشجویان است. رئیس و اعضای آن توسط وزیر آموزش عالی با توجه به پیشنهادهای از سایر ذی‌نفعان منصوب می‌شوند. اما حداقل یکی از اعضای آن باید تجربه اعتباربخشی بین‌المللی داشته باشد. مدت عضویت اعضا ۴ سال و مدت عضویت اعضای دانشجو برای یک سال خواهد بود. تصمیم نهایی درخصوص موقعیت اعتباربخشی توسط کمیسیون

¹ Accreditation Council

اتخاذ می‌گردد. این کمیسیون در سال ۵ جلسه برگزار می‌کند و با توجه به موضوعات با وزیر آموزش عالی و یا سایر ذی‌نفعان نیز جلساتی حسب نیاز برگزار می‌نماید.

پانل کارشناسان:

این پانل شامل کارشناسانی است که در زمینه کنترل کیفیت^۱ در سطح مؤسسه دارای تجربه هستند. کارشناسان عمدتاً از بخش آموزش عالی بوده و داشتن دانش بازار کار فارغ التحصیلان از شاخصه‌هایی است که باید داشته باشند. نمایندگان دانشجویان نیز در این پانل حضور دارند. همچنین کارشناسان ملی و بین‌المللی نیز حضور دارند (۲۴).

فرآیند اعتباربخشی مؤسسه‌ای:

مراحل اجرای اعتباربخشی مؤسسه‌ای کشور دانمارک در شکل شماره ۲-۱ ارائه شده است.

اعتباربخشی مؤسسه‌ای در دانمارک مشتمل بر چهار مرحله است:

شکل ۲-۱: مراحل اجرای اعتباربخشی مؤسسه‌ای کشور دانمارک (۲۵)

^۱ QC

۱- **آمادگی:** در این مرحله ابتدا یک جلسه با مدیران رده بالای موسسه درخواست کننده برگزار می‌شود. اهداف کلی برای تشکیل این جلسه عبارتند از فراهم نمودن فرصتی برای مدیر جهت معرفی موسسه و اهداف استراتژیک آن که بر پایه این ارایه، موسسه اعتباربخشی، فرآیند و محتوی اعتباربخشی را هماهنگ می‌کند. از دیگر اهداف آگاه سازی مدیران از فرآیند و محتوی اعتباربخشی است تا موسسه درخواست‌کننده فرآیند درونی خود را با آن هماهنگ کند. همچنین در این جلسه در خصوص جدول زمانی و ترکیب پانل کارشناسان که حداقل دارای ۳ عضو است، تصمیم‌گیری بعمل می‌آید.

۲- **ارائه مستندات و مدارک:** گزارش خودارزیابی در این مرحله برای موسسه اعتباربخشی دانمارک ارسال می‌گردد. پس از دریافت گزارش، آن را در اختیار پانل کارشناسان قرار می‌دهند. گزارش خودارزیابی در تارنمای موسسه اعتباربخشی دانمارک منتشر می‌شود. سپس بازدید از موسسه انجام می‌شود که بسته به وسعت بازدید دور اول ۱ تا ۲ روز و بازدید دوم ۲ تا ۵ روز خواهد بود.

۳- **گزارش‌دهی:** در این مرحله بر پایه ارزیابی پانل کارشناسان، گزارش بازدید تهیه می‌شود. سپس این گزارش برای موسسه اعتباربخشی شونده ارسال و پس از آن گزارش نهایی برای کمیسیون اعتباربخشی ارسال می‌شود (۲۶).

۴- **تصمیم‌گیری:** کمیسیون اعتباربخشی بر پایه گزارش دریافتی تصمیم نهایی را در خصوص موقعیت اعتباربخشی موسسه اتخاذ می‌کند. این تصمیم می‌تواند مشتمل بر رد، تایید مشروط و تایید باشد (۲۶، ۲۷).

اعتباربخشی برنامه در دانمارک:

مراحل اعتباربخشی برنامه در دانمارک مطابق با شکل ۲-۲ می‌باشد.

شکل ۲-۲: مراحل اعتباربخشی برنامه (۲۸)

انگلستان

حوزه آموزش عالی در انگلستان وسیع و متنوع است. در این حوزه بیش از ۶۹ دانشگاه و کالج مشغول فعالیت هستند. تعداد دانشجویان در دانشگاه‌ها و کالج‌ها در محدوده‌ای بین ۱۵۰۰۰۰-۵۰۰ نفر است. در انگلستان بر خلاف آمریکا بین دانشگاه و کالج تفاوت وجود دارد به گونه‌ای که کالج، فراگیران را برای کسب مدرک آماده می‌کند در حالی که دانشگاه، موسسه معتبر برای اعطای مدرک، پس از پایان تحصیلات است. بر اساس لایحه آموزش عالی سال ۱۹۹۲، شورای مشاورین انگلستان^۱ مسئول تایید استفاده از کلمه دانشگاه برای موسسات آموزش عالی است و براین اساس از سال ۲۰۰۵ موسساتی که ۴۰۰۰ دانشجوی تمام وقت داشته باشند و از این میان ۳۰۰۰ نفر در رشته‌های منجر به مدرک مشغول به تحصیل باشند، می‌توانند از کلمه دانشگاه استفاده کنند. نظام

¹ Privy Council

آموزش عالی در انگلستان خودگردان بوده و دولت در اداره آنها نقشی ندارد و سطح استقلال دانشگاه در مقایسه با سایر کشورها بسیار زیاد است. بنابراین موسسات آموزش عالی شهریه دریافت نموده و میزان شهریه از موسسه‌ای به موسسه دیگر متفاوت است. علی‌رغم موضوع خصوصی بودن دانشگاه‌ها، دولت از بودجه عمومی به این دانشگاه‌ها کمک مالی اعطا می‌کند. همچنین دانشگاه‌ها از برنامه درسی دولتی^۱ پیروی نمی‌کنند، هر چند همه‌ی دانشگاه‌ها از طریق کمیسیون بودجه آموزش عالی، بودجه دریافت می‌کنند. از نظر طول مدت تحصیل، در مقطع لیسانس ۳ سال، کارشناسی ارشد به طور معمول ۱ سال و اگر پژوهش محور باشد، طول مدت تحصیل به ۲ سال افزایش می‌یابد. طول مدت دوره دکتری برای دانشجویان تمام وقت ۳ سال است و در حالتی که دانشجوی پاره وقت باشد، این مدت زمان به ۵ تا ۷ سال افزایش می‌یابد (۲۹-۳۱).

ساختار و فرآیند اعتباربخشی

آژانس تضمین کیفیت آموزش عالی^۲ در سال ۱۹۹۷ شکل گرفت، این آژانس مستقل از دولت انگلستان است و توسط روسای کالج‌های پادشاهی انگلستان (اسکاتلند، انگلیس و ...) اداره می‌شود. این آژانس در خصوص نحوه فعالیت و میزان تلاش دانشگاه‌ها برای حفظ و ارتقاء استانداردها قضاوت می‌کند. آژانس تضمین کیفیت آموزش عالی وظایف خود در قبال ارتقاء کیفیت آموزش عالی را از طرق زیر انجام می‌دهد:

- ۱- انجام ارزیابی بیرونی
- ۲- شفاف سازی استانداردهای دانشگاهی
- ۳- مشاوره به دولت در خصوص عناوین دانشگاه و شایستگی دانشگاه در اعطای مدرک
- ۴- ارائه مشاوره در خصوص استانداردهای کیفیت (۳۲)

همچنین از طریق عضویت در بسیاری از سازمان‌ها و اجرای پروژه‌های آموزش عالی، در حوزه تضمین کیفیت بین‌المللی نیز تاثیرگذار است.

^۱ Government-set curriculum

^۲ Quality Assurance Agency for Higher Education(QAA)

فرآیند اعتباربخشی در انگلستان شامل خودارزیابی، انتخاب تیم ارزیابان، آموزش ارزیابان، آماده شدن برای بررسی، انجام ارزیابی بیرونی و انتشار گزارش است. دانشگاه متقاضی اعتباربخشی ابتدا باید مستندات خودارزیابی را آماده نماید. در این گزارش نقاط قوت مشخص شده و حوزه‌هایی که نیاز به بهبود دارند، نیز تعیین می‌شوند. این گزارش مرجع کلیدی برای تیم ارزیابان بیرونی و بازدید است. در گام بعدی آژانس تضمین کیفیت آموزش عالی، تیم ارزیابان را که معمولاً از افرادی هستند که در دانشگاه‌های انگلستان فعالیت می‌کنند، انتخاب می‌کند. به این منظور، سازمان، شاخص‌های انتخاب این افراد را منتشر و دانشگاه‌ها افراد مناسب را کاندید می‌کنند. افرادی که انتخاب می‌شوند به استخدام آژانس تضمین کیفیت در نمی‌آیند بلکه طی یک قرارداد برای آن کار می‌کنند. تمام تیم‌های ارزیابان بیرونی قبل از بازدید از دانشگاه در دوره‌های آموزشی لازم شرکت می‌کنند. هر برنامه آموزشی با توجه به نوع بازدیدی که انجام می‌شود برنامه ریزی می‌گردد. اما به گونه‌ای است که باید موارد مورد نظر برای بازدید را پوشش دهد (۳۳).

اعضای تیم باید در خصوص اهداف بازدید، رویه بازدید، نقش خود، وظایف، اهمیت کار تیمی و قوانین انجام بازدید بیرونی آگاهی لازم را داشته باشند. همچنین لازم است اعضای تیم در خصوص ملاک‌های جمع‌آوری داده، تحلیل داده‌ها، شکل دهی قضاوت و آماده نمودن گزارش اطلاعات لازم را کسب کرده باشند.

تیم‌های ارزیابی بیرونی در انگلستان معمولاً از ۴-۶ نفر تشکیل شده است. در نهایت گزارش تیم ارزیابان برای قضاوت در خصوص وضعیت اعتباربخشی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

ساختار دیگر در اعتباربخشی موسسات آموزش عالی انگلیس، شورای اعتباربخشی انگلستان^۱ است که در سال ۱۹۸۴ به عنوان یک موسسه خیریه و غیرانتفاعی با همراهی دپارتمان آموزش و کمیسرین آموزشی انگلستان آغاز به کار کرد. موسساتی که توسط شورای اعتباربخشی انگلستان مورد قبول واقع می‌شوند، می‌توانند دانشجویان بین‌المللی

¹ Conucile British Accreditation(BAC)

در رشته‌های دانشگاهی و دوره‌های کاربردی را پذیرش دهند. همچنین این شورا، عضو وابسته شورای اعتباربخشی آموزش عالی^۱ نیز می‌باشد.

فرآیند اعتباربخشی در این موسسه مبتنی بر یک بازدید میدانی دقیق در حوزه‌هایی مانند مدیریت، کارکنان، آموزش و یادگیری، ارزشیابی دانشجو، رفاه دانشجویی و امکانات است.

فرآیند اعتباربخشی

فرآیند اعتباربخشی با ثبت درخواست موسسه متقاضی اعتباربخشی آغاز می‌شود. طی ۵ روز کاری درخواست بررسی شده و در صورت توافق، یک جلسه مجازی برای بحث در خصوص سازمان و روال اعتباربخشی برگزار می‌شود و موسسه در صورت تمایل به ادامه روند کار از طریق پرداخت هزینه‌ها ادامه کار را قطعی می‌کند. این کار باید طی ۱۴ روز کاری بعد از دریافت صورتحساب انجام گیرد. سپس تیم ارزیابان بیرونی تشکیل و پس از انجام بازدید، گزارش به کمیته تصمیم‌گیری اعتباربخشی ارسال و در مورد موقعیت اعتباربخشی موسسه تصمیم‌گیری می‌شود. کمیسیون اعتباربخشی انگلستان، موسسه را در جریان نتیجه نهایی تصمیم در خصوص موقعیت اعتباربخشی قرار می‌دهد. تصمیم‌ها در مورد اعتباربخشی در سه گروه قرار می‌گیرد:

۱- تایید موقعیت اعتباربخشی که خود دارای دو حالت تایید کامل ومشروط است.

۲- تعویق تصمیم‌گیری: در این حالت یک دوره زمانی معین می‌شود تا مؤسسه بر روی نقاطی که باید مجدداً بررسی شوند کار کند و در پایان دوره زمانی، ارزیابی بیرونی مجدداً انجام می‌شود.

۳- رد اعتباربخشی در این حالت موسسه باید حداقل ۲۴ ماه صبر کند و مجدداً درخواست خود برای اعتباربخشی را ارسال نماید(۳۴).

نتیجه‌گیری:

¹ Council for Higher Education Accreditation

همانگونه که بیان شد، در بسیاری از کشورهای اروپائی فرآیند تضمین کیفیت در ساختار نظام آموزش عالی یک فرایند چند مرحله‌ای است. این فرآیند چند مرحله‌ای با خودارزیابی آغاز و به دنبال آن ارزیابی بیرونی توسط همتایان انجام می‌شود. همچنین، در اکثر کشورها کسب موقعیت اعتباربخشی مسیری برای دریافت کمک‌های دولتی است.

نظام آموزش عالی و اعتباربخشی در آمریکا

تفاوت بین موسسات آموزش عالی در سراسر جهان بیانگر تفاوت بین کشورها و یا فرهنگ آن کشور است. این دو عامل تفاوت ناشی از رویکرد کشورها به سه موضوع نقش دولت، رقابت و مدیریت کیفیت در نظام آموزش عالی را نشان می‌دهد. در آمریکا نظام آموزش عالی از تنوع و پیچیدگی خاص آن کشور برخوردار است. موسسات آموزش عالی در آمریکا عبارتند از دانشگاه‌های عمومی^۱، و خصوصی که به دوشکل غیرانتفاعی و انتفاعی وجود دارند. در نظام آموزش عالی آمریکا ۴۲۰۰ کالج و دانشگاه وجود دارد که مدرک اعطاء می‌کنند. موسساتی که گواهی کاری می‌دهند تعدادشان حدود ۲۳۰۰ است. باید یادآوری نمود که این آمار بر پایه موسسات آموزشی است که در برنامه‌های کمک‌های مالی فدرال شرکت کرده‌اند (۳۵، ۳۶). در آمریکا هریالت قوانین دانشگاه‌های حوزه جغرافیایی خود را تدوین می‌کند. از نظر حمایت‌های مالی دولت فدرال از دانشگاه‌ها، دولت مقدار اندکی پول به دانشگاه‌ها برای انجام کارهای روزانه مدیریتی اعطا می‌کند. همچنین، حمایت‌های مالی دولت فدرال در جهت بودجه و گرانت‌هایی است که از تحقیق در موسسات آموزشی حمایت کند. از سویی دیگر بودجه‌های فدرال در راستای ارتقای میزان دسترسی به دانشگاه برای تمام دانشجویان از طریق اعطای گرانت، بورس تحصیلی و وام دانشجویی در حوزه آموزش عالی هزینه می‌شود (۳۷، ۳۸).

طول مدت تحصیل در مقطع لیسانس ۴ سال و در مقطع کارشناسی ارشد بین ۲ تا ۳ سال است. دوره‌های دکتری بسته به وضعیت تحصیلی پاره وقت یا تمام وقت بین ۵ تا ۷ سال می‌باشد (۳۹).

¹ Public

اعتباربخشی در امریکا قدمتی ۱۰۰ ساله دارد. اعتباربخشی در اوائل سال ۱۹۰۰ به عنوان راهی برای تمایز بین دانشگاه‌ها و کالج‌هایی که دارای استانداردهای بالای دانشگاهی بودند از سایر موسسات با کیفیت پایین آغاز گردید. امر اعتباربخشی در این کشور توسط موسسات خصوصی و غیر انتفاعی انجام می‌گیرد و از یک ساختار غیرمرکزی و پیچیده پیروی می‌کند. اعتباربخشی از همان آغاز به عنوان یک فرآیند داوطلبانه قلمداد می‌شد و دولت فدرال نقشی در تضمین کیفیت نداشت. از سال ۱۹۹۲ دولت فدرال نظارتی را از طریق کمیته ملی مشاوره^۱ بر موسسات اعتباربخشی کننده اعمال نمود. این کمیته هر ۵ سال یکبار وضعیت این موسسات را بر پایه استانداردهایی معین، بازدید از محل و نظرات کالج‌ها و یا برنامه‌هایی که توسط این موسسات اعتباربخشی شده‌اند را مورد بررسی قرار می‌دهند. نتیجه این بررسی بر روی دریافت حمایت‌های مالی از دولت فدرال تاثیر دارد. بنابراین موسسات اعتباربخشی کننده در امریکا توسط دو بخش وزارت آموزش^۲ امریکا و CHEA^۳ که یک آژانس غیر دولتی است مورد اعتباربخشی قرار می‌گیرند. نظام اعتباربخشی در امریکا هزاران برنامه را در محدوده‌ای از برنامه‌های حرفه‌ای و تخصصی از قبیل وکالت، تجارت، پرستاری، داروسازی، هنر و روزنامه نگاری مورد اعتباربخشی قرار می‌دهد. کسب موقعیت اعتباربخشی عامل اصلی در جذب بودجه‌های ایالتی برای موسسات و دانشجویان است. وسعت نظام اعتباربخشی در امریکا به گونه‌ای است که در فاصله سال‌های ۲۰۱۲-۲۰۱۳، ۸۵ موسسه تایید شده در زمینه اعتباربخشی موسسه‌ای و برنامه‌ای فعالیت می‌کنند. مشروعیت سازمان‌های اعتباربخشی کننده از دولت نبوده بلکه وابسته به دانشگاه‌ها و برنامه‌هایی است که توسط آن موسسات اعتباربخشی می‌شوند. از نظر تعداد افراد مشغول به فعالیت در حوزه اعتباربخشی، موسسات اعتباربخشی کننده ۸۳۵ کارمند تمام وقت و پاره وقت و ۱۹۶۷۴ داوطلب را در فاصله سال‌های ۲۰۱۲-۲۰۱۳ در این حوزه به کار گرفته‌اند.

^۱ National Advisory Committee on Institutional Quality and Integrity (NACIQI)

^۲ Department of Education

^۳ Council for Higher Education Accreditation

در نظام اعتباربخشی امریکا همانگونه که در بخش‌های قبلی به آن اشاره شد، کسب موقعیت اعتباربخشی دارای نقش‌هایی مانند تضمین کیفیت، دسترسی به بودجه‌های فدرال و ایالتی، اطمینان بخشی به بخش خصوصی در هنگام به کارگیری دانش‌آموختگان، تسریع در انتقال دوره‌ها و برنامه‌ها بین دانشگاه‌ها و کالج‌ها است (۴۰، ۴۱).

در حال حاضر چهار گروه اصلی از موسسات اعتباربخشی در امریکا مشغول به فعالیت هستند که عبارتند از:

*موسسات اعتباربخشی منطقه‌ای^۱: این گروه از موسسات اعتباربخشی حدود ۳۹ درصد از کالج‌ها را مورد اعتباربخشی قرار می‌دهند. همچنین این گروه از موسسات دانشگاه‌های عمومی و غیرانتفاعی که دوره‌های ۲ تا ۴ ساله ارائه می‌دهند را پوشش می‌دهند. در این حوزه ۷ آژانس منطقه‌ای اعتباربخشی مشغول به فعالیت هستند. بدیهی است اینگونه موسسات هر کدام منطقه جغرافیائی خاصی از کشور امریکا را پوشش می‌دهند. از میان این ۷ موسسه منطقه‌ای تنها ۶ مؤسسه تایید وزارت آموزش و شورای اعتباربخشی آموزش عالی^۲ CHEA را دارند (۴۲، ۴۳). در جدول شماره ۲-۱، اسامی و وضعیت تایید آنها ارائه شده است.

^۱ Regional Accreditors

^۲ Council for Higher Education Accreditation

جدول شماره ۱-۲ وضعیت تایید موسسات اعتباربخشی منطقه‌ای کشور آمریکا

مورد تایید وزارت آموزش	مورد تایید CHEA	موسسه اعتباربخشی منطقه‌ای
بله	بله	Middle States Commission of Higher Education (MSCHE)
بله	بله	New England Association of Schools and Colleges, Commission on Institutions of Higher Education (NEASC-CIHE)
بله	بله	<u>The Higher Learning Commission (HLC)</u>
بله	خیر	<u>Northwest Commission on Colleges and Universities (NWCCU)</u>
بله	بله	<u>Southern Association of Colleges and Schools Commission on Colleges (SACS)</u>
بله	بله	<u>The Accrediting Commission for Community and Junior Colleges, Western Association of Schools and Colleges (ACCJC)</u>
بله	بله	<u>WASC Senior College and University Commission</u>

※ اعتباربخشی کنندگان مؤسسات آموزشی مذهبی^۱: این گروه از اعتباربخشی کنندگان در سطح ملی عمل کرده و مؤسسات آموزشی که اساسا مبتنی بر آموزه‌های دینی اداره می‌شوند و معمولا در گروه مؤسسات آموزشی غیر انتفاعی قرار می‌گیرند و رشته‌های منجر به مدرک را عرضه می‌نمایند، اعتباربخشی می‌کنند.

¹ National Faith-Related Accreditors

* موسسات اعتباربخشی ملی حرفه محور^۱: این گروه از موسسات به تعداد ۱۰ موسسه هستند و عمدتاً موسسات آموزشی انتفاعی، مبتنی بر حرفه و تک برنامه‌ای را پوشش می‌دهند که هم رشته‌های منجر به مدرک و هم غیر از آن را ارائه می‌کنند.

* موسسات اعتباربخشی کننده تخصصی^۲ یا اعتباربخشی برنامه‌ای^۳ که موسسات و دانشگاه‌هایی را پوشش می‌دهند که فقط یک برنامه را ارائه می‌دهند مانند مدارس پرستاری، وکالت، پزشکی، و یا مهندسی. موسسات آموزشی که از سوی این گروه مورد اعتباربخشی قرار می‌گیرند، معمولاً اعتباربخشی موسسه‌ای را نیز دارند (۴۴).

فرآیند اعتباربخشی در امریکا شامل اقدامات زیر است:

۱- تدوین استاندارد: موسسه اعتباربخشی‌کننده در همکاری با برنامه‌ها و یا موسسات، مجموعه استانداردها را تدوین می‌کند.

۲- خودارزیابی: در این مرحله موسسه/برنامه وضعیت خود نسبت به استانداردها را بررسی می‌کند.

۳- بازدید از محل: تیمی از ارزیابان طی بازدید از محل، موسسه/برنامه را از نظر انطباق با استانداردها بررسی می‌کند.

۴- تصمیم‌گیری: بر پایه گزارش تیم ارزیابان و میزان انطباق با استانداردها تصمیم‌گیری در مورد موقعیت اعتباربخشی مؤسسه/برنامه انجام می‌گیرد.

۵- پایش: در طول مدتی که موسسه/برنامه موقعیت اعتباربخشی را به دست آورده، برای اطمینان از پیروی مورد پایش قرار می‌گیرد.

۶- ارزیابی مجدد: در پایان دوره اعتباربخشی، و بر اساس درخواست موسسه/برنامه، فرآیند اعتباربخشی مجدداً اجرا می‌شود (۴۵).

¹ National Career-Related Accreditors

² Specialized Accreditor

³ Programmatic Accreditation

نظام آموزش عالی و اعتباربخشی در آسیا

کره جنوبی

در کشور کره بیش از ۳۷۰ موسسه آموزشی قرارداد. بیشتر رشته‌های لیسانس حدود ۴ سال طول می‌کشند اما رشته‌هایی مانند پزشکی، دندانپزشکی و طب شرقی^۱ حدود ۶ سال زمان می‌برند. مدت زمان تحصیل در دوره دکتری تخصصی ۳ سال است. الگوی نظام آموزش عالی در این کشور از سیستم آموزش عالی امریکا تبعیت می‌کند. در این کشور سه نوع دانشگاه وجود دارد:

- ۱- دانشگاه‌های خصوصی: توسط بخش غیر دولتی تأسیس و اداره می‌شوند.
 - ۲- دانشگاه‌های دولتی: این دانشگاه‌ها به طور مستقیم توسط دولت تأسیس و اداره می‌شوند.
 - ۳- دانشگاه‌های ملی: این دانشگاه‌ها توسط دولت ایالتی تأسیس و اداره می‌شوند و اغلب از دانشگاه‌های خصوصی ارزانتر هستند.
- آموزش عالی تحت نظارت وزارت آموزش عالی است و این وزارت سیاست‌ها و راهبردهای آموزش عالی را هدایت می‌کند.
- اعتباربخشی در کره جنوبی در طی دهه ۹۰-۱۹۸۰ اجرائی شد. ساختار اجرایی آن شامل آژانس ملی اعتباربخشی است که ابتدا به ساکن تأسیس شد و اعتباربخشی کامل اولین بار در سال ۲۰۰۰ کلید خورد. نتایج یک ارزشیابی از سال ۲۰۱۷-۲۰۱۱ نشان داد که اعتباربخشی یک عامل مشخص در اصلاح ظرفیت اعضاء هیأت علمی و امکانات دانشکده‌های آموزش پزشکی در این کشور بوده و فرهنگ آموزش را تغییر داده است. در این کشور رشته‌هایی مانند پرستاری، پزشکی و مهندسی دارای بود اعتباربخشی هستند که در CHEA نیز به رسمیت شناخته شده‌اند. در سال ۱۹۹۹ اعتبار بخشی برای رشته پزشکی آغاز شد و یک اعتباربخشی کامل در سال ۲۰۰۰ کلید خورد. سازمان آموزش و ارزشیابی پزشکی کره جنوبی^۲ در سال ۲۰۱۴ به عنوان مرجع رسمی

^۱ Oriental Medicine

^۲ Korea Institute Of Medicine Education And Evaluation(KIMEE)

اعتباربخشی آموزش پزشکی کره، توسط وزارت آموزش مورد شناسایی قرار گرفت. یکی از موسساتی که به عنوان بخش خصوصی در کره جنوبی در حوزه اعتباربخشی فعالیت می‌کند، شورای آموزش دانشگاهی کره جنوبی^۱ است که به عنوان یک واسطه بین دولت و دانشگاه‌ها عمل می‌کند و گاهی پروژه‌هایی نیز از سوی دولت به آن واگذار می‌شود. این شورا صدای واحد موسسات آموزشی را به ساختارهای دولتی انتقال می‌دهد. معمولاً دانشگاه‌هایی که دوره‌های چهار ساله را ارائه می‌کنند، به عضویت این شورا درمی‌آیند و تا سال ۲۰۱۵ حدود ۲۰۴ دانشگاه عضو این شورا بودند. بودجه این شورا از طریق دریافت حق عضویت و بودجه‌های دولتی بابت ارزشیابی دانشگاه‌ها تامین می‌شود. این شورا تحت نظارت وزارت آموزش عالی به عنوان یک آژانس اعتباربخشی در دو حوزه اعتباربخشی موسسه‌ای و برنامه عمل می‌کند و نهایتاً بر پایه نظر خبرگان رای نهایی صادر می‌شود.

حیطه‌ها و فرآیند اعتباربخشی

شورای آموزش دانشگاهی کره جنوبی در ۶ حیطه ماموریت و برنامه‌های توسعه، آموزش، جامعه دانشگاهی، منابع آموزشی، بودجه و مدیریت، و خدمات اجتماعی موسسه را ارزیابی می‌کند. رای‌های صادره در مورد موقعیت اعتباربخشی به اشکال زیر می‌باشد:

۱- اعتباربخشی کامل: در صورتی که ۶ شاخص کلیدی اعتباربخشی بعلاوه ۶ حیطه ارزشیابی را از نظر کارشناسان تکمیل کند.

۲- اعتباربخشی موقت: در صورتی که ۶ شاخص کلیدی اعتباربخشی بعلاوه ۵ حیطه اعتباربخشی را از نظر کارشناسان کامل کند و در یک حیطه ضعیف باشد. در این حالت باید طی یکسال کاستی‌ها را جبران کند و اگر این موضوع رخ ندهد اعتباربخشی به تعویق خواهد افتاد.

۳- تعلیق اعتباربخشی: موسسه یا برنامه موقعیت اعتباربخشی را از دست می‌دهد.

¹ Korean Council For University Education(KCUE)

اخیراً اصلاح مداوم کیفیت^۱ به عنوان یک استاندارد اعتباربخشی جدید تجویز شده است. علاوه بر این گزارش اجباری پیشرفت موسسه باید هر ۲ سال ارسال گردد(۴۶-۴۹).

نظام آموزش عالی و اعتباربخشی مالزی

مراکز آموزش عالی در مالزی در دو شکل خصوصی و عمومی وجود دارد و ۶۰ درصد از هزینه‌های آموزش عالی توسط دولت(وزارت آموزش عالی) تقبل می‌شود. آغاز آموزش عالی در این کشور با تاسیس دانشگاه مالایا^۲ در سال ۱۳۵۹ بود. در مالزی تا سال ۲۰۱۴، ۲۰ دانشگاه عمومی، ۲۴ پلی تکنیک^۳، ۳۷ کالج عمومی، ۳۳ دانشگاه خصوصی، ۵ شعبه دانشگاه‌های خارجی و حدود ۵۰۰ کالج خصوصی مشغول به فعالیت هستند. از سال ۱۹۶۶ دولت مالزی لایحه موسسات آموزش عالی خصوصی را تصویب کرد و از این تاریخ بخش خصوصی وارد حوزه آموزش عالی شد. در سال ۱۹۹۷ بورد ملی اعتباربخشی^۴ LAN برای تضمین کیفیت موسسات آموزش عالی تاسیس شد. از سوی دیگر در سال ۲۰۰۲ دولت، بخش تضمین کیفیت^۵ را در وزارت آموزش برای کنترل کیفیت موسسات آموزش عالی عمومی ایجاد کرد. در سال ۲۰۰۵ کابینه تصمیم بزرگی را در خصوص تاسیس آژانس مالزیایی تعیین کیفیت^۶ (MQA) گرفت. این آژانس مسئول تضمین کیفیت در آموزش عالی و ایجاد مسیری برای اجرای چارچوب تضمین کیفیت در آموزش عالی است. آژانس تضمین کیفیت مالزی پس از تاسیس، کدهای عملیاتی اعتباربخشی برنامه ای و موسسه ای را تدوین نمود.

در کشور مالزی وزارت آموزش عالی^۷ MOHE مسئول اعتباربخشی برنامه‌های دانشکده‌های پزشکی دولتی و بورد ملی اعتباربخشی (LAN) مسئول اعتباربخشی دانشکده‌های پزشکی خصوصی است که این امر منحصر به ایجاد ۲ مجموعه از استانداردها در حوزه آموزش پزشکی گردید. در سال ۲۰۰۷ بورد ملی اعتبار

^۱ Continuous Quality Improvement(CQI)

^۲ Malaya

^۳ Polytechnic

^۴ Iembga Akreditasi Negra

^۵ Division Quality Assurance

^۶ Malaysian Qualifying Agancey

^۷ Ministry of Higher Education

بخشی (LAN) با آژانس مالزیایی تعیین کیفیت ادغام گردید و این ساختار جدید در حال حاضر دانشکده‌های پزشکی دولتی و خصوصی را اعتباربخشی می‌کند. فرآیند اعتباربخشی دوره پزشکی مالزی توسط یک کمیته تکنیکی^۱ متشکل از انجمن پزشکی مالزی، وزارت آموزش عالی مالزی و دپارتمان خدمات عمومی هدایت می‌شود. این کمیته تکنیکی مسئول تایید برنامه‌های آموزش پزشکی است و برنامه‌های آموزشی برای ارزیابان را نیز اجرا می‌کند.

شکلی دیگر از اعتبار بخشی، موقعیت خوداعتباربخشی^۲ است. در این حالت دانشگاه هائی که مشخص شود دارای یک سیستم تضمین کیفیت قوی هستند از سوی آژانس تعیین کیفیت مالزی^۳ به رسمیت شناخته می‌شوند. در این حالت دانشگاه می‌تواند با توجه به قوانین و استانداردها برنامه‌های خود را اعتباربخشی کند (۵۰-۵۳). (۵۳)

نظام آموزش عالی و اعتباربخشی در استرالیا

آموزش در کشور استرالیا در حوزه سرپرستی دولت فدرال و ایالتی است و در سه سطح رایج می‌گردد که سطح سوم را به عنوان آموزش دانشگاهی می‌نامند^۴ در سطح دولت مرکزی، وزارت آموزش و پرورش مسئول وضع قوانین ملی و ایجاد برنامه‌ها برای دسترسی افراد کشور به سطوح مختلف آموزشی از جمله آموزش عالی است.

موسسات فعال در حوزه آموزش عالی شامل دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی غیر دانشگاهی^۵ هستند. سازمان‌های اعتباربخشی کننده این دو بخش از آموزش عالی نیز با یکدیگر متفاوتند. آژانس کیفیت و استاندارد آموزش عالی^۶، کیفیت بخش آموزش عالی را کنترل می‌کند و نهاد استرالیایی کیفیت مهارتها^۷ کنترل کننده کیفیت آموزش حرفه‌ای است. در کشور استرالیا اختیار اعتباربخشی برنامه‌ها به برخی از دانشگاه‌ها

¹ Joint Technical Committee

² Self-Accreditation Status

³ MQA

⁴ Tertiary Education

⁵: Nonuniversity higher education provider (NUHEPs)

⁶ Tertiary Education Quality and Standards Agency (TEQSA)

⁷ Australian Skills Quality Authority (ASQA)

واگذار شده است. در استرالیا دانشگاه‌های متقاضی اختیار خود-اعتباربخشی باید فرم اعطای اختیار خود-اعتباربخشی^۱ را به آژانس کیفیت و استاندارد آموزش عالی^۲ ارائه و این امتیاز را کسب نمایند. هر چند در این حالت نیز این موسسات باید حداقل‌های استانداردهای چارچوب کیفیت استرالیا^۳ را داشته باشند.

بخش عمده‌ای از نظام آموزش عالی در استرالیا در برگیرنده دانشگاه‌های مستقلی است که تحت نظارت دولت ایالتی با قدرت خود اعتباربخشی دوره‌های آموزشی^۴ مشغول به فعالیت هستند. اما دولت ایالتی نقش خود در اعتباربخشی دوره‌های آموزش عالی که توسط سایر موسسات ارائه می‌شود را حفظ نموده است، هرچند رویکرد به اعتباربخشی، در ایالت‌های این کشور متفاوت است. با این حال، برای اینکه دانش آموختگان دانشگاه‌هایی که دارای اختیار خود-اعتباربخشی هستند، بتوانند وارد حوزه حرفه‌ای و کار شوند، باید مورد اعتباربخشی بیرونی قرار گیرند. موسسات آموزش عالی که اختیار خود-اعتباربخشی را ندارند باید برنامه‌های خود را از طریق آژانس کیفیت و استاندارد آموزش عالی (TEQSA) مورد اعتباربخشی قرار دهند و در صورت کسب این موقعیت طول مدت اعتباربرنامه نمی‌تواند بیشتر از ۷ سال باشد. ساختار دیگر در نظام اعتباربخشی آموزش عالی استرالیا، آژانس کیفیت دانشگاه‌های استرالیا^۵ است. این آژانس یک آژانس مستقل غیر انتفاعی است که در راستای تضمین کیفیت در نظام آموزش عالی استرالیا فعالیت می‌کند. این آژانس توسط کمیسیون وزارت آموزش و پرورش در سال ۲۰۰۰ ایجاد شد و عملکرد آن مستقل از دولت و بخش آموزش عالی است. بودجه این آژانس از وزارتخانه‌های آموزش عالی ایالتی و کشورهای مشترک المنافع تامین می‌شود.

این آژانس مسئول ممیزی فرآیندهای اعتباربخشی موسسات اعتباربخشی کننده است. همچنین میزان پیروی مؤسسات از قوانین بالادستی را مورد توجه قرار می‌دهد.

^۱ Self-Accrediting Authority

^۲ Tertiary Education Quality and Standards Agency (TEQSA)

^۳ Australian Qualification Framework (AQF)

^۴ Self-Accreditor

^۵ Australian university Quality Agency (AUQA)

همچنین آژانس کیفیت دانشگاه‌های استرالیا، بررسی کیفیت موسسات آموزشی که دارای اختیار خود اعتباربخشی هستند را نیز بر عهده دارد و این وظیفه را از طریق بررسی گزارش خود ارزیابی و بازدید از محل توسط ارزیابان بیرونی انجام می‌دهد. این آژانس، برای انجام بازدیدها از پانل کارشناسانی که دارای تجارب مدیریتی و آموزشی در نظام آموزش عالی استرالیا هستند، استفاده می‌کند. پاسخ به گزارش ارزیابان، بسته به اختیارات هر ایالت است.

دولت استرالیا کمک مالی قابل توجهی را برای موسسات آموزشی فراهم می‌کند اما از شروط دریافت این کمک‌های مالی داشتن الزامات پاسخگویی و کیفیت است که در لایحه حمایت آموزش عالی در سال ۲۰۰۳ ارائه شده است.

برای تخصیص این کمک‌ها، مشاوره‌هایی بین دولت مرکزی و ایالتی در سطح وزارتی از طریق شورای آموزش عالی، مهارت‌ها و کارگماری^۱ انجام می‌گیرد. بنابراین موسسات آموزشی از دو مجرای دولت فدرال و ایالتی کمک‌های مالی را دریافت می‌کنند.

در حوزه علوم سلامت، ساختار اعتباربخشی از طریق بوردهای ملی، اعطاکننده اعتباربخشی است. بوردهای ملی با توجه به رشته متفاوت است، برای مثال مورد دندانپزشکی استرالیا، مورد پزشکی استرالیا، و مورد پرستاری و مامایی استرالیا که هر کدام از این بوردهای ملی با یک ساختار اعطاکننده اعتبار بخشی در تعامل هستند. به عنوان مثال ساختار اعطاکننده اعتبار بخشی مورد پرستاری و مامائی، انجمن اعتباربخشی پرستاری و مامایی استرالیا و در مورد پزشکی، انجمن پزشکی استرالیا^۲. از جمله وظایفی که ساختارهای اعطاکننده اعتباربخشی انجام می‌دهند می‌توان به تدوین و بازنگری استانداردها، ارزیابی برنامه‌ها و موسسات ارائه کننده برنامه و ارائه مشاوره به مورد ملی در خصوص فعالیت‌های اعتباربخشی اشاره نمود (۵۴-۵۷).

در ادامه خلاصه ای از ساختار و فرآیند اعتباربخشی کشورهای مورد بررسی در مقایسه با وضعیت موجود در ایران، در جدول شماره ۲-۲ ارائه شده است. سپس با توجه به

^۱ Standing Council on Tertiary Education Skills and Employment(SCOTSE)

^۲Australian Medical Council (AMC)

مطالعات انجام شده نتایج حاصل از بررسی چگونگی کنترل کیفیت نظام آموزش عالی سلامت در کشورهای مورد بررسی در جدول شماره ۲-۳ آمده است.

جدول شماره ۲-۲ مقایسه ساختار و فرآیند اعتباربخشی کشورهای مورد بررسی با وضعیت موجود در ایران

موارد مورد مقایسه	نظام آموزش عالی سلامت	کشورهای مورد بررسی
ساختار	دبیرخانه‌های شورای آموزشی	موسسات اعتباربخشی
استاندارد	عدم وجود استاندارد مصوب و یا صرفاً وجود فهرست بازبینی	وجود استانداردهای مدون
آیین‌نامه	-----	آیین‌نامه مدون
مراحل مشخص و مدون	در برخی دبیرخانه‌ها بخشی از فرایند دیده شده است	وجود فرآیند مکتوب
بازدید بیرونی	اغلب توسط هیات‌های مورد	ارزیابان بیرونی آموزش‌دیده

با توجه به مقایسه ارائه شده در جدول شماره ۲-۲ به نظر می‌رسد با توجه به ساختار متمرکز آموزش عالی نظام سلامت در ایران، الگوی پیشنهادی باید در راستای ساختارهای موجود تعریف و تعیین شود. بدیهی است آغاز کلیه روندها برای انجام اعتباربخشی برنامه‌ای از سوی وزارت متبوع خواهد بود. فصل‌هایی که در ادامه می‌آید در همین راستا تنظیم شده و تلاش گردیده است پیشنهادات عملیاتی ارائه گردد.

جدول شماره ۲-۳: چگونگی کنترل کیفیت نظام آموزش عالی سلامت در کشورهای مورد بررسی

کشور	ساختار نظام آموزشی عالی	سطح برنامه مورد اعتباربخشی و نام برنامه	ساختار اعتباربخشی	فرایند اعتباربخشی	جنبه‌های اصلی استاندارددهی اعتباربخشی برنامه	انواع رایج و اثرات آن
ایتالیا	وزارت آموزش و بوردهای مستقل که توسط وزارت تعیین می‌شوند. اتاق بازرگانی، اتاق صنعتی، اتاق بازرگانی غیر دولتی	کلیه برنامه‌های آموزشی عالی در سطوح دانشگاهی و غیر دانشگاهی	۱- وزارت آموزش ۲- بوردهای مستقل خیریه ۳- واحدهای ارزیابی دولتی	۱- شامل مراحل و گام‌های زیر: ۱- تأیید رسمی، کوریکولوم جدید دانشگاه ۲- اعتباربخشی خود برنامه پس از کنترل، اگر حداقل‌های استاندارد را دریافت کند	بالاخص‌ها و قوانین پذیرش ۱- تأیید رسمی، کوریکولوم جدید دانشگاه ۲- اعتباربخشی خود برنامه پس از کنترل، اگر حداقل‌های استاندارد را دریافت کند ۳- واحدهای ارزیابی دولتی	دریافت بودجه بالایی
دانمارک	دولتی (رایگان)	کلیه برنامه‌های آموزشی عالی در سطوح دانشگاهی و غیر دانشگاهی	۱- آژانس‌های اعتباربخشی مستقل و ملی ۲- کمیسیون اعتباربخشی	۱- اجنص اعتباربخشی، که بر پایه گزارش بالی کارشناسی تصمیم می‌گیرد. ۲- پیل کارشناسی	بالاخص‌ها و قوانین پذیرش ۱- تأیید رسمی، کوریکولوم جدید دانشگاه ۲- اعتباربخشی خود برنامه پس از کنترل، اگر حداقل‌های استاندارد را دریافت کند ۳- واحدهای ارزیابی دولتی	پیش‌شروع دریافت بودجه دولتی
امان	وزارت عدالت، آموزش و تحقیق، اتاق بازرگانی، اتاق صنعتی، اتاق بازرگانی غیر دولتی	کلیه برنامه‌های آموزشی عالی در سطوح دانشگاهی و غیر دانشگاهی	۱- اجنص اعتباربخشی ۲- سازمان‌های اعتباربخشی کننده ترکیبی	۱- ارسال درخواست از سوی موسسه به موسسه اعتباربخشی کننده که درگیرنده موارد زیر است: الف) آماده‌آوری آمادگی بین موسسه و آموزش عالی ب) درخواست (توصیف خلاصه از موسسه) ج) ارزیابی مقدماتی ۲- اعلام هزینه به موسسه اعتباربخشی ۳- اعلام آمادگی موسسه جهت پرداخت هزینه ۴- بررسی تفصیلی درخواست و تعیین تیم ارزیابان بیرونی، اولین بازدید از محل، دومین بازدید از محل ۵- تصمیم‌گیری نهایی الف) آماده‌سازی گزارش نهایی ب) تصمیم‌گیری - غیر	۱- توصیف اهداف برنامه ۲- مفهوم برنامه ۳- امکان‌سنجی دانشگاهی ۴- سیستم آموزش‌ها ۵- همکاری‌های مرتبط با برنامه ۶- امکانات ۷- ظرفیت و مستندات ۸- تضمین کیفیت و ارتقاء ۹- برنامه‌های علمی یا غیرعلمی ۱۰- عدالت جنسیتی و فرصت‌های برابر	الف) اعتبارنامه مدت ۵ ساله، البته در دور دوم موسسات یا برنامه‌هایی که در دور اول تأیید شده‌اند، مدت اعتبار تا ۸ سال هم افزایش می‌یابد. ب) تأیید مشروط ارزیابی مجدد پس از ۲ سال ج) بازتأیید تأیید اعتباربخشی در دو حالت موسساتی و برنامه متغیر به دریافت کمک‌های بالایی می‌شود

کشور	ساختار نظام آموزش عالی	سایر برنامه مورد اعتباربخشی و نام برنامه	ساختار اعتباربخشی	فرآیند اعتباربخشی	جمله های اصلی استانداردهای اعتباربخشی برنامه	انواع رای و اثرات آن
استرالیا	تحت نظر دولت فدرال و ایالتی؛ دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی غیر دانشگاهی	بررسی عمومی	۱- شورای پزشکی استرالیا ۲- هیات بود پزشکی استرالیا	۱- جلسه اولیه AMC ۲۳ ماه قبل از اتمام تاریخ اعتبارنامه با دانشگاه مکاتبه میکند و ۱۲ ماه بعد پیگیری ۲- جمع آوری مستندات طبق راهنمای AMC و ارسال برای آن ۳- تعیین تیم ارزیابی بر حسب دانشگاه مقامی و رشته مربوطه ۴- بازدید اولیه ۳ تا ۴ ماه قبل از بازدید اصلی ۵- بازدید اصلی ۶- ارسال یافته های اولیه در پایان بازدید اصلی و دریافت نظرات دانشگاه ۷- تدوین گزارش اولیه بازدید تشکیل جلسه با دانشگاه و ارائه گزارش ۹- درخواست تجدید نظر ۱۰- تصمیم گیری نهایی توسط بورد	۱- زمینه برنامه پزشکی ۲- پیامدهای برنامه پزشکی ۳- برنامه درسی پزشکی ۴- یادگیری - یاددهی ۵- ارزیابی دانشجو ۶- پایش و ارزیابی ۷- دانشجویان ۸- محیط یادگیری	۱- اعتبار ۲- اعتبار مشروط به ایجاد تغییرات خواسته شده ۳- اعتبار مشروط به ارائه مستندات ۴- سرود

کشور	سازگار نظام آموزشی	بستر برنامه مورد اعتباربخشی و نام برنامه	سازگار اعتباربخشی	فرایند اعتباربخشی	حیطه‌های اصلی استاندارددهی اعتباربخشی برنامه	انواع رای و اثرات آن
مالزی	۱- دانشگاه‌های خصوصی ۲- دانشگاه‌های دولتی و ملی	پزشکی	۱- کمیته تکنیکی ۲- وزارت آموزش عالی	۱- ارسال گزارش خودرزیابی حداقل ۶ ماه قبل از انجام مجوز اعتباربخشی فکلی ۲- اعلام تم بازدید ۳- برنامه‌های جدید در دانشکده‌های پزشکی باید ابتدا به کمیته تکنیکی قبل از تأیید نهایی ارسال گردد. دانشکده پزشکی باید طرح خود را ۶ ماه قبل از معرفی دوره جدید از طریق مجاری قانونی اعتباربخشی به کمیته تکنیکی ارسال کند.***	۱- مدیریت برنامه ۲- منابع انسانی ۳- کوریکولوم ۴- ارزشیابی دانشجوی ۵- ارزشیابی برنامه ۶- پذیرش ۷- فعالیت‌های اضافی	۱- اعتباربخشی برای ۵ سال متبر است اما در این فاصله اگر تغییراتی در کوریکولوم، تعداد پذیرش دانشجو و یا منابع دانشکده ایجاد شود این موارد می بایستی به اطلاع کمیته تکنیکی برسد چرا که ممکن است اعتباربخشی مجدد برنامه لازم باشد ۲- اعتباربخشی مشروط در این شرایط مجدد موسسه بایستی گزارش‌های دوره ای را ارسال کند ۳- عدم اعتباربخشی در این حالت فاقد انجیلان موسسه بایستی برای دریافت مجوز شایستگی در آزمون MQE شرکت کنند
آمریکا	۱- دانشگاه‌های خصوصی ۲- دانشگاه‌های دولتی و ملی	برنامه‌های مرتبط با سلامت (پزشکی، دندانپزشکی، داروسازی، پرستاری، بهداشت)، آموزش مسلمان (ایران، پاکستان، مغولان، مدرسه)، سایر رشته‌های بهداشتی، وکالت، حقوق-)	۱- آژانس‌های اعتباربخشی موسسه ملی ۲- آژانس‌های اعتباربخشی برنامه ای (آژانس‌های تخصصی اعتباربخشی) ۳- کمیسیون اعتباربخشی آموزش عالی (CHEA)	۱- ارائه درخواست از سوی برنامه ۲- خودارزیابی ۳- بازدید ارزیابی بیرونی ۴- صدور رای	۱- سازماندهی، مدیریت و حاکمیت ۲- اعضای هیات علمی، بار آموزشی و سایر مسئولیت‌ها ۳- پذیرش، عملکرد و ماندگاری دانشجویان ۴- محتوای برنامه آموزشی ۵- منابع حمایتی (کتابخانه، آزمایشگاه و...) ۶- منابع مالی	

توضیحات ردیف مالزی:

*تعداد و نحوه بازدیدها: ۱-شش ماه پس از شروع دوره ۲-شش ماه قبل از شروع مرحله بالینی ۳-شش ماه پس از شروع دوره بالینی ۴-چهار ماه قبل از فارغ التحصیلی اولین دوره ۵-چهار ماه قبل از انقضاء.

**کمیته تکنیکی مسئول تشکیل پانل کارشناسان، مطالعه گزارش تیم اعتباربخشی و ارسال توصیه‌ها درخصوص اعتباربخشی برای تایید مسئولان مرتبط است.

***در این حالت کمیته تکنیکی تیمی را جهت ارزیابی کوریکولوم از نظر سازگاری با استانداردهای اعتباربخشی تشکیل می‌دهد.

توضیحات ردیف استرالیا:

۱-۲-رهبری و استقلال، ۱-۳-مدیریت برنامه پزشکی، ۱-۴-استفاده از متخصصین آموزش، ۱-۵-بودجه آموزشی، ۱-۶-تعامل با حوزه سلامت و جامعه، ۱-۷-پژوهش و علم آموزی، ۱-۸-منابع انسانی ۱-۱-حاکمیت * ۱-۹-توسعه نیروی انسانی

فصل سوم

ساختار اعتبار بخشی برنامه

به منظور تدوین الگوی اعتباربخشی و عملیاتی ساختن آن، اولین گام تعریف و تعیین ساختار اجرائی آن است که با توجه به ساختار و فرایندهای موجود تعریف می‌شود. بنابراین به منظور اجرای فرایند اعتباربخشی برنامه، ساختار اعتباربخشی، متشکل از ارکان شکل ۳-۱، در وزارت بهداشت و دانشگاه‌ها، فعالیت می‌نمایند و بر همین اساس فرایند اعتباربخشی برنامه ای تعریف شده است:

شکل ۳-۱: ارکان وزارت بهداشت و دانشگاه‌ها به منظور اجراسازی فرآیند اعتباربخشی

اعضاء، شرح وظایف و نحوه‌ی عملکرد ساختار پیشنهادی به شرح زیر است.

۱- شورای گسترش وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

صدور رأی نهایی اعتباربخشی برنامه آموزش در دانشگاه‌ها و دانشکده‌های علوم پزشکی کشور پس از اعلام رأی اولیه توسط کمیسیون معین اعتباربخشی دبیرخانه آموزش بر عهده شورای گسترش است. همچنین، تصویب ساختار و فرایند اعتباربخشی مصوب شورای آموزش رسیدگی به تجدید نظرخواهی برنامه مورد اعتباربخشی پس از ابلاغ رأی، توسط دبیرخانه گسترش هماهنگ و پیگیری خواهد شد. (ترجیحا فقط بررسی و تصمیم‌گیری در خصوص احکام راه اندازی و توقف رشته محل به عهده شورای گسترش باشد)

۲- شورای آموزش.....

شورای آموزش وظیفه سیاستگذاری و تصمیم‌سازی در راستای اعتباربخشی برنامه‌های زیر نظر آن شورا را به عهده دارد.

۱-۲-اعضاء شورا:

اعضاء شورا بر اساس آیین‌نامه دبیرخانه مربوطه تعیین می‌شوند.

۲-۲-شرح وظایف شورای آموزش.... در راستای اعتباربخشی:

-تدوین سیاست‌ها، مقررات و ضوابط مورد نیاز در راستای اجرای فرایند اعتباربخشی برنامه‌ها

تصویب استانداردهای اعتباربخشی دوره

تبصره : برون سپاری کلیه فرایندهای مرتبط با اعتباربخشی به سایر نهادها و مؤسسات تا قبل از صدور رأی نهایی، پس از تدوین و تصویب آیین‌نامه‌های لازم با نظارت دبیرخانه شورای آموزش قابل اجرا خواهد بود

۳- کمیسیون اعتباربخشی شورای آموزش.....

کمیسیون اعتباربخشی یا کمیسیون معین اعتباربخشی زیر نظر شورای آموزش.... به منظور برنامه ریزی، نظارت بر انجام اعتباربخشی، بررسی گزارش‌ها و صدور رأی اعتباربخشی تشکیل و فعالیت می‌نماید.

۱-۳-اعضاء:

- دبیر شورای آموزش یا نماینده تام الاختیار وی (رئیس کمیسیون معین)
 - نماینده دبیرخانه شورای گسترش به انتخاب دبیر شورای گسترش
 - ۱۰ نفر اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها به پیشنهاد دبیر شورای آموزش...
 - ۱ نفر عضو دانشجو (بنا به دبیرخانه دانشجوی دکتری یا دستیار یا ...)، دارای سوابق آموزشی و اخلاقی برجسته
- تبصره ۱:** اعضای هیأت علمی پیشنهادی برای عضویت کمیته ترجیحا آشنا با مفاهیم آموزش پزشکی باشند.
- تبصره ۲:** کمیته می‌تواند در بررسی هر دوره افراد مطلع را حسب مورد بدون حق رأی دعوت نماید.
- تبصره ۳:** اعضای کمیسیون اعتباربخشی شورای آموزش نمی‌توانند در فرایند خودارزیابی دانشگاه محل خدمت حضور داشته باشند.
- تبصره ۴:** در انتخاب اعضای کمیسیون توزیع مناسبی برحسب رشته‌ها و کلان مناطق آمایشی در نظر گرفته شود.

۲-۳- صدور احکام

اعضای کمیسیون معین اعتباربخشی توسط دبیر شورای آموزش پیشنهاد و پس از تأیید شورا، احکام آنان توسط معاون آموزشی وزارت بهداشت به مدت ۲ سال صادر می‌گردد که در صورت نیاز قابل تمدید خواهد بود.

۳-۳- شرح وظایف:

- بررسی گزارش ارزیابی بیرونی انجام شده توسط تیم بازدید بیرونی
 - تصویب شیوه نامه‌های مربوط به اجرای فرایند اعتباربخشی
 - بررسی استانداردهای اعتباربخشی برنامه‌های ارائه شده توسط کمیته تخصصی اعتباربخشی و پیشنهاد آن به شورا
 - پیشنهاد تدوین یا بازنگری استانداردهای هر برنامه
 - صدور رأی اعتباربخشی برنامه مورد اعتباربخشی بر اساس گزارش‌های خودارزیابی و ارزیابی بیرونی
 - رسیدگی به تجدید نظر خواهی دانشگاه‌ها در خصوص رأی صادر
- تبصره ۳:** آیین‌نامه داخلی کمیسیون معین اعتباربخشی در اولین جلسه کمیسیون تدوین و به تصویب می‌رسد.

۳-۴- فواصل و نحوه تشکیل جلسات:

- جلسات کمیسیون اعتباربخشی شورای آموزش.....دو ماه یک بار تشکیل و بسته به میزان درخواست‌های اعتباربخشی می‌تواند در فواصل کمتر نیز برگزار گردد.
- جلسات با حضور دو سوم اعضاء رسمیت خواهد داشت.
- نحوه تصمیم‌گیری بر اساس رأی‌گیری و تایید منوط به رأی موافق نصف به اضافه یک اعضاء حاضر در جلسه است.
- دبیر کمیسیون اعتباربخشی حسب نیاز می‌تواند از دبیران کمیته‌های اجرایی و یا سایر اعضای هیأت علمی متخصص برای شرکت در جلسات کمیسیون بدون داشتن حق رأی دعوت کند.

۴- واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش.....

واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش وظیفه حمایت و نظارت بر فعالیت‌های اعتباربخشی برنامه متقاضی اعتباربخشی را به عهده دارد. همچنین تمامی فعالیت‌های اجرایی مرتبط با اعتباربخشی برنامه و هماهنگی بین ساختارهای سازمانی و گروه‌های درگیر در فرایند اعتباربخشی توسط این واحد انجام می‌شود. در همین راستا، تعامل بین

گروه‌های متقاضی اعتباربخشی برنامه، واحد اعتباربخشی، شورای گسترش، هیأت ممکنه توسط این واحد هماهنگ و تسهیل می‌گردد

۱-۴- شرح وظایف واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش :

- پیشنهاد اعضای تیم بازدید بیرونی با مشارکت هیأت ممکنه رشته متقاضی اعتباربخشی
- دریافت درخواست اعتباربخشی برای برنامه‌های موجود و جدید
- تدوین و اعلام برنامه زمان‌بندی انجام اعتباربخشی برنامه‌های متقاضی اعتباربخشی
- نظارت بر اجرای بازدید بیرونی
- بررسی گزارش خودارزیابی و مستندات ارائه شده توسط برنامه آموزشی تحت اعتباربخشی و در صورت نیاز درخواست گزارش‌ها یا مستندات تکمیلی
- بررسی گزارش بازدید بیرونی که توسط تیم بازدید انجام شده و ارائه بازخورد جهت تکمیل در صورت نیاز
- ارسال نسخه نهایی گزارش خود ارزیابی و همچنین گزارش بازدید بیرونی به کمیسیون معین اعتباربخشی شورای آموزش.... جهت صدور رأی در خصوص موقعیت اعتباربخشی برنامه
- انجام مکاتبات لازم بین دبیرخانه و گروه‌های متقاضی اعتباربخشی و همچنین مکاتبات لازم بین کمیسیون اعتباربخشی شورای آموزش، هیأت ممکنه رشته و شورای گسترش
- ارتباط با گروه متقاضی اعتباربخشی برنامه بر اساس فرایند اعتباربخشی مصوب
- بایگانی سوابق مربوط به اعتباربخشی برنامه‌ها
- پیشنهاد پروژه‌های تحقیقاتی مورد نیاز در راستای دانش مورد نیاز برای سیاستگذاری و وضع قوانین به شورای آموزش دبیرخانه
- هماهنگی جلسات لازم
- ارائه مشاوره به گروه‌های متقاضی انجام اعتباربخشی برنامه

- پیشنهاد میشود این واحد، گزارش دوره‌ای جهت ارائه به کمیسیون اعتباربخشی شورای آموزش ارائه نماید. این گزارش می‌تواند در برگیرنده موارد زیر باشد:
- چالش‌های اجرایی فرایند اعتباربخشی برنامه،
 - توصیه‌های اجرایی،
 - نظرات ذی نفعان برنامه مورد اعتباربخشی در گروه‌های بازدید شده،
 - سایر موارد مرتبط که بتواند به اصلاح فرایندها و سیاستگذاری‌های جدید در راستای بهبود فرایند اعتباربخشی برنامه‌های زیر نظر شورای آموزش کمک کند.

۵- کمیته‌های تخصصی

کمیته‌ای است که براساس تعداد رشته‌های تخصصی، فوق تخصصی و فلوشیپ تشکیل می‌گردد.

۱- ۵- اعضاء:

- ۷ نفر عضو هیأت علمی با مشارکت انجمن علمی مربوطه، هیأت ممکنه رشته مربوطه، و سایر اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها
- دبیر کمیسیون (معاون اعتباربخشی) یا نماینده وی
- نماینده معاون درمان
- نماینده معاون بهداشتی

۲- ۵- شرح وظایف:

- تدوین و بازنگری استانداردهای اعتباربخشی برنامه‌ای رشته مربوطه
- تدوین و بازنگری فرم‌های مورد نیاز (جمع آوری اطلاعات، خودارزیابی، ...)
- تعیین تیم بازدید بیرونی با مشارکت اعضای هیأت علمی با تجربه از دانشگاه‌های کلان مناطق غیر دانشگاه مورد بازدید و با هماهنگی واحد اعتباربخشی دبیرخانه آموزش

- بررسی گزارش بازدید بیرونی ارائه شده توسط تیم بازدید و بازخورد در صورت نیاز
- اعلام نظر در خصوص وضعیت اعتباربخشی دوره مربوطه به کمیسیون

۶- ساختار دانشگاهی اعتباربخشی برنامه

با توجه به تنوع تشکیلات، تعداد گروه‌ها، تعداد اعضای هیأت علمی و امکانات دانشگاه‌های علوم پزشکی، ساختار دانشگاهی اعتباربخشی برنامه به صورت پیشنهاد به منظور تسهیل کار آورده شده است و بدیهی است در صورت نبود ساز و کار تشکیل این ساختار، هر دانشگاه یا دانشکده می‌تواند با توجه به شرایط خود تغییراتی را اعمال نماید. مسئولیت اعتبار برنامه به عهده مجری آن برنامه است و فرایند خودارزیابی درون گروه شکل می‌گیرد. در همین راستا، ساختار اعتباربخشی برنامه به شکل زیر پیشنهاد می‌گردد:

- کمیته خودارزیابی برنامه
- کارگروه‌های تخصصی

۶-۱- کمیته خودارزیابی برنامه

کمیته‌ی خودارزیابی به منظور هدایت کلیه‌ی فعالیت‌های مرتبط با خودارزیابی در هر گروه شکل می‌گیرد و دارای یک دبیر بوده و می‌تواند در برگیرنده‌ی ترکیبی از اعضای زیر باشد:

- مدیر گروه آموزشی
- معاون آموزشی و پژوهشی گروه (در صورت دارا بودن)
- ۲ تا ۸ نفر از اعضاء گروه (بسته به وسعت برنامه)
- نماینده معاونت آموزشی دانشکده*
- نماینده معاونت پژوهشی دانشکده*
- نماینده معاونت مالی اداری دانشکده*
- نماینده امور هیأت علمی دانشکده*

- نماینده دفتر توسعه دانشکده یا بیمارستان
 - ۲ نفر دانشجوی تحصیلات تکمیلی/دستیار بسته به برنامه مورد ارزیابی
- تبصره ۱:** ترکیب نهایی اعضای کمیته خودارزیابی به پیشنهاد مدیر گروه تعیین و توسط شورای آموزشی دانشکده تأیید و توسط رئیس دانشکده ابلاغ صادر می‌شود.
- تبصره ۲:** موارد ستاره دار در صورت موضوعیت در گروه مورد نظر لحاظ خواهند شد.

۶-۲- شرح وظایف کمیته‌ی خودارزیابی

- (۱) تدوین فعالیت‌های خودارزیابی و تهیه جدول زمان‌بندی فعالیت‌ها
- (۲) تشکیل کارگروه‌های تخصصی در صورت امکان و بسته به حوزه‌های استانداردها
- (۳) تکمیل فرم‌های خودارزیابی و اطمینان از نگارش درست و صحت اطلاعات درج شده در فرم‌های خودارزیابی
- (۴) اطمینان از هماهنگ بودن قالب نگارش بخش‌های مختلف و انسجام مطالب
- (۵) تهیه و نهایی کردن گزارش خودارزیابی
- (۶) همکاری با دبیر تیم بازدید بیرونی در تدوین جدول زمان‌بندی بازدید از محل
- (۷) همکاری با تیم بازدید بیرونی و ارائه مستندات و گزارش‌های مورد نیاز تیم بازدید
- (۸) هدایت مکاتبات گروه با دبیرخانه‌ی مربوطه

۶-۳- هماهنگ کننده اعتباربخشی: هماهنگ کننده اعتباربخشی فردی است که رابط بین واحد اعتباربخشی دبیرخانه، دبیر تیم بازدید بیرونی و مدیر گروه است. مسئولیت هماهنگی کلیه امور اجرایی مربوط به بازدید بیرونی به عهده هماهنگ کننده اعتباربخشی است

فصل چهارم

فرآیند اعتبار بخشی برنامه

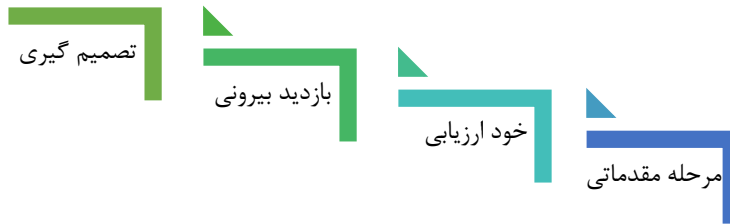
خلاصه‌ای از فرایند اعتباربخشی

پس از تعیین ساختار که دربرگیرنده واحدهای اجرایی است، چرخش کار در بین این ساختارها باید در قالب فرآیند اعتباربخشی برنامه تعریف شود. به طور خلاصه فرایند اعتباربخشی برنامه براساس مراحل ذکر شده در شکل ۴-۱ است:

شکل ۴-۱: مراحل اعتباربخشی برنامه

گام‌های اعتباربخشی در ۴ مرحله کلی براساس شکل ۴-۲ شامل مرحله مقدماتی، خود ارزیابی، بازدید بیرونی و تصمیم‌گیری به تفصیل آورده می‌شود.

شکل ۴-۲ مراحل کلی اعتباربخشی

۱- مرحله مقدماتی فرایند اعتباربخشی برنامه

۱-۱- برنامه متقاضی باید آمادگی خود را برای شروع فرایند اعتباربخشی در بازه زمانی تعیین شده به واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی.... اعلام نماید. (در صورت داشتن اعتباربخشی قبلی حداقل ۶ ماه قبل از پایان دوره اعتباربخشی تقاضا ارسال شود).

۱-۲- بررسی تقاضای برنامه و اعلام موافقت، حداکثر ۲ ماه پس از دریافت درخواست و پیگیری ادامه فرایند توسط واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی

۱-۳- تعیین برنامه زمان‌بندی اعتباربخشی (شامل خود ارزیابی و بازدید بیرونی) توسط واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش...

۱-۴- ارسال استانداردهای مصوب، راهنمای انجام خودارزیابی، راهنمای بازدید بیرونی، فرم‌های خود ارزیابی و برنامه زمان بندی اعتباربخشی توسط واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش به دانشکده متقاضی اعتباربخشی برنامه. (ترجیحا از طریق سامانه مربوطه)

۱-۵- تعیین تیم بازدید بیرونی، تعیین سرپرست و دبیر تیم توسط کمیته تخصصی اعتباربخشی و با هماهنگی با واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش.....،

۲- مرحله انجام خودارزیابی برنامه

۲-۱- تشکیل کمیته خودارزیابی و کارگروه‌های تخصصی در گروه بر اساس راهنمای خودارزیابی

۲-۲- تدوین جدول زمان بندی فعالیت‌های خودارزیابی

۲-۳- انجام خودارزیابی توسط کارگروه‌ها و تهیه گزارش هر حوزه استاندارد

۲-۴- تدوین گزارش خودارزیابی

۲-۵- ارسال گزارش خودارزیابی که به تأیید رئیس دانشکده و معاون آموزشی دانشگاه رسیده است، به واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی ...

۲-۶- ارسال بازخورد اصلاحی به برنامه توسط واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی (در صورت نیاز)

۲-۷- ارسال گزارش خودارزیابی به تیم بازدید بیرونی توسط واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی

۳- مرحله انجام بازدید بیرونی

۳-۱- دریافت گزارش خودارزیابی توسط تیم بازدید بیرونی و انجام هماهنگی اولیه بین اعضاء تیم (تقسیم حوزه‌های استاندارد بین اعضای تیم توسط دبیر تیم)

۳-۲- تدوین برنامه زمان‌بندی بازدید در هماهنگی با برنامه مورد بازدید (با دبیر کمیته خودارزیابی در برنامه مورد بازدید)

۳-۳- انجام بازدید از محل توسط ارزیابان بیرونی بر اساس راهنمای بازدید بیرونی

۳-۴- تهیه گزارش بازدید و ارسال آن به واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی ... مرتبط توسط تیم بازدید بر اساس برنامه زمان بندی اعلام شده

۳-۵- ارسال گزارش به دانشکده (برنامه مورد بازدید)، دریافت پاسخ دانشکده در صورت ارسال و بازخورد پاسخ دانشکده به تیم بازدید بیرونی

۳-۶- بررسی پاسخ دانشکده (برنامه مورد بازدید) و بازخورد واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی، تهیه گزارش نهایی بازدید بیرونی توسط سرپرست تیم بازدید بیرونی و ارسال آن به واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی برنامه مرتبط

۳-۷- ارسال گزارش نهایی بازدید بیرونی همراه با گزارش خود ارزیابی دانشکده به کمیسیون اعتباربخشی شورای آموزشی ، توسط واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی

۴- مرحله تصمیم‌گیری در خصوص موقعیت اعتباربخشی برنامه

۴-۱- بررسی گزارش خودارزیابی، مستندات و گزارش بازدید بیرونی توسط کمیسیون اعتباربخشی شورای آموزشی و تهیه پیش‌رأی اولیه اعتباربخشی

۴-۲- ارسال پیش‌رأی اولیه به دانشکده (برنامه مورد بازدید) و اعلام فرصت تجدیدنظر

۴-۳- در صورت درخواست تجدید نظر از سوی دانشکده طی مراحل تجدید نظر

۴-۴- ارسال نتیجه بررسی گزارش خودارزیابی و ارزیابی بیرونی به همراه پیش‌رأی اولیه اعتباربخشی به دبیرخانه شورای گسترش

۴-۵- صدور رأی نهائی توسط شورای گسترش و اعلام آن به دانشکده (برنامه مورد بازدید)

۴-۶- در صورت درخواست تجدید نظر (فقط هنگامی که رأی شورای گسترش با پیش‌رأی کمیسیون معین اعتباربخشی شورای آموزشی مغایرت داشته باشد) از سوی دانشکده، طی مراحل تجدید نظر

۴-۷- اطلاع‌رسانی فهرست تمام برنامه‌های تأیید کامل صلاحیت شده از طریق سایت و سامانه

۵- انواع تصمیم‌گیری در خصوص اعتباربخشی

۵-۱- **تأیید کامل صلاحیت:** تمام استانداردهای الزامی را در حد قابل قبول تأمین کرده باشد. طول مدت این اعتبار ۵ سال است و مجدداً اعتباربخشی انجام می‌شود.

۵-۲- **تأیید مشروط صلاحیت:** بیشتر استانداردهای الزامی را در حد قابل قبول تأمین کرده است (به نحوی که کیفیت کلی برنامه مورد سوال نباشد).

۵-۳- **تأیید مشروط صلاحیت با اخطار:** تعداد قابل ملاحظه‌ای از استاندارد های الزامی را در حد قابل قبول تأمین نکرده است.

۵-۴- **عدم تأیید صلاحیت:** بیشتر استانداردهای الزامی را تأمین نکرده است، به نحوی که کیفیت کلی برنامه کاملاً مورد سوال است. یا در فاصله زمانی مشخص شده بعد از تأیید مشروط با اخطار، بهبود قابل توجهی در استانداردها رخ نداده است.

۵-۵- **تأیید اولیه:** برای دانشکده‌های نو پا (هنوز یک دوره تربیت نکرده) استانداردهای الزامی متناسب با مرحله آموزشی برنامه را در حد قابل قبول تأمین کرده باشد. در این سطح، طول مدت اعتبار کمتر از ۵ سال خواهد بود.

تبصره ۱: در مواردی که برنامه مورد اعتباربخشی تأیید مشروط صلاحیت را دریافت می‌کند، اجراء موارد زیر ضروری است:

- ارسال گزارش‌های دوره‌ای.
- بازدید مجدد توسط تیم ارزیابی بیرونی بعد از فاصله زمانی مشخص (که در شیوه نامه مشخص می‌شود)

تبصره ۲: برای هر کدام از رأی‌ها معیارهایی مشخص می‌شود که هر ۴ سال یکبار توسط شورای گسترش مورد بازبینی و تأیید قرار می‌گیرد.

۶- **تجدید نظر خواهی:** چنانچه برنامه به رأی صادره اعتراض داشته باشد طبق فرایند زیر می‌تواند تقاضای تجدیدنظر کند.

۶-۱- چنانچه دانشکده (برنامه مورد بازدید) در خصوص پیش رأی صادره توسط کمیسیون معین اعتباربخشی شورای آموزش.....، خواهان تجدید نظر باشد، ظرف ۲ هفته از تاریخ اعلام رأی، تقاضای خود را همراه دلایل و مستندات به واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی ارسال نماید.

۶-۲- کمیسیون معین اعتباربخشی شورای آموزش مرتبط تقاضای دانشکده را بر اساس مستندات تکمیلی بررسی و در خصوص پیش رأی تصمیم گیری می نماید. این تصمیم قابل تجدید نظر نیست.

۶-۳- رأی نهایی پس از بررسی نتیجه تجدید نظر توسط کمیسیون معین اعتباربخشی شورای آموزش ... ظرف ۴۵ روز توسط شورای گسترش صادر و به دانشکده (برنامه مورد بازدید) اعلام می گردد. چنانچه دانشکده در مورد رأی صادره اعتراض داشته باشد با طی فرایند زیر می تواند تقاضای تجدید نظر کند.

۶-۳-۱- در صورتیکه رأی شورای گسترش با پیش رأی کمیسیون معین اعتباربخشی شورای آموزشی متفاوت باشد، برنامه مورد اعتباربخشی می تواند تقاضای تجدید نظر نماید. در این صورت: ظرف ۳۰ روز پس از ابلاغ رأی شورای گسترش، برنامه مورد بازدید می تواند درخواست تجدید نظر را همراه با مستندات لازم را به دبیرخانه شورای گسترش ارسال کند.

۶-۳-۲- در صورت اعلام درخواست تجدید نظر، کمیته ای مشتمل بر ۵ نفر خبره در زمینه آموزش برنامه مورد بازدید به انتخاب دبیر شورای گسترش تشکیل می شود این افراد نباید در کمیسیون معین اعتباربخشی، هیات ممکنه برنامه مورد بازدید و هیچ یک از مراحل ارزیابی بیرونی از برنامه مورد بررسی حضور داشته باشند.

۶-۳-۳- کمیته تجدید نظرخواهی ضمن بررسی درخواست و مستندات ارائه شده می تواند درخواست شواهد و مستندات اضافه از واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی.. یا برنامه متقاضی تجدید نظر بنماید. در صورت نیاز، کمیته تجدید نظرخواهی می تواند بازدید از محل داشته باشد، یا از افراد کمیسیون معین اعتباربخشی شورای آموزش و سایر افراد مطلع برای ارائه شواهد بیشتر دعوت نماید.

۶-۳-۴- کمیته تجدید نظر خواهی هیچگونه اصلاح یا تغییری را که پس از بازدید اول ارزیابان صورت گرفته باشد را نمی پذیرد.

۶-۳-۵- رأی نهایی پس از بررسی نتیجه تجدید نظر، ظرف ۴۵ روز توسط شورای گسترش صادر و به دانشکده (برنامه مورد بازدید) اعلام می گردد.

۷- فرا ارزشیابی اعتباربخشی:

دبیر هیات ممتحنه برنامه مورد بازدید مکلف است به منظور اطمینان از کیفیت فرآیند اعتباربخشی، فرم‌های فرآیند فراارزشیابی اعتباربخشی را تدوین نموده و با کمک تیم متمرکزی از افرادی که در روند بازدید بیرونی مشارکت نداشته‌اند، گزارش‌های سالیانه تهیه و به کمیسیون معین اعتباربخشی ارائه نماید.

۸- تنظیم جدول زمان بندی:

به منظور کمک به انجام منظم فرآیند اعتباربخشی، فعالیت‌ها باید در چارچوب جدول زمانبندی زیر تنظیم شود. به نحوی که حداکثر ظرف مدت شش ماه پس از ارسال گزارش خودارزیابی برنامه، فرآیند ارزیابی بیرونی و صدور رای در شورای گسترش دانشگاه‌های علوم پزشکی طی شده باشد و نتیجه نهایی اعلام گردد. جدول شماره ۴-۱ باهمانگی واحد اعتباربخشی دبیرخانه آموزشی ...، دانشکده متولی برنامه مورد اعتباربخشی و سرپرست تیم بازدید بیرونی تنظیم می‌گردد.

جدول شماره ۴-۱: زمانبندی فرایند اعتباربخشی

مهلت اتمام	زمان شروع	مسوول	اقدام
		دانشکده	انجام خودارزیابی مبتنی بر استانداردها
		دانشکده	درخواست کتبی برای اعلام آمادگی ارزیابی بیرونی و ارسال نتایج خودارزیابی
		دانشکده و موسسه اعتباربخشی‌کننده	امضای تفاهم در خصوص جدول زمان بندی ارزیابی بیرونی و اعتباربخشی
		موسسه اعتباربخشی‌کننده	تعیین تیم ارزیابی بیرونی
		واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش	بررسی اولیه گزارش خودارزیابی و اعلام نواقص به موسسه در صورت نیاز به تکمیل قبل از بازدید

		تکمیل گزارش خودارزیابی در صورت لزوم	دانشکده
		انجام ارزیابی بیرونی و بررسی مستندات	تیم ارزیابان بیرونی
		ارائه گزارش کتبی ارزیابی بیرونی	تیم ارزیابان بیرونی
		بررسی گزارش ارزیابی بیرونی	واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش
		بازخورد به موسسه و درخواست اطلاعات تکمیلی در صورت لزوم	واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش
		طرح نتیجه ارزیابی بیرونی در کمیسیون معین اعتباربخشی شورای آموزش..... و صدور پیش‌رای	کمیسیون معین اعتباربخشی
		اعلام پیش‌رای به دانشکده	واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش
		اعلام پیش‌رای به شورای گسترش	واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش
		تجدید نظر خواهی	دانشکده
		انتشار رأی اعتباربخشی	واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش

فصل پنجم

آیین نامه اعتبار بخشی برنامه های آموزشی
شوراهای آموزشی وزارت بهداشت، درمان و
آموزش پزشکی

مقدمه:

نظر به نقش و اهمیت اعتباربخشی برنامه در تضمین و ارتقاء کیفیت برنامه‌های آموزشی، این آیین نامه جهت تبیین ساختار، وظایف، و فرآیند اعتباربخشی برنامه‌های آموزشی دبیرخانه که در ساختار دولتی و غیر دولتی به تربیت دانش‌آموختگان حرف سلامت می‌پردازند، تدوین شده است.

الف- تعاریف:

برنامه: در این آیین نامه، منظور از برنامه، کوریکولوم‌های اجرا شده در دانشگاه‌ها و دانشکده‌های علوم پزشکی دارای مجوز از وزارت بهداشت است.

اعتباربخشی برنامه: اعتبار بخشی برنامه فرآیندی است که طی آن یک بیانیه رسمی در خصوص کیفیت برنامه آموزشی به دنبال خودارزیابی مبتنی بر استانداردهای مصوب و سپس ارزیابی بیرونی برنامه، توسط شورای گسترش وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی صادر می‌گردد.

استاندارد: معیارهایی که نشان دهنده سطح مطلوب عملکرد بوده و برنامه توسط آنها مورد قضاوت قرار می‌گیرد. این استانداردها با در نظر گرفتن معیارهای علمی، اسناد بالادستی و شرایط قابل حصول در کشور، تدوین شده و از طریق نظر خواهی و اجماع صاحب‌نظران تکمیل و به تصویب مراجع ذیصلاح رسیده است.

خودارزیابی: ارزشیابی برنامه‌های آموزشی مصوب و در حال اجرا است که توسط دست اندرکاران برنامه و بر اساس استانداردهای مصوب، انجام می‌شود. این ارزشیابی در برگیرنده ارزیابی کمی و کیفی از نقاط قوت و محدودیت‌های برنامه بوده که هدف آن اصلاح و بهبود برنامه است.

ارزیابی بیرونی: ارزیابی بیرونی عبارت است از ارزیابی برنامه توسط ارزیابان بیرونی بر اساس آخرین استانداردهای مصوب برنامه مورد ارزیابی که به تصویب رسیده است. ارزیابی بیرونی فرایندی برای ارزشیابی کیفیت برنامه در راستای حرکت به سوی بهبود کیفیت در آموزش و دستیابی بهتر به اهداف برنامه، است. ارزیابی بیرونی به طور معمول دربرگیرنده بررسی گزارش خودارزیابی، بازدید از برنامه و تدوین گزارش ارزیابی بیرونی است.

تجدید نظر خواهی: درخواست تجدید نظر در خصوص نتیجه اعتباربخشی که توسط برنامه مورد اعتباربخشی و بر اساس شرایط پیش بینی شده در این آیین نامه صورت می‌گیرد.

وزارت: وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
شورای عالی برنامه ریزی: شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
شورای گسترش: شورای گسترش دانشگاه‌ها و دانشکده‌های علوم پزشکی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
شورای آموزش: شورای آموزش برنامه‌های آموزشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی است.

کمیسیون معین اعتباربخشی شوراهای آموزشی برنامه‌های مصوب: کمیسیون معین اعتباربخشی زیر نظر شورای آموزش.... به منظور نظارت بر اجرای بهینه مقررات، سیاست‌ها در راستای اجرای فرایند اعتباربخشی برنامه، نظارت بر انجام اعتباربخشی، بررسی گزارش‌ها و صدور پیش رأی اعتباربخشی تشکیل و فعالیت می‌نماید. این کمیسیون می‌تواند دارای اعضای ثابت و متغیر بر اساس برنامه مورد اعتباربخشی باشد.

کمیته خود ارزیابی برنامه: کمیته‌ی خودارزیابی به منظور هدایت کلیه‌ی فعالیت‌های مرتبط با خودارزیابی برنامه در هر گروه شکل می‌گیرد و دارای یک دبیر (معمولا مدیر گروه) است. این کمیته با استفاده از ظرفیت کارشناسی و اجرایی گروه و به منظور هدایت کلیه‌ی فعالیت‌های مرتبط با خودارزیابی در گروه شکل می‌گیرد.

ب- ساختار اعتباربخشی برنامه‌های آموزشی مصوب وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی:

ماده ۱- برای انجام فرآیند اعتباربخشی برنامه‌های آموزشی، فعالیت‌ها و اقدامات در سه سطح گروه، واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش برنامه و شورای گسترش انجام می‌شود.

۱-۱ شورای گسترش: شورای گسترش دانشگاه‌ها و دانشکده‌های علوم پزشکی کشور، تصویب آیین‌نامه اعتباربخشی و تایید نهایی اعتباربخشی موسسات و برنامه‌های آموزشی را بر عهده دارد. کمیسیون معین اعتباربخشی شورای آموزشی.... که در این آیین‌نامه شرح داده شده است، گزارش بازدید بیرونی به همراه پیش رأی اعتباربخشی برنامه مورد بررسی را به شورای گسترش ارسال می‌کند تا بر اساس رأی اعضاء، تصمیم‌گیری در خصوص موقعیت اعتباربخشی برنامه را اعلام نماید. (با توافق بین دبیرخانه و شورای گسترش فقط رأی‌های راه اندازی و توقف برنامه به شورای گسترش واگذار می‌گردد)

۱-۲ شورای آموزش برنامه‌های مصوب وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی: شورای آموزش نقش عمده‌ای در خصوص اعتباربخشی برنامه مشتمل بر تدوین سیاست‌ها، مقررات و ضوابط مورد نیاز در راستای اجرای فرایند اعتباربخشی برنامه‌ها و همچنین تصویب استانداردهای اعتباربخشی دوره‌ها را به عهده دارد.

۱-۲-۱ کمیسیون معین اعتباربخشی شوراهای آموزشی برنامه‌های مصوب: کمیسیون معین اعتباربخشی شورای آموزش.... به منظور نظارت بر انجام اعتباربخشی، بررسی گزارش‌ها و صدور پیش رأی اولیه اعتباربخشی تشکیل می‌گردد. این کمیسیون معین دارای ۱۳ عضو ثابت است که توسط دبیر شورای آموزش برنامه مورد بررسی پیشنهاد و

مصوب

- دبیر شورای آموزش یا نماینده تام الاختیار وی (رئیس کمیسیون معین)
- نماینده دبیرخانه شورای گسترش به انتخاب دبیر شورای گسترش
- ۱۰ نفر اعضای هیأت علمی دانشگاهها به پیشنهاد دبیر شورای آموزش...
- ۱ نفر عضو دانشجو (بنا به دبیرخانه، دانشجوی دکتری یا دستیار یا ...)، دارای سوابق آموزشی و اخلاقی برجسته

تبصره ۱: اعضای هیأت علمی پیشنهادی برای عضویت کمیته ترجیحا آشنا با مفاهیم آموزش پزشکی باشند.

تبصره ۲: کمیته می‌تواند در بررسی هر دوره افراد مطلع را حسب مورد بدون حق رأی دعوت نماید.

تبصره ۳: اعضاء کمیسیون اعتباربخشی شورای آموزش نمی‌توانند در فرایند خودارزایی دانشگاه محل خدمت حضور داشته باشند.

تبصره ۴: در انتخاب اعضاء کمیسیون توزیع مناسبی برحسب رشته‌ها و کلان مناطق آمایشی در نظر گرفته شود.

۲-۱-۲-۱- شرح وظایف کمیسیون معین اعتباربخشی برنامه ...:

- بررسی گزارش ارزیابی بیرونی انجام شده توسط تیم بازدید بیرونی
- تصویب شیوه نامه‌های مربوط به اجرای فرایند اعتباربخشی
- بررسی استانداردهای اعتباربخشی برنامه‌های ارائه شده توسط کمیته تخصصی اعتباربخشی و پیشنهاد آن به شورا
- پیشنهاد تدوین یا بازنگری استانداردهای هر برنامه

- صدور رأی اعتباربخشی برنامه مورد اعتباربخشی بر اساس گزارش‌های خودارزیابی و ارزیابی بیرونی
- رسیدگی به تجدید نظر خواهی دانشگاهها در خصوص رأی صادره
تبصره: آیین‌نامه داخلی کمیسیون اعتباربخشی در اولین جلسه کمیسیون تدوین و به تصویب می‌رسد.

۲-۲-۱- واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش برنامه

واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش..... وظیفه حمایت و نظارت بر فعالیت‌های اعتباربخشی برنامه متقاضی اعتباربخشی را به عهده دارد. همچنین تمامی فعالیت‌های اجرایی مرتبط با اعتباربخشی برنامه و هماهنگی بین ساختارهای سازمانی و گروه‌های درگیر در فرایند اعتباربخشی توسط این واحد انجام می‌شود. در همین راستا، تعامل بین گروه‌های متقاضی اعتباربخشی برنامه، واحد اعتباربخشی، شورای گسترش، هیأت ممکنه توسط این واحد هماهنگ و تسهیل می‌گردد.

۱-۲-۲-۱- شرح وظایف واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش برنامه

- پیشنهاد اعضای تیم بازدید بیرونی با مشارکت هیأت ممکنه رشته متقاضی اعتباربخشی
- دریافت درخواست اعتباربخشی برای برنامه‌های موجود و جدید
- تدوین و اعلام برنامه زمان‌بندی انجام اعتباربخشی برنامه‌های متقاضی اعتباربخشی
- نظارت بر اجرای بازدید بیرونی
- بررسی گزارش خودارزیابی و مستندات ارائه شده توسط برنامه آموزشی تحت اعتباربخشی و در صورت نیاز درخواست گزارش‌ها یا مستندات تکمیلی
- بررسی گزارش بازدید بیرونی که توسط تیم بازدید انجام شده و ارائه بازخورد جهت تکمیل در صورت نیاز
- ارسال نسخه نهایی گزارش خود ارزیابی و همچنین گزارش بازدید بیرونی به کمیسیون معین اعتباربخشی شورای آموزش.... جهت صدور رأی در خصوص موقعیت اعتباربخشی برنامه

- انجام مکاتبات لازم بین دبیرخانه و گروه‌های متقاضی اعتباربخشی و همچنین مکاتبات لازم بین کمیسیون اعتباربخشی شورای آموزش، هیأت ممتحنه رشته و شورای گسترش
- ارتباط با گروه متقاضی اعتباربخشی برنامه بر اساس فرایند اعتباربخشی مصوب
- بایگانی سوابق مربوط به اعتباربخشی برنامه ها
- پیشنهاد پروژه‌های تحقیقاتی مورد نیاز در راستای دانش مورد نیاز برای سیاستگذاری و وضع قوانین به شورای آموزش دبیرخانه
- ارائه مشاوره به گروه‌های متقاضی انجام اعتباربخشی برنامه

۳-۲-۱- کمیته‌های تخصصی

کمیته ای است که براساس تعداد رشته‌های تخصصی، فوق تخصصی و فلوشیپ تشکیل می‌گردد.

۱-۳-۲-۱- اعضاء:

- ۷ نفر عضو هیأت علمی با مشارکت انجمن علمی مربوطه، هیأت ممتحنه رشته مربوطه، و سایر اعضای هیأت علمی دانشگاهها
- دبیر کمیسیون (معاون اعتباربخشی) یا نماینده وی
- نماینده معاون درمان
- نماینده معاون بهداشتی

۲-۳-۲-۱- شرح وظایف:

- تدوین و بازنگری استانداردهای اعتباربخشی برنامه ای رشته مربوطه
- تدوین و بازنگری فرم‌های مورد نیاز (جمع آوری اطلاعات، خودارزیابی، ...)
- تعیین تیم بازدید بیرونی با مشارکت اعضای هیأت علمی با تجربه از دانشگاه‌های کلان مناطق غیر دانشگاه مورد بازدید و با هماهنگی واحد اعتباربخشی دبیرخانه آموزش
- بررسی گزارش بازدید بیرونی ارائه شده توسط تیم بازدید و بازخورد در صورت نیاز
- اعلام نظر در خصوص وضعیت اعتباربخشی دوره مربوطه به کمیسیون

۳-۱- ساختار دانشگاهی اعتباربخشی برنامه

۱-۳-۱- کمیته خودارزیابی برنامه

با توجه به تنوع تشکیلات، تعداد گروه‌ها، تعداد اعضای هیأت علمی و امکانات دانشگاه‌های علوم پزشکی، ساختار دانشگاهی اعتباربخشی برنامه به صورت پیشنهاد به منظور تسهیل کار آورده شده است و بدیهی است در صورت نبود ساز و کار تشکیل این ساختار، هر دانشگاه یا دانشکده می‌تواند با توجه به شرایط خود تغییراتی را اعمال نماید.

مسئولیت اعتبار برنامه به عهده مجری آن برنامه است و فرایند خودارزیابی درون گروه شکل می‌گیرد. در همین راستا، ساختار اعتباربخشی برنامه به شکل زیر پیشنهاد می‌گردد:

- کمیته خودارزیابی برنامه

- کارگروه‌های تخصصی

کمیته‌ی خودارزیابی به منظور هدایت کلیه‌ی فعالیت‌های مرتبط با خودارزیابی در هر گروه شکل می‌گیرد و دارای یک دبیر بوده و می‌تواند در برگیرنده‌ی ترکیبی از اعضای زیر باشد:

- مدیر گروه آموزشی

- معاون آموزشی و پژوهشی گروه (در صورت دارا بودن)

- ۸ تا ۲ نفر از اعضاء گروه (بسته به وسعت برنامه)

- نماینده معاونت آموزشی دانشکده*

- نماینده معاونت پژوهشی دانشکده*

- نماینده معاونت مالی اداری دانشکده*

- نماینده امور هیأت علمی دانشکده*

- نماینده دفتر توسعه دانشکده یا بیمارستان

- ۲ نفر دانشجوی تحصیلات تکمیلی/دستیار بسته به برنامه مورد ارزیابی

تبصره ۱: ترکیب نهایی اعضای کمیته خودارزیابی به پیشنهاد مدیر گروه تعیین و توسط شورای آموزشی دانشکده تأیید و توسط رئیس دانشکده ابلاغ صادر می‌شود.

تبصره ۲: موارد ستاره دار در صورت موضوعیت در گروه مورد نظر لحاظ خواهند شد.

تبصره ۳: شرح وظایف کمیته خودارزیابی برنامه در شیوه نامه‌های مربوطه آمده است.

ج- فرآیند اعتباربخشی برنامه‌های آموزشی

ماده ۲- شروع اعتباربخشی:

۱-۲- برنامه متقاضی باید آمادگی خود را برای شروع فرآیند اعتباربخشی در بازه زمانی تعیین شده توسط واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی، از طریق معاونت آموزشی دانشگاه، به واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش دبیرخانه شورای آموزش اعلام نماید. پس از موافقت با درخواست دانشکده، جدول زمانبندی خودارزیابی و ارزیابی بیرونی به همراه سایر مستندات مورد نیاز در اختیار برنامه متقاضی قرار می‌گیرد.

ماده ۳- خودارزیابی:

۱-۳- خودارزیابی با نظارت کمیته خود ارزیابی برنامه در گروه مربوطه و بر اساس استانداردهای مصوب ملی برنامه متقاضی انجام می‌شود. (جزئیات مربوط به انجام خود ارزیابی در راهنمای خود ارزیابی آمده است).

۲-۳- گزارش خودارزیابی به همراه مستندات مورد نیاز پس از تأیید توسط رئیس دانشکده و معاون آموزشی دانشگاه به واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش برنامه متقاضی ارسال می‌گردد.

ماده ۴- ارزیابی بیرونی:

۱-۴- پس از اعلام آمادگی برنامه برای ارزیابی بیرونی، کمیته تخصصی اعتباربخشی، برنامه متقاضی اعضای تیم بازدید را به واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش جهت تأیید و صدور ابلاغ معرفی می‌نماید.

۴-۲- برای هر تیم ارزیابی بیرونی، یک نفر به عنوان سرپرست تیم توسط واحد اعتبار بخشی دبیرخانه شورای آموزشی برنامه منصوب می شود. افراد تیم ارزیابی بیرونی باید از بین افراد غیر وابسته به برنامه مورد ارزیابی (بر اساس راهنمای اخلاقی تدوین شده) انتخاب شوند.

۴-۳- چنانچه هر یک از اعضای تیم ارزیابی به هر شکلی در معرض تعارض منافع نسبت به برنامه و دانشکده مورد ارزیابی باشد، برای مراعات بی طرفی و عدالت، مکلف است موضوع را بلافاصله به صورت کتبی به واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی اطلاع دهد. هر گونه تصمیم بر عهده واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش خواهد بود.

تبصره ۱: اگر در حین یا پس از بازدید مشخص شود که تعارض منافع وجود داشته و گزارش نشده است، موضوع باید برای بررسی و تصمیم مقتضی در کمیته تخصصی اعتباربخشی برنامه مورد بررسی مطرح گردد.

تبصره ۲: برون سپاری کلیه فرایندهای مرتبط با اعتباربخشی به سایر نهادها و مؤسسات تا قبل از صدور رأی نهایی، پس از تدوین و تصویب آیین‌نامه‌های لازم با نظارت واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش قابل اجرا خواهد بود.

ماده ۵- انواع رأی نهایی در خصوص اعتباربخشی:

۵-۱- **تأیید کامل برنامه:** تمام استانداردهای الزامی را در حد قابل قبول تأمین کرده باشد. طول مدت این اعتبار ۵ سال است و در پایان مدت، مجدداً اعتباربخشی انجام می شود.

۵-۲- **تأیید مشروط برنامه:** بیشتر استانداردهای الزامی را در حد قابل قبول تأمین کرده است. به نحوی که کیفیت کلی برنامه مورد سوال نباشد. فرآیند اعتباربخشی بعدی بین ۱ تا ۳ سال بعد به تشخیص کمیسیون معین اعتبار بخشی شورای آموزش انجام خواهد شد.

۵-۳- **تأیید مشروط صلاحیت با اخطار:** تعداد قابل ملاحظه ای از استانداردهای الزامی را در حد قابل قبول تأمین نکرده است. به نحوی که کیفیت کلی برنامه مورد سوال است

یا دو بار رای تایید مشروط صلاحیت گرفته باشد. فرآیند اعتباربخشی بعدی بین ۶ ماه تا ۱ سال آینده انجام خواهد شد.

۴-۵- عدم تایید صلاحیت: بیشتر استانداردهای الزامی را تأمین نکرده است و در فاصله زمانی مشخص شده، بهبود قابل توجهی در استانداردها رخ نداده است، به نحوی که مجدداً در سطح مشروط صلاحیت با اخطار باقی مانده باشد.

۵-۵- تأیید راه اندازی: برای دانشکده‌های متقاضی تأسیس برنامه جدید، استانداردهای کالبدی و استانداردهای الزامی متناسب با هر مرحله آموزشی برنامه را در حد قابل قبول تأمین کرده باشد. در این سطح، طول مدت رای صادره متناسب با طول مدت مرحله آموزشی است.

تبصره ۱: برای برنامه‌هایی که هنوز یک دوره دانش آموخته نداشته باشند، در پایان هر مرحله رای نهایی اعتباربخشی متناسب با همان مرحله آموزشی صادر می‌شود.

تبصره ۲: در مواردی که برنامه مورد اعتباربخشی تایید مشروط صلاحیت را دریافت می‌کند، اجراء موارد زیر ضروری است:

- ارسال گزارش‌های دوره‌ای .

- بازدید مجدد توسط تیم ارزیابی بیرونی بعد از فاصله زمانی مشخص بنا به رای کمیسیون معین اعتباربخشی شورای آموزشی برنامه ...

ماده ۶- تجدید نظر خواهی: هرگاه موسسه به رأی صادره اعتراض داشته باشد طبق فرایند زیر می‌تواند تقاضای تجدید نظر کند.

۱-۶- چنانچه دانشکده در خصوص پیش رأی صادره توسط کمیسیون معین اعتباربخشی شورای آموزشی برنامه ... خواهان تجدید نظر باشد، ظرف ۲ هفته از تاریخ اعلام رای، تقاضای خود را همراه با دلایل و مستندات به واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی ... ارسال نماید.

۲-۶- کمیسیون معین اعتباربخشی شورای آموزشی برنامه تقاضای دانشکده را بر اساس مستندات تکمیلی بررسی و در خصوص پیش رأی تصمیم گیری می‌نماید. این تصمیم قابل تجدید نظر نیست.

۳-۶- در صورتیکه رأی شورای گسترش با پیش رأی کمیسیون معین اعتباربخشی شورای آموزشی برنامه متفاوت باشد، برنامه مورد اعتباربخشی می‌تواند تقاضای تجدید نظر نماید. در این صورت:

۱-۳-۶- ظرف ۳۰ روز پس از ابلاغ رأی شورای گسترش، برنامه مربوطه می‌تواند درخواست تجدید نظر را همراه با مستندات لازم به دبیرخانه شورای گسترش ارسال کند.

۲-۳-۶- در صورت اعلام درخواست تجدید نظر، کمیته‌ای مشتمل بر ۵ نفر خبره در زمینه برنامه متقاضی اعتباربخشی به انتخاب دبیر شورای گسترش تشکیل می‌شود. این افراد نباید در کمیسیون معین اعتباربخشی شورای برنامه آموزشی و هیچ یک از مراحل ارزیابی بیرونی از برنامه مورد بررسی حضور داشته باشند.

۳-۳-۶- کمیته تجدید نظرخواهی ضمن بررسی درخواست و مستندات ارائه شده می‌تواند درخواست شواهد و مستندات اضافه از واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش... یا برنامه متقاضی تجدید نظر بنماید. در صورت نیاز، کمیته تجدید نظر خواهی می‌تواند بازدید از محل داشته باشد یا از افراد کمیسیون معین اعتباربخشی شورای آموزشی برنامه و سایر افراد مطلع برای ارائه شواهد بیشتر دعوت نماید.

۴-۳-۶- کمیته تجدید نظر خواهی هیچگونه اصلاح یا تغییری را که پس از بازدید اول ارزیابان صورت گرفته باشد را نمی‌پذیرد.

۴-۶- رأی نهایی پس از بررسی نتیجه تجدید نظر، ظرف ۴۵ روز توسط شورای گسترش صادر و به دانشکده اعلام می‌گردد.

ماده ۷: اعلام عمومی نتایج اعتباربخشی: واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی می‌تواند نتایج اعتباربخشی برنامه را به نحو مقتضی در اختیار عموم جامعه قرار دهد.

ماده ۸- ارزشیابی فرآیند اعتباربخشی: کمیته تخصصی اعتباربخشی مکلف است به منظور اطمینان از کیفیت فرآیند اعتباربخشی، فرم‌های ارزشیابی فرآیند اعتباربخشی را تدوین نموده و با کمک تیمی که در روند بازدید بیرونی مشارکت نداشته‌اند، گزارش‌های سالیانه تهیه و به کمیته ارائه نماید.

فصل ششم

راهنمای خودارزیابی در اعتباربخشی برنامه‌های
آموزشی مصوب وزارت بهداشت، درمان و آموزش
پزشکی

مقدمه

هدف از این راهنما ارائه‌ی خلاصه‌ای از اطلاعات مورد نیاز درخصوص مراحل و شرایط انجام خودارزیابی برای برنامه‌های متقاضی اعتباربخشی است. هر بخش از مطالب راهنما بر حسب مورد قابل استفاده خواهد بود.

مروری کوتاه بر اعتباربخشی برنامه

اعتباربخشی به عنوان شناخته شده‌ترین نوع از سیستم‌های ارزشیابی تخصصی رسمی^۱ است. بر اساس تعاریف ارائه شده در متون مختلف، اعتباربخشی برنامه، فرآیندی است که در طی آن کیفیت برنامه آموزشی، توسط هیأت‌های مستقل و قابل اعتماد، مورد ارزیابی قرار می‌گیرد تا از تربیت دانش‌آموختگانی که دارای توانمندی انجام کار به صورت ایمن و مؤثر باشند، اطمینان حاصل شود.

بنابراین، اعتباربخشی فرآیندی است که در جریان آن، یک سازمان مشخص، با استفاده از نظر مجموعه‌ای از خبرگان یک حوزه‌ی تخصصی، بر اساس استانداردهای مدون و از پیش تعیین شده، نسبت به انجام ارزشیابی‌های ادواری منظم واحدهای آموزشی، در حوزه‌ی مورد نظر اقدام نموده و در مورد اعطای صلاحیت آموزشی به آن‌ها تصمیم‌گیری می‌نماید (۵۸).

¹ Formal Professional Review System

اعتباربخشی برنامه دارای دو هدف عمده است:

۱- بهبود کیفیت برنامه

۲- تعیین میزان تبعیت از استانداردهای مصوب ملی برنامه‌های آموزشی

عناصر اصلی اعتباربخشی

در این متن، اعتباربخشی، به عنوان یک مدل از مدل‌های ارزشیابی برنامه^۱، دارای عناصر اصلی زیر می‌باشد:

۱) سازمانی که متولی انجام ارزشیابی‌های ادواری است.

۲) استانداردها و ابزارهای مدون و مکتوبی که برای انجام ارزشیابی‌ها به کار می‌روند.

۳) برنامه‌ی زمانی از قبل تعیین شده برای انجام ارزشیابی‌ها (هر ۵ سال یک بار).

۴) استفاده از نظرات خبرگان، به منظور قضاوت در مورد کیفیت برنامه مورد ارزشیابی.

۵) تأثیر نتایج حاصل از ارزشیابی بر وضعیت برنامه مورد ارزشیابی.

استانداردهای اعتباربخشی برنامه

مهم‌ترین و اساسی‌ترین هدف اعتباربخشی، دستیابی دانشگاه‌ها به سطوحی از استانداردهای وضع شده و رسمی است. استانداردهای اعتباربخشی برنامه‌ای با توجه به

¹ Program Evaluation

ساختار و فرآیند طراحی شده و الگوی تدوین استاندارد برنامه توسط ساختارهای پیش‌بینی شده و با توجه به مقاطع تحصیلی و رشته بر پایه اجماع کشوری و طی مراحل جامعی و مقبولیت را برای استانداردها فراهم نماید، تدوین می‌شود (۵۹).

خلاصه فرآیند اعتباربخشی برنامه

اعتباربخشی، فرایندی است که با تکمیل و ارسال فرم درخواست فرایند اعتباربخشی شروع شده و با موافقت نهاد اعتباربخشی، فرایند ارزیابی رسماً آغاز می‌شود.

نهاد اعتباربخشی در این راهنما، منظور کمیسیون معین شورای آموزشی.... مرتبط است. در این مرحله واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی اطلاعات و مستندات مورد نیاز را به دانشگاه اعلام نموده و دانشگاه موظف است همزمان با تکمیل فرم تقاضا، اطلاعات مورد نیاز را تهیه و ارسال نماید (۶۰، ۶۱).

فعالیت تکمیل و ارسال اطلاعات و فرم تقاضای اعتباربخشی، در واقع فعالیتی است که جزو اقدام‌های آغازین فرایند اعتباربخشی برنامه است. ادامه‌ی فرایند اعتباربخشی برنامه با خودارزیابی برنامه، از سوی برنامه متقاضی شروع می‌شود. بدین منظور گروه آموزشی باید از الگوها و فرم‌های خودارزیابی ارائه شده، به همراه راهنمای خودارزیابی اعتباربخشی استفاده کند.

گام بعدی ارسال گزارش خودارزیابی برنامه، به همراه مستندات مربوطه، به واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی است. کمیته تخصصی اعتباربخشی مرتبط با برنامه، پس از اعلام دریافت گزارش خودارزیابی برنامه توسط واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی، تیم بازدید بیرونی را مشخص نموده و گزارش خودارزیابی و مستندات ارائه شده را در اختیار تیم بازدید بیرونی قرار می‌دهد. تیم بازدید بیرونی گزارش و مستندات را بررسی نموده و در صورت لزوم تقاضای مستندات تکمیلی از برنامه متقاضی اعتباربخشی می‌نماید. سپس به منظور تأیید داده‌های ارائه شده در گزارش خودارزیابی، مطابق با برنامه‌ی زمانبندی از پیش تعیین شده در توافق با برنامه متقاضی اعتباربخشی از برنامه بازدید کرده و ضمن بررسی مستندات ارائه شده هنگام بازدید، با کارکنان، دانشجویان، مدیران و اعضای هیأت علمی مصاحبه می‌نماید. پس از اتمام

بازدید، گزارش ارزیابی به همراه توصیه‌ها و پیشنهادها، توسط تیم بازدید بیرونی به واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی ارسال می‌گردد.

به طور خلاصه فرایند اعتباربخشی برنامه شامل مراحل زیر است:

خودارزیابی برنامه

خودارزیابی عبارت است از ارزشیابی برنامه که توسط دست اندرکاران آن و بر اساس استانداردهای ملی مصوب انجام می‌شود. این ارزشیابی در برگیرنده ارزیابی کمی و کیفی از نقاط قوت و محدودیت‌های برنامه بوده که هدف آن اصلاح و بهبود برنامه است. خودارزیابی به عنوان مهم‌ترین مرحله‌ی فرآیند اعتباربخشی، از اهمیت خاصی برخوردار است و به منظور بررسی میزان تحقق استانداردهای از پیش تعیین شده توسط دست اندرکاران و مجریان برنامه انجام می‌شود. در این فرآیند، برنامه مورد ارزشیابی در تلاش

است تا به کمک خودارزیابی، به نقاط ضعف و قوت خود پی برده و با ارائه راهکارهایی، برای ارتقاء و بهبود تلاش نماید.

خودارزیابی، شرایطی را فراهم می‌آورد که کیفیت آموزشی به تصویر کشیده شود و به مجموعه‌ی آموزشی امکان می‌دهد تا در راه دستیابی به اهداف بلند مدت خود تلاش کند و راه را برای ایجاد یک برنامه‌ی توسعه، باز نگاه دارد. خودارزیابی بر برنامه‌هایی تأکید فراوان دارد که از طریق آنها مأموریت، اهداف و نقاط قوت و ضعف مجموعه‌ی آموزشی شناخته می‌شود و آن مجموعه برای تضمین و بهبود کیفیت خود، روش‌های مفیدی را اتخاذ می‌نماید. بنابراین در خودارزیابی ضمن بررسی وضعیت موجود، مبنایی جهت برنامه‌ریزی فعالیت‌های آتی نیز فراهم می‌گردد.

خودارزیابی باید جامع بوده و تمام حوزه‌های استانداردهای ملی برنامه متقاضی اعتباربخشی را پوشش دهد. خودارزیابی باید دقیق و مبتنی بر شواهد باشد. تمام مستندات و داده‌های موجود همانند داده‌های جدید می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.

مراحل انجام خودارزیابی

خودارزیابی مستلزم تلاش دسته جمعی تمامی مدیران، اعضای هیأت علمی، کارکنان و دانشجویان ذی نفع برنامه است. به‌منظور انجام خودارزیابی برنامه، گام‌های زیر باید در گروه طی گردد:

۱- تشکیل کمیته خودارزیابی برنامه

کمیته‌ی خودارزیابی به منظور نظارت بر کلیه‌ی فعالیت‌های مرتبط با خودارزیابی در گروه شکل می‌گیرد و دارای یک دبیر و تعدادی عضو است. اعضای این کمیته باید نمایانگر فعالیت‌ها و برنامه، در راستای اجرای برنامه باشد. هر گروه بر حسب شرایط می‌تواند در خصوص اعضای کمیته خودارزیابی تصمیم‌گیری نماید. ترکیب نهایی اعضای کمیته خودارزیابی برنامه به پیشنهاد مدیر گروه تعیین و توسط شورای آموزشی دانشکده تأیید می‌شود.

اعضای کمیته خودارزیابی می‌تواند در برگیرنده‌ی ترکیبی از اعضای زیر باشد:

مدیر گروه
معاون آموزشی و پژوهشی گروه (در صورت دارا بودن)
۴ تا ۱۲ نفر از اعضای گروه (بسته به وسعت برنامه)
نماینده معاونت آموزشی دانشکده*
نماینده معاونت پژوهشی دانشکده
نماینده معاونت مالی اداری دانشکده
نماینده امور هیأت علمی دانشکده
نماینده معاونت پژوهشی دانشکده
۲ نفر دانشجو با توجه به برنامه مورد ارزیابی
نماینده دفتر توسعه دانشکده یا بیمارستان

تبصره ۱: ترکیب نهایی اعضای کمیته خودارزیابی به پیشنهاد مدیر گروه تعیین و توسط شورای آموزشی دانشکده تأیید می‌شود.

تبصره ۲: موارد ستاره دار در صورت موضوعیت در گروه مورد نظر، لحاظ خواهند شد.

۲- انتخاب دبیر کمیته خودارزیابی

کمیته‌ی خودارزیابی به منظور هدایت و نظارت کلیه‌ی فعالیت‌های مرتبط با خودارزیابی در گروه، دارای یک دبیر با شرایط زیر است:

عضو هیأت علمی با سابقه حداقل ۳ سال

۱

سابقه‌ی پست مدیریتی در گروه یا دانشکده (مانند قائم مقام رئیس دانشکده، معاون آموزشی و...)

۲

مسلط به برنامه

۳

مسلط به قوانین و آیین‌نامه‌های دانشگاه

۴

آشنایی با مراجع کسب اطلاعات در دانشکده و دانشگاه

۵

دبیر وظیفه برگزاری و هدایت جلسات کمیته خودارزیابی، تنظیم دستور جلسه و نظارت و هماهنگی کلیه فعالیت‌های مربوط به کمیته را به عهده دارد. همچنین توضیح اهداف و فعالیت‌های خودارزیابی برای اعضای کمیته‌ی خودارزیابی و پاسخگویی به سؤالات و ابهامات آنان به عهده دبیر است.

تبصره: در راستای تسهیل و تسریع فعالیت‌های خودارزیابی لازم است دانشکده فضا، امکانات و پرسنل لازم را در اختیار کمیته خودارزیابی قرار دهد. پیشنهاد می‌شود دبیر کمیته در محدوده‌ی زمانی انجام خودارزیابی و بازدید بیرونی، از انجام سایر وظایف محوله معاف گردد.

۳-وظایف کمیته‌ی خودارزیابی به شرح زیر می‌باشد:

- (۱) تدوین فعالیت‌های خودارزیابی و تهیه جدول زمان‌بندی فعالیت‌ها
- (۲) تعیین اعضای کارگروه‌های تخصصی بر اساس تجربه و تخصص در زمینه موضوع کارگروه
- (۳) تقسیم حوزه‌های استانداردها بین کارگروه‌ها
- (۴) اطمینان از نگارش درست و صحت اطلاعات درج شده در فرم‌های خودارزیابی
- (۵) اطمینان از پاسخ‌دهی به تمام قسمت‌های فرم‌های خودارزیابی
- (۶) اطمینان از هماهنگی بودن قالب نگارش بخش‌های مختلف و انسجام مطالب
- (۷) تهیه و نهایی کردن گزارش خودارزیابی
- (۸) هماهنگی بین کارگروه‌ها
- (۹) همکاری با دبیر تیم بازدید بیرونی در تدوین جدول زمان‌بندی بازدید از محل
- (۱۰) همکاری با تیم بازدید بیرونی و ارائه مستندات و گزارش‌های مورد نیاز تیم بازدید
- (۱۱) هدایت مکاتبات دانشکده با واحد اعتباربخشی دبیرخانه‌ی آموزشی برنامه

۴-تشکیل کارگروه‌های تخصصی

۴-۱- تعداد کارگروه‌ها: توصیه می‌گردد به ازای هر حوزه‌ی استاندارد، یک کارگروه تحت نظارت کمیته‌ی خودارزیابی تشکیل گردد که مسئولیت بررسی، جمع‌آوری مستندات، تکمیل فرم خودارزیابی و تعیین سطح دستیابی به استانداردهای آن حوزه را به عهده دارد. تعداد کارگروه‌ها با توجه به شرایط برنامه متقاضی اعتباربخشی تعیین می‌شود.

۴-۲- شرایط اعضاء کارگروه‌ها: اعضای کارگروه‌ها با لحاظ نمودن سابقه کار، تجربه‌ی ارزشیابی و اعتباربخشی، و تسلط بر برنامه، توسط دبیر کمیته خودارزیابی تعیین می‌گردند. ترجیحاً افراد انتخاب شده برای هر کارگروه، در خصوص آن حوزه‌ی مشخص، دارای اطلاعات تخصصی و تجربه باشند. تعداد اعضای هر کارگروه بین ۳ تا ۵ نفر پیشنهاد می‌گردد (این تعداد با توجه به برنامه متقاضی اعتباربخشی قابل تغییر است).

۴-۳- وظایف کارگروه‌ها: هر کارگروه مسئول تکمیل فرم‌های خودارزیابی مربوط به آن حوزه استاندارد و فراهم‌سازی مستندات مورد نیاز هر استاندارد است. کمیته خودارزیابی و کارگروه‌های تحت این کمیته مسئول اجرای تمامی مراحل خودارزیابی هستند.

۵- هماهنگ کننده اعتباربخشی برنامه

هماهنگ کننده اعتباربخشی فردی است که رابط بین واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی برنامه مرتبط، دبیر تیم بازدید بیرونی و گروه و دانشکده است. مسئولیت هماهنگی کلیه امور اجرایی مربوط به بازدید بیرونی به عهده هماهنگ کننده اعتباربخشی است.

۶- تهیه گزارش خودارزیابی

کارگروه‌ها بر اساس برنامه‌ی زمان‌بندی شده، فرم‌های خودارزیابی مربوط به استانداردهای هر حیطه را تکمیل و سپس فرم‌های تکمیل شده به همراه مستندات مورد نیاز را به کمیته‌ی خودارزیابی برنامه ارسال می‌نمایند. این گزارش‌ها در کمیته‌ی خودارزیابی از نظر نحوه‌ی نگارش، تکمیل اطلاعات مورد نیاز و مستندات ارائه شده، مورد بررسی قرار گرفته و در صورت نیاز به‌منظور تکمیل اطلاعات و مستندات به مسئول کارگروه برگشت داده می‌شود.

پس از دریافت و تکمیل گزارش تمام کارگروه‌ها، کمیته‌ی خودارزیابی بر اساس فرم‌های تکمیل شده و مستندات ارائه شده، گزارش نهایی خودارزیابی برنامه را تهیه می‌نماید. (بر اساس فرم پیوست شماره)

در مواردی که کارگروه، سطح دستیابی به استاندارد را ناقص یا در سطح عدم دستیابی تعیین نمود، باید برنامه‌ای برای کامل کردن یا حرکت به سمت دستیابی به استاندارد به همراه جدول زمان‌بندی را در فرم خودارزیابی استاندارد مربوطه، وارد نماید.

۷- ارسال گزارش خود ارزیابی

گزارش خودارزیابی نهایی شده که توسط دبیر کمیته خودارزیابی (مدیرگروه) تأیید و امضا شده است، به رؤیت و امضای رئیس دانشکده و معاون آموزشی دانشگاه می‌رسد. این گزارش ۳ ماه قبل از بازدید بیرونی، برای واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش... ارسال می‌گردد. (تأکید: گزارش به صورت الکترونیک ارسال گردد و پرینت گرفته نشود).

۸- تکمیل داده‌های گزارش خود ارزیابی

تکمیل داده‌های خودارزیابی در یکی از دو حالت زیر اتفاق می‌افتد:

۸-۱- حالت اول، در صورتی که در فاصله‌ی بین ارسال گزارش خودارزیابی و بازدید بیرونی تغییرات شگرفی در حوزه‌های استانداردهای برنامه یا سایر موارد ذکر شده در گزارش خودارزیابی رخ دهد، کمیته‌ی خودارزیابی موارد تغییر یافته را به روزرسانی کرده و با ذکر توضیح به واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش... ارسال می‌نماید.

۸-۲- حالت دوم، در صورتی که تیم بازدید بیرونی درخواست اطلاعات و مستندات تکمیلی یا اضافه نمایند، کمیته‌ی خودارزیابی باید ظرف مهلت تعیین شده نسبت به فراهم‌سازی و ارسال اطلاعات به واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی اقدام نماید.

تبصره: در صورت نیاز گروه به آموزش مدیران و کارشناسان برای انجام خودارزیابی، واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی باید ساز و کار لازم برای آموزش و

مشاوره را فراهم نماید. بدیهی است هزینه ارائه آموزش و مشاوره بر عهده دانشکده متقاضی خواهد بود.

۹- **تامین اعتبار مالی** لازم برای تمام فرآیند (از آموزش تا خودارزیابی و بازدید بیرونی) بر عهده دانشکده متقاضی اعتباربخشی برنامه است

فصل هفتم

راهنمای ارزیابی بیرونی

مقدمه

هدف از این راهنما ارائه خلاصه ای از اطلاعات مورد نیاز در خصوص مراحل و شرایط انجام بازدید بیرونی برای تیم ارزیابان بیرونی و برنامه متقاضی اعتباربخشی است. هر بخش از مطالب راهنما بر حسب مورد، قابل استفاده خواهد بود.

مروری کوتاه بر اعتباربخشی برنامه

اعتباربخشی عبارت است از اعطای مجوز یا تأیید صلاحیت برنامه آموزشی که بر اساس قضاوت خبرگان حوزه‌ی مربوطه، استانداردهای از پیش تعیین شده را رعایت کرده باشد. بر اساس تعریف ارائه شده توسط شورای اعتباربخشی آموزش عالی¹، اعتباربخشی فرایندی است مبتنی بر خودارزیابی و ارزیابی همگنان، که برای تضمین کیفیت مؤسسه یا برنامه آموزشی دانشگاهی و با هدف ارتقای کیفیت، پاسخگویی و تعیین اینکه آیا مؤسسه یا برنامه مورد نظر، استانداردهای منتشرشده توسط سازمان اعتباربخشی مربوطه و نیز رسالت و اهداف خود را تأمین کرده یا خیر، طراحی شده است.

¹ Council on Higher Education Accreditation

بنابراین اعتباربخشی برنامه دارای دو هدف عمده است:

اعتباربخشی برنامه در فرایندهای خود به دنبال پاسخ به سه سؤال کلی زیر است:

- ۱) آیا برنامه مأموریت و اهداف مشخص و روشنی دارد؟
- ۲) آیا کوریکولوم و منابع برنامه، در راستای این مأموریت و اهداف، سازماندهی شده‌اند؟
- ۳) چه شواهدی مبنی بر دستیابی به اهداف یا حرکت به سمت دستیابی به اهداف و مأموریت وجود دارد؟

استانداردهای اعتباربخشی برنامه

مهم‌ترین و اساسی‌ترین هدف اعتباربخشی، دستیابی دانشگاه‌ها به سطوحی از استانداردهای وضع شده و رسمی است. استانداردهای اعتباربخشی برنامه‌ای با توجه به ساختار و فرآیند طراحی شده و الگوی تدوین استاندارد برنامه توسط ساختارهای پیش‌بینی شده و با توجه به مقاطع تحصیلی و رشته بر پایه اجماع کشوری و طی مراحل که جامعیت و مقبولیت را برای استانداردها فراهم نماید، انجام می‌شود.

فرایند اعتباربخشی برنامه

اعتباربخشی، فرایندی است که با تکمیل و ارسال فرم درخواست فرایند اعتباربخشی شروع شده و با موافقت نهاد اعتباربخشی، فرایند ارزیابی رسماً آغاز می‌شود. نهاد اعتباربخشی در این راهنما، منظور کمیسیون معین اعتباربخشی شورای آموزشی، مستقر در دبیرخانه‌ی شورای آموزشی است، که در این مرحله واحد

اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی مرتبط اطلاعات و مستندات مورد نیاز را به دانشگاه اعلام نموده و دانشگاه موظف است همزمان با تکمیل فرم تقاضا، اطلاعات مورد نیاز را تهیه و ارسال نماید.

فعالیت تکمیل و ارسال اطلاعات و فرم تقاضای اعتباربخشی، در واقع فعالیتی است که جزو اقدامهای آغازین فرایند اعتباربخشی برنامه است. ادامه‌ی فرایند اعتباربخشی برنامه با خودارزیابی برنامه، از سوی برنامه متقاضی شروع می‌شود. بدین منظور گروه آموزشی باید از الگوها و فرم‌های خودارزیابی ارائه شده، به همراه راهنمای خودارزیابی اعتباربخشی استفاده کند.

گام بعدی ارسال گزارش خودارزیابی برنامه، به همراه مستندات مربوطه، به واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی برنامه مرتبط است. کمیته تخصصی اعتباربخشی مرتبط با برنامه، پس از اعلام دریافت گزارش خودارزیابی برنامه توسط واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی، تیم بازدید بیرونی را مشخص نموده و گزارش خودارزیابی و مستندات ارائه شده را در اختیار تیم بازدید بیرونی قرار می‌دهد. تیم بازدید بیرونی گزارش و مستندات را بررسی نموده و در صورت لزوم تقاضای مستندات تکمیلی از برنامه مربوطه می‌نماید. سپس به منظور تأیید داده‌های ارائه شده در گزارش خودارزیابی، مطابق با برنامه‌ی زمانبندی از پیش تعیین شده در توافق با گروه متقاضی اعتباربخشی از برنامه بازدید کرده و ضمن بررسی مستندات ارائه شده هنگام بازدید، با کارکنان، دانشجویان، مدیران و اعضای هیأت علمی مصاحبه می‌نماید. پس از اتمام بازدید، گزارش ارزیابی به همراه توصیه‌ها و پیشنهادها، توسط تیم بازدید بیرونی به واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی ارسال می‌گردد.

به طور خلاصه فرایند اعتباربخشی شامل مراحل زیر است:

بازدید بیرونی برنامه

مقدمه:

بازدید بیرونی عبارت است از ارزیابی برنامه توسط ارزیابان بیرونی بر اساس استانداردهای اعتباربخشی مصوب ملی برنامه متقاضی. این ارزیابی فرایندی است برای ارزشیابی کیفیت برنامه در راستای حرکت به سوی بهبود کیفیت در آموزش و دستیابی بهتر به اهداف برنامه. بازدید بیرونی به طور معمول متضمن بررسی گزارش خودارزیابی (نحوه انجام خودارزیابی در راهنمای خودارزیابی آمده است)، بازدید از برنامه و تدوین گزارش بازدید بیرونی است. همانطور که می‌دانیم تعریف جامع از بازدید از محل^۱ وجود ندارد آنچه که مشخص است ارزیابان مفهوم آن را می‌دانند اما تاکنون تعاریف نوشتاری محدودی از آن وجود دارد، یکی از محدود تعاریفی که ارائه شده در زیر ارائه شده است:

¹ sitevisit

"یک بازدید ارزیابی کننده میدانی، زمانی رخ می‌دهد که افراد با تخصص‌های خاص و آمادگی به محل مورد بازدید برای مدت محدودی از زمان مراجعه کرده و اطلاعاتی در خصوص ارزشیابی را از طریق تجربه خود یا گزارش تجارب دیگران در جهت راستی آزمایی، هدف از بازدید، به کار می‌گیرند.

بنابراین در خصوص بازدید از محل سه حوزه توجه و دقت وجود دارد که عبارتند از: ارزیابی، اعتبار و قابل استفاده بودن اطلاعات^۱. بنابراین موضوع بازدید از محل را می‌توان از دیدگاه حداقل سه گروه از افراد مورد توجه قرار داد؛ ارزیابان، افرادی که در محل، بازدید می‌شوند، افرادی که بازدید را سازماندهی می‌کنند.

پس از پذیرش تقاضای دانشکده (برنامه متقاضی)، جهت انجام اعتباربخشی برنامه و تعیین تیم بازدید توسط هیات ممکنه در هماهنگی با واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش توافق در خصوص زمان بازدید بیرونی بین برنامه متقاضی و واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش..... مرتبط انجام می‌گیرد (۶۲). پس از تأیید و تعیین تاریخ بازدید، بازدید بیرونی بر اساس گام‌هایی که در زیر شرح داده می‌شود، انجام می‌گیرد:

بازدید بیرونی

هدف از بازدید بیرونی، فراهم نمودن اعتبار، برای نتایج خودارزیابی، بر اساس تحقق استانداردهای ملی برنامه متقاضی اعتباربخشی و در صورت نیاز کسب اطلاعات تکمیلی است. مدت زمان بازدید از محل بسته به وسعت برنامه ۲ تا ۵ روز و حداقل ۲ روز است. به منظور انجام بازدید بیرونی فعالیت‌های زیر به ترتیب انجام می‌گیرد:

۱- فعالیت‌های پیش از بازدید

۱-۱ تعیین اعضاء و ترکیب تیم بازدید

کمیته تخصصی اعتباربخشی مربوط به برنامه متقاضی اعتباربخشی، مسئول پیشنهاد اعضاء تیم بازدید بیرونی به واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش..... است. این

¹ usability

تیم به طور معمول بسته به وسعت برنامه متقاضی اعتباربخشی شامل ۳ تا ۶ عضو است که دارای شرایط و ویژگی‌های زیر هستند:

(۱) تسلط به فرآیند اعتباربخشی و مشارکت موثر در برنامه‌های آموزشی و برنامه‌های توجیهی مرتبط با آن

(۲) اشتها به حسن اخلاق و انصاف

(۳) سوابق علمی و اجرایی قابل قبول در زمینه ارزشیابی و ارزیابی

(۴) آشنایی کامل با برنامه متقاضی اعتباربخشی (سابقه فعالیت مطلوب به عنوان عضو هیات علمی و یا کارشناس خبره، اعم از شاغل و یا بازنشسته، در دانشگاه‌های علوم پزشکی)

(۵) اطمینان از عدم وجود تعارض منافع

تیم بازدید بیرونی دارای سرپرست و دبیر است؛ سرپرست تیم ترجیحاً دارای سابقه فعالیت اجرایی در ارتباط با برنامه مورد بازدید باشد. سرپرست تیم نماینده و سخنگوی رسمی تیم بازدید بوده و هدایت و تصمیم‌گیری فعالیت‌های قبل، حین و بعد از بازدید را به عهده دارد. دبیر تیم بازدید، رابط بین تیم بازدید و گروه و همچنین رابط بین تیم و واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش... است. دبیر مسئول هماهنگی تمامی امور مربوط به بازدید بوده و پس از بازدید، وظیفه‌ی کمک در جمع‌بندی و تدوین گزارش بازدید بیرونی را به عهده دارد.

توصیه می‌شود در ترکیب اعضای تیم بازدید، جنبه‌های مختلف از قبیل تجربه‌ی اعتباربخشی، تجربه بازدید از برنامه‌های آموزشی، جنسیت، مهارت حرفه‌ای و میزان آشنایی با ساختار برنامه مورد بازدید، مد نظر قرار گیرد.

۱-۲- وظایف سرپرست تیم بازدید بیرونی:

(۱) تشکیل جلسه هماهنگی اعضای تیم و تقسیم وظایف بازدید بیرونی بین اعضا

(۲) انجام هماهنگی‌های لازم با دانشکده (برنامه) مورد بازدید در خصوص زمان و نحوه بازدید بیرونی

(۳) نظارت و اطمینان از حسن اجرای فرآیند بازدید بیرونی

(۴) تنظیم گزارش نهایی مورد تایید ارزیابان بیرونی و ارائه گزارش به واحد اعتباربخشی برنامه دبیرخانه آموزش

(۵) شرکت و ارائه توضیحات در جلسه کمیسیون معین اعتباربخشی شورای آموزش...حسب لزوم

۱-۳- ارسال گزارش خودارزیابی برنامه و فرم‌های مورد نیاز برای سرپرست تیم

بازدید

گزارش خودارزیابی و مستندات پیوست آن و همچنین فرم‌های بازدید بیرونی و فرم گزارش ارزیابی بیرونی توسط واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش، حداقل ۳ هفته قبل از بازدید، برای سرپرست تیم ارسال می‌گردد و سرپرست بر اساس برنامه‌ریزی قبل و حین بازدید، هماهنگی لازم جهت بررسی گزارش و مستندات را با اعضای تیم بازدید انجام می‌دهد.

۱-۴- هماهنگی‌های قبل از بازدید

ایاب و ذهاب و اسکان تیم بازدید بیرونی، به عهده برنامه متقاضی اعتباربخشی است. در این راستا توجه به نکات و موارد زیر لازم است:

۱-۴-۱- محل اقامت

انتخاب هتلی که برای ارزیابان فضای کاری مجزا فراهم نماید و برای هر کدام از ارزیابان، اطلاعات هتل شامل آدرس، تایید رزرواسیون ارسال شود.

۲-۴-۱- جابجایی و انتقال

اطلاعات و راهنمایی لازم درخصوص انتقال از فرودگاه به هتل و به دانشکده برای تیم فراهم شود.

۳-۴-۱- تماس ضروری

شماره تلفن همراه و آدرس پست الکترونیک هماهنگ کننده برنامه مورد اعتباربخشی، برای تیم فراهم شود.

۴-۴-۱- سؤالاتی که قبل از رسیدن توصیه می‌شود از مسئول تیم بازدید پرسیده شود:

آیا تیم بازدید مایل است تغییری در برنامه از قبل تعیین شده ایجاد شود؟

آیا تیم بازدید، نیاز به امکانات خاصی در اتاق کار اختصاص یافته به تیم بازدید دارد؟

اگر برنامه در چند محل ارائه می‌شود درخصوص اینکه کدام محل و چگونه بازدید انجام شود، برنامه‌ای دارند؟

آیا کسی از اعضای تیم نیاز به نسخه چاپی مستندات و ضائم گزارش خودارزیابی دارد؟

آیا اعضای تیم لپ‌تاپ شخصی دارند یا باید در محل برای آن‌ها فراهم شود؟

آیا کسی از اعضای تیم دارای محدودیت‌های غذایی یا سایر مسائل اقامتی است؟

۵-۱- هماهنگی لازم برای حضور تیم بازدید در محل مورد بازدید

۱-۵-۱- اتاق کار تیم بازدید

یک اتاق خصوصی و مطمئن در محل دانشکده برای اینکه تیم در آن کار خود را هدایت کند اختصاص یافته و کلید آن برای تیم فراهم گردد. ترجیحاً این اتاق به محل جلسه

اولیه نزدیک باشد. دسترسی به اینترنت، پرینتر، سیم‌های رابط و پشتیبانی در این اتاق کار فراهم باشد.

۲-۵-۱- سایر موارد مورد نیاز

- کارت شناسایی برای هر کدام از اعضای تیم آماده شود.
- فهرستی از اسامی، پست سازمانی و سایر ویژگی‌های برجسته شرکت‌کنندگان در جلسه اولیه با تیم آماده شود.
یک مدیر اداری ارشد یا یک نفر هیأت علمی به عنوان رابط، هنگامی که تیم ارزیابان بیرونی در اتاق کار حضور دارند، در دسترس باشد.

۲- فعالیت‌های حین بازدید

۲-۱- هماهنگی ورود اعضای تیم

بر اساس برنامه توافق شده بین سرپرست تیم بازدید و هماهنگ کننده اعتباربخشی برنامه، هماهنگی لازم برای جابجایی اعضای تیم از هتل به محل مورد نظر برای بازدید برنامه و همچنین بین سایر محل‌های مورد بازدید انجام می‌گیرد.

۲-۲- برگزاری جلسه اولیه^۱

این جلسه با حضور سرپرست و اعضای تیم بازدید بیرونی، رئیس دانشکده، مدیر گروه و اعضای گروه، معاون آموزشی، پژوهشی، دانشجویی مالی دانشکده، مسئول EDO دانشکده، اعضای کمیته خودارزیابی برنامه و سایر افراد مرتبط با برنامه به صلاحدید رئیس دانشکده برگزار می‌گردد.

در این جلسه ضمن معرفی افراد حاضر، رئیس دانشکده یا دبیر کمیته خودارزیابی برنامه گزارش مختصری از فرایند خودارزیابی برنامه را حداکثر در ۱۵ دقیقه ارائه می‌کند. پس از آن سرپرست تیم بازدید ضمن معرفی اعضای تیم بازدید، برنامه‌ای که از قبل تعیین و هماهنگ شده است را مرور می‌نماید. سپس تیم بازدید در محل اتاق کار خود مستقر و جهت فعالیت‌ها و بازدیدهای از پیش تعیین شده تقسیم کار می‌کنند. ترجیحاً اعضای

¹ Entrance Conference

تیم به دو گروه برای انجام بازدید تقسیم می‌شوند. یکی از گروه‌ها با حضور سرپرست تیم و دیگری با حضور دبیر تیم کار خود را آغاز می‌کنند.

۲-۳- آغاز بازدید

هماهنگ کننده‌ی بازدید برنامه، چگونگی نقل و انتقال اعضای تیم بازدید به محل‌های مختلف مورد درخواست آنان را هماهنگ می‌کند. همچنین هماهنگی لازم برای مصاحبه‌ی فردی یا گروهی با دانشجویان، کارکنان، اعضای هیأت علمی و... را فراهم می‌آورد، به طوری که امکان مصاحبه در زمان تعیین شده فراهم باشد.

انتظار می‌رود تیم بازدید بر اساس گزارش خودارزیابی و مستندات ارائه شده، نواقص موجود و مواردی که نیاز به تأیید دارد را شناسایی کرده و نیاز به مستندات بیشتر، مشاهده‌ی محل، انجام مصاحبه یا سایر موارد را از قبل تعیین کرده باشند و بر اساس این نیازها برای بازدید برنامه‌ریزی و هماهنگی نمایند.

بر اساس برنامه‌ریزی انجام شده، اعضای تیم به روش‌های مختلف، حسب هر استاندارد به جمع‌آوری اطلاعات می‌پردازند. برای مثال موارد زیر ارائه شده است:

۲-۳-۱- بررسی اسناد و آمارها مانند:

- راهنمای مطالعه
- آمار قبولی و مردودی در آزمون‌ها
- رزومه اعضای هیأت علمی گروه
- لیست انتشارات اعضای هیأت علمی گروه
- نمونه‌ای از مواد تدریس^۱
- نمونه‌ای از آزمون‌ها و کوییزهای کلاسی در تمام موضوعات
- نمونه‌ای از پروژه‌های یادگیرندگان رده‌های مختلف
- نمونه‌ای از فرم‌های بازخورد یادگیرندگان
- نتایج بررسی‌های تضمین کیفیت درخصوص برنامه
- صورتجلسات کمیته‌های مربوط به برنامه

¹ Teaching Materials

- صورتجلسات جلسات با ذی‌نفعان برنامه
- سایر مستنداتی که تیم بازدیدکننده درخواست می‌کند
- سایر موارد بر حسب فعالیت‌های برنامه مورد بازدید
- مستندات مربوط به ارزیابی برنامه و پیامدهای برنامه

۲-۳-۲- مصاحبه‌های فردی مانند مصاحبه با:

رئیس دانشکده	
مدیر گروه	
دبیر کمیته خودارزیابی برنامه	
سایر افراد بر حسب برنامه مورد بازدید	

۲-۳-۳- مصاحبه‌های گروهی مانند مصاحبه با:

کمیته یا گروه مسئول خودارزیابی	
کمیته برنامه‌ریزی درسی	
دانشجویان	
اعضای هیأت علمی	
کارکنان درگیر در اجرای برنامه آموزشی	

۲-۳-۴- مشاهده‌ی مستقیم مانند مشاهده‌ی

- امکانات:

اعم از امکانات بالینی و سایر امکانات آموزشی بر حسب برنامه مورد بازدید

- دپارتمان‌ها

- کلاس‌ها

- دفتر کار اعضای هیأت علمی

- آزمایشگاه‌ها

- امکانات مانند اینترنت، کامپیوتر،.....

- تسهیلات فوق برنامه

- کتابخانه

- سایر موارد

تیم بازدید حسب نیاز می‌توانند در ساعات مقرر که با هم هماهنگ کرده‌اند در اتاق کار مستقر در دانشکده ملاقات کنند و ضمن تبادل اطلاعات جمع‌آوری شده، در مورد نحوه ادامه کار تبادل نظر داشته باشند.

۲-۴-۴- خاتمه بازدید و جلسه‌ی پایانی^۱

پس از پایان بازدید و در خاتمه‌ی جمع‌آوری اطلاعات، اعضای تیم بازدید در اتاق کار، گرد هم آمده و سرپرست تیم خلاصه‌ای از نقاط قوت و ضعف برنامه را بر اساس گزارش‌های تیم بازدید و بازخوردهای اعضای تیم آماده می‌کند. در پایان آخرین روز بازدید، جلسه پایانی یا جمع‌بندی، با حضور اعضای که در جلسه اولیه‌ی شروع بازدید شرکت داشتند، برگزار می‌گردد. همچنین حسب صلاحدید رئیس دانشکده سایر افراد درگیر در برنامه نیز می‌توانند شرکت کنند. در این جلسه علاوه بر ارائه‌ی نقاط قوت و ضعف برنامه توسط سرپرست تیم، برداشت کلی تیم از بازدید به عمل آمده نیز ارائه می‌گردد. لازم به ذکر است هیچ‌گونه اظهار نظری درخصوص تصمیم‌نهایی در مورد

¹ Exit Conference

موقعیت اعتباربخشی برنامه از سوی تیم بازدید ارائه نمی‌گردد و هر گونه صحبتی در این خصوص از سوی اعضای تیم بیانگر نظر شخصی آنان است (۶۳، ۶۴).

تبصره ۱: سرپرست تیم بازدید بیرونی به عنوان تنها سخنگوی تیم شناخته می‌شود. از این رو، هرگونه اظهار نظر شفاهی یا کتبی اعضای تیم در خصوص نتایج بازدید و بررسی‌ها به عنوان نظر شخصی ایشان تلقی خواهد شد و به عنوان نتایج بازدید بیرونی قابل استناد نخواهد بود.

تبصره ۲: تامین محل اقامت و وسیله ایاب و ذهاب ارزیابان بیرونی به منظور بازدید، و نیز پذیرایی در حد متعارف به عهده برنامه مورد بازدید است. همچنین وسیله تردد تیم بازدید بیرونی به آن شهر، بایستی توسط برنامه مورد ارزیابی تامین گردد. به جز موارد مذکور، پرداخت وجه، دادن هر گونه هدیه، و نیز انجام هر گونه پذیرایی مازاد بر حد متعارف، ممنوع است. (این موارد در راهنمای اخلاقی آمده است).

نکاتی برای انجام یک بازدید بیرونی موفق:

در ادامه برخی از نکات در مرحله بازدید از محل که می‌تواند به ارزیابان بیرونی کمک نماید، طرح می‌شود. هدف از بازدید از محل اجرای برنامه کسب اطلاعات عمیق در خصوص کلیه جنبه‌های مدیریتی و آموزشی برنامه مورد بازدید است. علاوه بر این، فرصت ارزیابی میزان پیروی برنامه از استانداردهای اعتباربخشی را فراهم می‌کند. همچنین بازدید از محل فرصتی برای تایید پذیری اطلاعات و پیوست‌هایی را که در گزارش خودارزیابی ارائه شده است را فراهم می‌کند. اطلاعاتی که در مراحل بازدید از محل حاصل می‌شود، محرمانه خواهند بود. تجربه نشان داده است که استفاده از شیوه کنفرانس برای اجرای بازدید از محل، یک شیوه قابل قبول است. این کنفرانس‌ها با مدیران، اعضای هیات علمی، دانشجویان و دستیاران برنامه ریزی می‌شود. علاوه بر این کنفرانس‌های رسمی از قبل تعیین شده، اعضای تیم بازدید می‌تواند به شکل غیررسمی با مدیران گروه و اعضای هیات علمی در طول بازدید از محل صحبت و گفتگو داشته باشند. به یاد داشته باشیم که مدیران برنامه مورد بازدید نباید در هیچ کدام از جلسات با اعضای هیات علمی، دانشجویان و سایر مدعوین حضور داشته باشند. همچنین یکی از

نکاتی که به موفقیت بازدید کمک ارزشمندی می‌نماید، جلسه جمع بندی اعضای تیم بازدید در طی روز یا ترجیحاً در پایان روزاست و این جلسات باید به صورت حضوری باشد و فقط اعضای تیم بازدید حضور داشته باشند تا بتوانند یافته‌ها و توصیه‌های لازم را آماده نمایند.

چهار هدف اصلی برای بازدید از محل وجود دارد که عبارتند از:

- (۱) تایید اطلاعات ارئه شده در گزارش خود ارزیابی.
 - (۲) جمع آوری اطلاعات جدید از طریق مصاحبه و مشاهده.
 - (۳) ارزیابی این موضوع که برنامه مورد بازدید به چه میزان استانداردهای برنامه ای را بدست آورده است.
 - (۴) تعیین نقاط قوت و حیطه هایی که نیاز به اصلاح و بهبود دارند تا بتوان برنامه را برای حرکت به سمت تعالی کمک نمود. بهتر است اعضاء تیم بازدید یک شب قبل در محل اقامت مستقر شوند و در آنجا یک شام کاری (جلسه هماهنگی قبل از بازدید) را داشته باشند.
- برای تسهیل کار تیم ارزیابان بیرونی، ارزیابان باید این نکات را به خاطر بسپارند:
- تیم ارزیابان بیرونی یک تیم است و به عنوان یک کل عمل می‌کند. بنابراین سرپرست تیم سخنگوی رسمی است و بازدید را هدایت می‌کند. همکاری کلیه اعضای تیم در راستای انجام وظایف محوله یک اصل ضروری است. دانستنیهای ضروری برای ارزیابان بیرونی عبارتند از:

- (۱) آگاهی از فرآیند اعتباربخشی
- (۲) آگاهی و دانش کافی از استانداردها و تفسیر آنها.
- (۳) آشنایی با گزارش خود ارزیابی

نکات مورد توجه در مصاحبه‌ها:

- (۱) ارزیابان بیرونی هنگام انجام مصاحبه نباید این فرصت را فراهم کنند تا افراد در جلسه از طریق سؤال کردن از اعضای تیم برجو جلسه چیره شوند.

- ۲) ارزیابان بیرونی باید بدون توجه به برنامه‌ای که خودش در آن فعالیت می‌کند در جلسه حضور داشته باشد و از انجام مقایسه اجتناب کند.
- ۳) در طی مصاحبه تفاوت و مشخصه‌های خاص و راه‌های انجام برخی چیزها که برنامه بواسطه آنها مشخص می‌شود باید از افرادی که در جلسه مصاحبه هستند، دریافت شود. (بیرون کشیده شود)

سوالات مطرح در مصاحبه‌ها:

در این بخش برخی از سوالات که ممکن است ارزیابان در طی تجربه بازدید به آن فکر کنند، ارائه شده است. البته این تمامی سوالات نیست. بسته به تجربه ارزیاب بیرونی، میزان تسلط بر برنامه مورد بازدید و آشنایی با تفسیر داده‌ها طیف و تعداد سوالات می‌تواند متنوع باشد..

- ۱) نقش اعضای هیات علمی در تدوین مأموریت، هدف و ارزشهای خدمت رسانی به مردم چیست؟
- ۲) نقش اعضای هیات علمی در جمع آوری و به کار بردن اطلاعات درباره اجرای برنامه چگونه است؟
- ۳) نقش اعضای هیات علمی در برنامه ریزی آینده‌ی برنامه مورد بازدید چیست؟
- ۴) اعضای هیات علمی چگونه در مدیریت برنامه مشارکت داده می‌شوند؟
- ۵) اعضای هیات علمی چگونه در آماده سازی گزارش خود ارزیابی درگیر شده و نقش ایفا نموده اند؟
- ۶) نقش اعضای هیات علمی در ارزیابی برنامه چیست؟ توانمندی‌ها درسی که عضو هیات علمی آموزش می‌دهد، چگونه مورد توجه قرار گرفته است؟
- ۷) ارتباط بین ارزیابی توانمندی شما (عضو هیات علمی) در دروس و ارزشیابی کلی برنامه چگونه است؟
- ۸) اعضای هیات علمی برنامه مورد بازدید چگونه با سایر اعضای هیات علمی در سایر دانشکده‌ها ارتباط دارند؟
- ۹) نقاط قوت اعضای هیات علمی چیست؟

- (۱۰) نقش اعضای هیات علمی در استخدام هیات علمی جدید چیست؟
- (۱۱) مایلید چه پیامی از سوی شما در زمینه برنامه مورد بازدید به مدیران ستادی دانشگاه منتقل شود.

اینکه دانشکده چه نوع خدمات حمایتی برای دانشجویان فراهم می‌کند (برای مثال مشاوره تحصیلی، نظارت کارآموزی و کارورزی یا مشاوره شغلی) اصلی ضروری است. چرا که بالاترین شکل از اعتماد حرفه ای به کسانی اعطا شده است که مسئولیت انجام بازدید را بر عهده دارند.

نظرات و دیدگاه ارزیابان بیرونی در مورد برنامه مورد بازدید باید فقط به تیم بازدید و سایر ساختارهای بالایی در نظام اعتبار بخشی برنامه منتقل شود. در صورت بروز مشکلی حین بازدید که در راهنما و کتابچه به آن اشاره شده است با نماینده وزارت متبوع در این حوزه تماس حاصل شود.

کدام حقیقت و ارزش مشخصه را برنامه مورد بازدید در فارغ التحصیلان ایجاد می‌کند؟ آیا می‌توانید برخی شواهد مرتبط به آن را نشان دهید؟

در برخی موارد نماینده وزارت یا موسسه اعتباربخشی‌کننده ممکن است به اعضای تیم ارزیابان بیرونی به عنوان مشاهده گر ملحق شود. برنامه یا موسسه درخواست کننده اعتبار بخشی مسئولیت هیچگونه هزینه ای در برابر این نماینده ندارد. همچنین این نماینده در بحث‌های تیم شرکت نکرده و نقشی در گزارش بازدید بیرونی نخواهد داشت و به عنوان یک ناظر بر صحت اجرای بازدید بیرونی تاکید می‌کند(۶۵).

در ادامه این فصل برخی از سوالات متداول که از سوی ارزیابان بیرونی مطرح می‌شود و پاسخ به آنها ارائه شده است

سوال ۱: دانشجویان و بازدید از محل

ارزیابان بیرونی براین مسئله آگاهی دارند که در طی بازدید از محل باید با دانشجویان مصاحبه کنند، اما تعداد این مصاحبه‌ها چقدر باشد؟ آیا باید فقط از دانشجویان جهت

شرکت دعوت شود و یا راه‌های دیگر را نیز مورد توجه قرار دهند؟ آیا مسئولان برنامه یا دانشکده می‌توانند دانشجویان خاص (نمایندگان گروه‌ها) و از پیش مشخص شده را برای جلسه با ارزیابان بیرونی انتخاب نمایند؟

پاسخ: باید صدای دانشجویان در بازدید شنیده شود

در طی روزهای حضور ارزیابان، دانشکده یا برنامه مورد بازدید باید از همه دانشجویان برای شرکت در جلسه دعوت کند، هر چند دلیلی برای این وجود ندارد که دانشجویان در روزی غیر از روزهای کلاس یا کارآموزی یا کارورزی خود برای دیدار با ارزیابان مراجعه کنند. توصیه می‌شود که نقش و اهمیت دانشجویان در این فرآیند به آنان گفته شود. همچنین می‌توان از فرصت مشاهده بالینی و کلاس‌ها برای گفت و گو با دانشجویان استفاده نمود. اما موسسه یا برنامه متقاضی اعتبار بخشی باید نمونه ای از دانشجویان را که نمایندگی برنامه‌ها را داشته باشند، برای صحبت با ارزیابان فراهم نماید. بنابراین توصیه می‌شود قبل، حین یا بعد از مشاهدات میدانی در پی فرصت صحبت با دانشجویان باشیم، دقت کنیم تعداد مصاحبه‌هایی که انجام می‌دهیم متناسب با تعداد دانشجویان ورودی هر برنامه باشد به یاد داشته باشیم که جلسه با دانشجویان یکی از بخش‌های با ارزش بازدید از محل است.

سوال ۲: منابع کافی در کلیه رشته-محل‌ها

گاهی دانشگاه‌ها یک رشته را در دو محل ارائه می‌کنند. حال این سوال مطرح می‌شود که آیا امکانات در این دو محل باید کاملاً یکسان باشد. برای مثال از نظر فناوری و سایر موارد، آیا باید در هر دو محل به یک گونه باشد.

پاسخ: همانگونه که گفته شد گاهی دانشگاه یک رشته را در محل جغرافیایی دیگری نیز ارائه می‌دهند اما به عنوان یک واحد در نظر گرفته می‌شود. بنابراین انتظار می‌رود که دانشجویان در هر دو محل از منابع یکسانی مانند اعضای هیات علمی، خدمات دانشجویی برخوردار باشند. در بعضی شرایط این امکان وجود ندارد برای مثال آزمایشگاه شبیه سازی، که معمولاً با توجه به هزینه‌ها امکانپذیر نیست. در این حالت باید برنامه یا موسسه مورد نظر یک جدول زمانبندی برای آزمایشگاه شبیه سازی در محل شماره ۱

تدوین کند که بیانگر دسترسی دانشجویان رشته در محل دوم به امکانات باشد. اما برای موارد همانند منابع کتابخانه‌ای که به صورت برخط می‌توان استفاده نمود، ضرورتی بر این کار وجود ندارد.

سوال ۳: یکی دیگر از اقداماتی که در حین بازدید از محل انجام می‌شود ملاقات با اعضای هیات علمی است. در این راستا اعضای هیات علمی چه چیزهایی را باید بدانند؟ چگونه برنامه یا موسسه، خود را برای این جلسه آماده کند؟

پاسخ: آمادگی برای مصاحبه ارزیابان بیرونی

در اینجا پیشنهاد می‌شود برنامه یا موسسه مورد بازدید یک تا دو هفته قبل از حضور ارزیابان یک جلسه نمایشی، شبیه‌سازی شده از جلسه واقعی را برای اعضای هیات علمی برگزار کنند. البته در این جلسه می‌توان از یک فرد دیگر از سایر برنامه‌ها که آشنایی لازم با ارزیابی بیرونی را دارد دعوت نمود و در این جلسه اعضای هیات علمی آمادگی لازم جهت ارائه بخش‌هایی را که لازم است به ارزیابان نشان دهند، تمرین کنند اما به یاد داشته باشیم که اعضای هیات علمی باید از کلیه فرآیندهای ارزشیابی، اندازه‌گیری توانمندی‌ها و ارزیابی یادگیری دانشجویان تا اجرای برنامه نظام‌مند ارزشیابی اطلاع کافی داشته باشند.

سوال ۴: آیا می‌توان فقط بازدید از کلاس و آزمایشگاه داشت یا فقط بازدید از محیط یادگیری بالینی

پاسخ: در بازدید از محل، ارزیابان باید از کلاس‌های آموزشی و محیط آموزش بالینی در حالی که دانشجویان حضور دارند، بازدید نمایند. بنابراین باید زمان بازدید ارزیابان به گونه‌ای تنظیم شود که امکان هر دو حالت وجود داشته باشد. برای مثال فقط بازدید از محیط بالینی کفایت نمی‌کند. بازدید از محیط‌های آموزش بالینی نه تنها فرصت تعامل با دانشجویان را فراهم می‌کند بلکه می‌توان از مصاحبه با پرستاران، مدیران و سایر افرادی که در حین تجربه کارآموزی یا کارورزی با دانشجویان در ارتباط هستند نیز اطلاعات بیشتری فراهم نمود.

در ادامه نمونه‌ای از سوالات را که می‌توان در جلسه با دانشجویان مورد توجه قرار داد در زیر ارائه شده است:

- (۱) اهداف شغلی شما چیست؟
- (۲) به نظرتان آیا این برنامه در دستیابی شما به اهداف تحصیلی شما کمک می‌کند؟
- (۳) آیا از تحصیل خود در این رشته در این مکان رضایت دارید؟ آیا انتظارات شما برآورده شده است؟ آیا می‌توانید این انتظارات را مشخص نمایید؟
- (۴) به نظر شما ماموریت و اهداف برنامه آموزشی شما چیست؟
- (۵) آیا برنامه آموزشی شما در راستای این اهداف است؟
- (۶) تا این لحظه که در این برنامه حضور داشتید آیا به دانش، مهارت و توانایی‌های لازم برای شغ آینده خود، را کسب نموده اید.
- (۷) نقاط قوت و ضعف برنامه آموزشی شما چیست؟
- (۸) کدام یک از تجارب آموزشی شما در این برنامه برایتان لذت بخش بوده است.
- (۹) چگونه یک استادخوب خود را توصیف می‌کنید.
- (۱۰) آیا فرم ارزشیابی اعضای هیات علمی در دسترس دانشجویان است؟ (نتایج این ارزشیابی چه تفاوتی را ایجاد می‌کند).
- (۱۱) ارزشیابی شما دانشجویان از خدمات حمایتی آکادمیک مانند کتابخانه، امکانات رایانه ای چیست؟

۳- فعالیت‌های پس از بازدید

۳-۱- گزارش بازدید بیرونی

اعضاء تیم بازدید، ظرف ۱۰ روز پس از بازدید، گزارش ارزیابی استانداردهای مربوط به خود را تکمیل نموده و به دبیر تیم بازدید تحویل می‌دهند. ظرف ۲ تا ۴ هفته پس از بازدید، سرپرست تیم بازدید پس از مرور و بررسی گزارش‌های دریافتی، اولین نسخه گزارش ارزیابی بیرونی را تهیه و تحویل دبیر تیم می‌دهد. دبیر تیم ضمن بررسی ساختاری و اطمینان از کامل بودن گزارش آن را به واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای

آموزش... ارسال می‌کند. واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش یک نسخه از گزارش اولیه را به دانشکده مربوطه ارسال و یک نسخه را جهت بررسی به کمیسیون معین اعتباربخشی شورای آموزش ارسال می‌کند. سپس واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزش نظرات دانشکده و کمیسیون اعتباربخشی را برای دبیر تیم بازدید ارسال می‌کند تا تحویل سرپرست تیم بازدید داده شود. سرپرست تیم در صورت صلاحدید تغییرات را بر اساس نظرات دریافت شده، در گزارش اعمال می‌کند. سپس گزارش نهایی بازدید بیرونی را که به امضای سرپرست تیم رسیده است به واحد اعتباربخشی دبیرخانه شورای آموزشی... ارسال می‌شود.

۲-۳- تصمیم‌گیری درخصوص موقعیت اعتباربخشی برنامه

کمیسیون معین اعتباربخشی شورای آموزش، بر اساس گزارش بازدید بیرونی درخصوص موقعیت اعتباربخشی برنامه، تصمیم‌گیری می‌نماید و پیش‌رأی اولیه برای دانشکده متقاضی ارسال می‌گردد. دانشکده پس از دریافت پیش‌رأی اولیه می‌تواند فرآیند تجدید نظرخواهی را مطابق با آیین‌نامه اعتباربخشی برنامه دنبال کند. سپس پیش‌رأی کمیسیون معین اعتباربخشی شورای آموزش برای شورای گسترش ارسال می‌گردد. رأی نهایی اعتباربخشی توسط شورای گسترش صادر و توسط دبیرخانه شورای گسترش برای دانشکده مربوطه (برنامه) ارسال می‌گردد. در صورت مغایرت رأی صادره با پیش‌رأی کمیسیون معین اعتباربخشی شورای آموزش، دانشکده ۳۰ روز برای درخواست تجدید نظر فرصت دارد. جزئیات نحوه صدور رأی اعتباربخشی و نحوه تجدید نظر خواهی در راهنمای فرایند اعتباربخشی و آیین‌نامه اعتباربخشی برنامه آمده است.

فصل هشتم

راهنمای تدوین استانداردهای برنامه‌های
آموزشی علوم پزشکی

واژه استاندارد ۸ قرن پیش از زبان فرانسه با عنوان استاندارد^۱ وارد زبان انگلیسی شد. از نظر ریشه لغت به زبان لاتین به فعل اکستند^۲ به معنی گسترده کردن و برافراشتن باز می‌گردد. در ایران واژه «تثبیت شده» معادل استاندارد توسط مرحوم غلامحسین مصاحب پیشنهاد شد که این کلمه هرگز رواج نیافت (۶۶). در الگوی اعتباربخشی، تدوین استانداردها اهمیت محوری دارد. چرا که استانداردها، دستورالعمل و خطوط راهنما را برای دانشگاه‌ها فراهم می‌آورد که باید خود را با آنها منطبق سازند (۵۹). در ارتباط با نهضت استانداردهای آموزشی؛ اقدامات اساسی و منسجم در جهت تدوین استانداردهای آموزشی و تحصیلی را شاید بتوان به زمان انتشار کتاب "ملتی در خطر" در سال ۱۹۸۳ در آمریکا منتسب دانست. در این کتاب آمده است: "بنیادهای تحصیلی در جامعه ما در حال حاضر بر اثر موج فزاینده میانمایی (متوسط بودن، عالی نبودن) که آینده ما را چه به عنوان یک ملت و چه به عنوان افراد معمولی تهدید میکند، فرسوده شده‌اند" (۶۷). تعاریف متنوعی از واژه استاندارد وجود دارد که برخی از آنها در این بخش مورد توجه قرار می‌گیرد. در فرهنگ آکسفورد استاندارد عبارت است از چیزی که برای سنجش وزن، طول، کیفیت، سالم بودن و مانند آن به کار می‌رود. استاندارد سطح مورد نظر و مقبول یک چیز از حیث کیفیت است (۶۸). تعریفی دیگر بیان می‌دارد استاندارد بیان شرایطی است که باید برای دستیابی به یک هدف معین رعایت شود و قابل استفاده مکرر است. همچنین در برخی منابع، استاندارد به معنای هر نوع نظم ثابتی است که در امور پدیده‌های جاری وجود دارد. بازرگان آن را سطح مطلوب نشانگرهایی تعریف می‌کند که ملاک کیفی را مشخص می‌کنند (۶۶). تعریف این واژه در شکلی عملیاتی

¹ Standard

² Extend

بیان می‌دارد که استانداردها الزاماتی ضروری است تا برنامه آموزشی قابلیت اجرا داشته باشد. الزامات برنامه محور هستند زیرا هر برنامه خصوصیات خاص خود را دارا است (۶۹). استانداردها اولاً مبنایی برای داوری هستند و ثانیاً بر مبنای قوانین و با نظر افراد صاحب صلاحیت تدوین می‌شوند. از این رو استانداردها را می‌توان یک سنجه یا خط کش برای قضاوت دانست. در حوزه آموزشی، استانداردها بیاناتی هستند که نشان دهنده سطح انتظارات صاحب‌نظران آموزشی از ملزومات برنامه‌های آموزشی و شرایط این برنامه‌ها هستند و کیفیت بر اساس آنها سنجیده می‌شود (۶۷).

نحوه کسب استانداردها

در حقیقت چگونگی به دست آوردن استانداردها در کشورهای مختلف متفاوت و متنوع است. از طرفی روش منحصر بفردی جهت تعیین استانداردها وجود ندارد. در تدوین استانداردها می‌توان از یافته‌های علمی، نظر متخصصان، فلسفه و اهداف نظام آموزشی، امکانات نظام آموزشی، برنامه‌ها و سیاست‌های نظام آموزشی و قوانین و مقررات حاکم بر کشور استفاده کرد. استانداردها از طریق مشارکت و تعامل اجتماع علمی با دستگاه‌های ذیربط و ذینفع تعیین می‌شوند (۶۷). اصولاً استانداردها می‌توانند حداقل به یکی از طرق زیر به دست آیند:

۱- بررسی وضعیت کشورهای مختلف جهان (اقتباس)

۲- سطح حداقل رضایت (پاسخ به نیازها)

۳- یافته‌های علمی و آموزشی (روش تلفیقی)

۴- مذاکره، مشورت و توافق (روش خبرگی)

اهداف استانداردسازی در آموزش

• حفظ منافع جامعه (به عنوان دریافت کنندگان خدمات از این نظام) از راه تامین حداقل کیفیت مطلوب خدمات آموزشی به نحوی که با نیازها منطبق بوده و تحت نظارت و کنترل قرار داشته باشند .

• صرفه جویی در بهره گیری از منابع انسانی ، انرژی ، مواد مصرفی و

• ایجاد سادگی در روش‌ها و شیوه‌های انجام فعالیت‌های آموزشی و فعالیت‌های دیگری چون فعالیت‌های اداری و

• فراهم کردن وسیله‌ای جهت بیان مقاصد و تبادل افکار میان طرفین ذینفع در هر فعالیتی که تحت فرایند استانداردسازی قرار می‌گیرد.

• ایجاد حداکثر یکنواختی در به ثمر رساندن و بهینه سازی شرایط دستیابی به آموزش(۱)

هر چند استانداردهای ملی آموزش عالی در برخی از کشورهای صنعتی تدوین شده است، اما نمیتوان از آنها در کشورهای در حال توسعه استفاده کرد. بدیهی است این کشورها خودشان باید به تدوین استانداردهای آموزش عالی بپردازند. انجام این عمل مستلزم فرایندی است که در آن باید نظر افراد ذیربط، ذینفع و ذیعلاقه را محفوظ داشت. اجرای چنین فرایندی در آموزش عالی در سطح ملی، مستلزم وجود ساختارهای ویژه ای است و چنین ساختاری معمولاً در کشورهای در حال توسعه وجود ندارد(۷۰).

در یک مطالعه مروری با هدف ایجاد بینش در خصوص شیوه‌های متداول تدوین استاندارد در نظام سلامت، ۱۳ مقاله مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که در هیچکدام از مطالعات به طور آشکار به مراحل تدوین اشاره نشده بود. به طور کلی هیچ مطالعه‌ای در خصوص اینکه در آن به بهترین روش برای نوشتن استانداردها، فرآیند توسعه استاندارد، جمله‌بندی استاندارد و ساختار استاندارد اشاره شده باشد، وجود نداشت(۷۱). با توجه به

اینکه در ایران تا کنون استانداردهای برنامه‌ای بجز در حوزه رشته پزشکی عمومی تدوین نگردیده است و فرآیند آن نیز تا زمان چاپ این کتاب در مجلات انتشار نیافته، بنابراین در حوزه مرور متون از مطالعات در سایر کشورها و رشته‌ها استفاده شده است. به منظور حفظ حداقل‌های توانمندی در رشته‌های گوناگون، ضرورت تدوین استانداردهای برنامه‌ای در هر رشته وجود دارد. در این راستا به عنوان مثال، در رشته مدیریت ورزشی که توسط موسسات آموزشی متعددی در امریکا ارائه می‌شود، کوریکولوم و روند اعتباربخشی آن و همچنین حداقل توانمندی دانش‌آموختگان این رشته در همکاری با شاغلین این حرفه و اعضای هیات علمی این رشته تحت عنوان استانداردهای برنامه‌ای توسط انجمن مدیریت ورزشی آمریکای شمالی^۱ در سال ۱۹۹۳ مورد تصویب قرار گرفت (۷۲). مطالعه دیگری در سال ۲۰۱۹ در کشور چین با هدف تدوین استانداردهای برنامه کارشناسی پرستاری انجام گرفت. در این مطالعه در گام نخست، نسخه اولیه استانداردهای اعتباربخشی برنامه پرستاری در مقطع کارشناسی بر پایه مصاحبه گروهی با ۱۸ نفر خبره در حوزه دانش‌پژوهی پرستاری، مدیریت پرستاری، آموزش پرستاری، پرستاری بالینی و آموزش پزشکی تدوین گردید. در فاز دوم، استانداردهای اعتباربخشی بر اساس دو راند دلفی در بین کارشناسان ۹۸ دانشکده پرستاری در سراسر کشور چین مورد بازنگری و ارزیابی قرار گرفت. در نهایت نسخه نهایی استانداردهای برنامه کارشناسی پرستاری مبتنی بر ۳۲ آئتم و استانداردهای موسسه‌ای دانشکده پرستاری در ۱۰ حیطه و ۴۰ آئتم تدوین گردید (۷۳). آژانس‌های تدوین استاندارد دارای یک متدولوژی ثبت شده در راستای داشتن یک فرآیند باز، شفاف و جامع در خصوص تدوین استاندارد توسط اعضای خود هستند. در این راستا مطالعه‌ای با هدف بررسی شواهد تحقیقاتی در خصوص شیوه تدوین استاندارد و کاربرد آنها در حوزه سلامت انجام گرفت. در این مطالعه، در فاصله زمانی ۲۰۱۰-۲۰۱۱ بانک‌های اطلاعاتی مورد جستجو قرار گرفت و در نهایت ۱۳ مقاله بر اساس طبقات نتایج کلی، تدوین استاندارد، و موضوعات اجرایی استاندارد مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد که هیچ مطالعه‌ای به صورت مستقیم فرآیند تدوین استاندارد را مورد بررسی قرار نداده است. در حوزه اجرای استاندارد پنج عامل به عنوان نیروهای پیشران

¹ North American Society for Sport Management (NASSM)

اجرایی مورد شناسائی قرار گرفتند که از آن جمله می‌توان به فشاربیرونی از سوی قانونگذاران و اعتباربخشی، استفاده از فناوری و خودارزیابی به عنوان ابزاری برای تغییر، خصوصیات فرهنگ سازمانی و تحقیق اشاره نمود. همچنین، در این مطالعه سه عامل به عنوان نیروهای وقفه دهنده مورد شناسائی قرار گرفت که شامل نبود انگیزه بیرونی یا فشار، سیاست‌ها و فرهنگ سازمانی و محدودیت منابع و هزینه‌ها بودند (۷۱). مطالعه‌ای دیگر در کره جنوبی با هدف تدوین استانداردها و شاخص‌های برنامه آموزش پرستاری انجام گرفت. مرحله اول این مطالعه مبتنی بر مرور متون و اهداف برنامه آموزش پرستاری ۹۹ دانشکده پرستاری در کره جنوبی بود. در مرحله دوم، بر پایه نتایج مرحله اول، در یک مطالعه توصیفی - مقطعی اعتبار خصوصیات و استانداردهای اعتباربخشی مورد بررسی قرار گرفت. در نهایت ۶ استاندارد و ۱۴ شاخص برای برنامه آموزش پرستاری در مقطع لیسانس تدوین شد (۷۴). در مطالعه‌ای دیگر با هدف تدوین استانداردهای برنامه پرستاری مراقبت‌های ویژه نوزادان، محققین با استفاده از تکنیک دلفی در طی اجرای سه راند دلفی با پانل کارشناسی شامل ۱۳ نفر از متخصصین حوزه پرستاری ویژه نوزادان از ایالت‌های مختلف استرالیا، استانداردهای برنامه را در سه حوزه رهبری آموزشی، ساختار و محتوی برنامه و استانداردهای الزامی برنامه تدوین نمودند (۷۵). بنابراین همانگونه که در مطالعات ذکر شده دیده می‌شود، اکثر روش‌های به کار گرفته شده در مرحله تدوین استاندارد مبتنی بر توافق کارشناسان و متخصصین آن حوزه تخصصی بوده است. برای سهولت امر و داشتن یک راهنمای عملیاتی، مراحل تدوین استانداردهای برنامه‌ای به صورت یک نمودار جریان کار در جدول ۸-۱ ارائه شده است. لازم به یادآوری است، به منظور انجام این امر باید آغاز کار با هماهنگی دبیرخانه شورای آموزشی مرتبط با برنامه‌ای باشد که در صدد تدوین استانداردهای آن هستیم.

جدول شماره ۸-۱: اقدامات ضروری جهت تدوین استانداردهای برنامه‌های آموزشی

مرحله	اقدام	توصیف
۱	تعریف و تعیین گروه ای مرجع حرفه	این گروه حرفه‌ای مرجع دربرگیرنده ذی‌نفعان کلیدی به منظور ارائه توصیه و مشاوره است. همچنین اعضای این گروه مرجع باید در حوزه دانشی که می‌تواند بر روی فرایند تدوین و توسعه استانداردهای اعتباربخشی برنامه‌ای رشته مورد بررسی تاثیرگذار باشد، تسلط کافی داشته باشند. همچنین این گروه مرجع حرفه‌ای مسئول تحلیل بازخوردهای دریافتی از سایر ذی‌نفعان و همچنین ارائه بازخورد می‌باشند.
۲	ای تهیه گزارش مشاوره اول	• توصیف زمینه و چارچوب برای مرور و توسعه استانداردهای اعتباربخشی دوره مورد بررسی • ارزشیابی استانداردهای موجود و تعیین موضوعات کلیدی مورد توجه در مرور و تدوین استانداردهای اعتباربخشی دوره مورد بررسی
۳	نفعان مشاوره با ذی	• دریافت نظرات ذی‌نفعان در خصوص گزارش مشاوره‌ای اول
۴	ای تهیه گزارش مشاوره دوم	• تهیه درفت پیش نویس اولیه استانداردها با درنظرگرفتن بازخوردهای ارائه شده از اولین مرحله مشاوره • بررسی مسائل و نکات برجسته که توسط گروه مرجع حرفه‌ای و بازخورد ذی‌نفعان مشخص و معین شده است
۵	نفعان مشاوره با ذی	• ارائه بازخورد توسط ذی‌نفعان در خصوص گزارش مشاوره‌ای دوم
۶	تدوین پیش نویس نهائی استانداردهای اعتباربخشی	• تهیه پیش نویس نهائی استانداردها با درنظر گرفتن بازخوردهای مرحله مشاوره‌ای دوم
۷	نفعان مشاوره با ذی	• دریافت بازخورد نسبت به پیش نویس نهائی استانداردهای اعتباربخشی دوره مورد بررسی
۸	تدوین استانداردهای نهائی اعتباربخشی دوره مورد بررسی	• تهیه پیش نویس نهائی استانداردهای اعتباربخشی با درنظر گرفتن بازخوردهای حاصل از مرحله مشاوره‌ای سوم
۹	ارائه استانداردهای نهائی اعتباربخشی دوره مورد بررسی به دانشکده مربوطه	• دریافت نظرات و کسب اطمینان از هماهنگی استانداردها و توضیح تفاوت‌ها و تغییرات در استانداردها قبل از ارسال به دبیرخانه شورای آموزش مرتبط
۱۰	ارسال پیش نویس نهائی به دبیرخانه مربوطه	• تایید و تصویب استانداردها

در نوشتن استانداردها باید به گونه‌ای عمل شود که عناوینی در خصوص ساختار، کارکرد و عملکرد داشته باشیم. استانداردهای اعتباربخشی باید دارای اعتبار صوری بوده و فهم مشترک در خصوص مفهوم اصلی آن وجود داشته باشد. از سوئی دیگر استاندارد باید به گونه‌ای نوشته شود که اهمیت و شفاف بودن آن برای ارزیابان میدانی (بیرونی) مشخص باشد. همچنین از به کار بردن اصطلاحات مبهم و تعریف نشده پرهیز کنیم (۷۶). بنابراین می‌توان ویژگی‌های عمومی استاندارد را در شکل شماره ۸-۲ خلاصه نمود.

مرتبط بودن • Relevant	مناسب بودن • Appropriate	با معنی بودن • Meaningful
قابل قبول • Accepted by users	قابل دستیابی • Achievable	قابل اندازه گیری • Measurable
ماهیت پویا • Dynamic Nature	مشوق بهبود و اصلاح • Motivator for improvement	به رسمیت شناختن تنوع • Recognize Diversity

شکل ۸-۲: ویژگی‌های عمومی استانداردها

توجه به قوانین و اسناد بالادستی در خصوص آموزش حرف سلامت از دیگر نکاتی است که باید در نوشتن استانداردها به آنها توجه نمود. یوسفی و همکاران (۲۰۱۲) در همین رابطه بیان می‌دارند، استانداردها باید در انطباق با نظام سیاسی، ساختار اجرایی و وظایف قانونی مؤسسات آموزش عالی در هر کشور باشند تا بتوانند قابلیت اجرایی پیدا کنند. به این جهت استانداردهای اعتباربخشی مؤسسه‌ای به هیچ وجه نمی‌تواند ترجمه استانداردهای کشورهای دیگر باشد. اما، در نوشتن استانداردها و بیانیه‌های بین‌المللی در حرف سلامت، موضوع جهانی شدن را نیز باید مورد توجه قرار داد. همواره در نوشتن

استانداردها، یکی از مراحل، بررسی موضوع در سایر نظام‌های آموزشی است، چرا که تجارب کشورهایی که دارای استانداردهای عملکردی و آموزشی مشابه برای حرف سلامت هستند می‌توانند کمک کننده باشند (۷۷).

استانداردها از نظر وسعت، محدود بوده و برای نوشتن استاندارد یک فرآیند سه مرحله‌ای شامل تفکر، مرور و نوشتن پیشنهاد می‌شود که در شکل ۸-۳ آمده است:

در این مرحله تمرکز بر برگزاری جلسه رهبران (Leadership) در هر رشته است. در این جلسه تمرکز بر جمع‌آوری دیدگاه‌ها است و در خصوص وسعت و اهمیت هریک از حیطه‌های تدوین استاندارد تصمیم‌گیری شده و بنا به ماهیت برنامه آموزشی حیطه‌ای محدود و یا حتی حذف شده و ممکن است حیطه‌ای بر حسب نیاز اضافه گردد.

مرحله اول

این مرحله عمدتاً از طریق برگزاری گروه‌های متمرکز هدایت می‌شود. معمولاً میتوان از ۱۵-۲۰ کارشناس جهت برگزاری گروه‌های متمرکز استفاده نمود. این کارشناسان باید تجارب کافی در زمینه آموزش برنامه درسی مورد نظر داشته باشند. حال می‌توان این افراد را در گروه‌های ۵ نفره و برحسب حیطه‌های مختلف تدوین استاندارد گروه-بندی نمود تا به تدوین استانداردها در هر حیطه پرداخته شود.

مرحله دوم

در این مرحله نسخه اولیه استانداردها آماده است و برای بررسی تناسب و قابلیت اجراء باید یک مطالعه راهنما انجام گیرد. این کار را می‌توان از طریق یک مطالعه توصیفی در خصوص ضرورت، اهمیت و وضوح استانداردها با استفاده از پرسشنامه انجام داد (۱۱).

مرحله سوم

شکل ۸-۳: مراحل تدوین استانداردها

در راستای مراحل گفته شده گام‌های پیشنهادی تدوین استاندارد برای برنامه‌های آموزشی به شرح شکل ۸-۴ می‌باشد:

شکل ۸-۴: گام‌های پیشنهادی تدوین استاندارد

فصل نهم

چارچوب استانداردها:

حوزه‌ها و تعریف حوزه‌ها / بر حسب رشته مقطع

مقدمه:

اعتبار بخشی نوعی از ارزشیابی مبتنی بر قضاوت خبرگان است. این قضاوت بر پایه‌ی بررسی استانداردهایی صورت می‌گیرد که توسط خبرگان هر رشته با توجه به اهداف برنامه درسی آن رشته تدوین و در سطح ملی به اجماع می‌رسد. بنابراین با توجه به نکاتی که در فصل قبل در خصوص متدولوژی توسعه و تدوین استانداردهای برنامه‌ای ارائه شده بود، در این بخش از کتاب نمونه‌هایی از حیطه‌های استانداردهای برنامه‌ای با توجه به مقطع و رشته به عنوان راهنما جهت تدوین استاندارد ارائه شده است. لازم به ذکر است حیطه‌ها و استانداردهای استخراج شده بر اساس مرور متون مفصل و بررسی استانداردهای رشته‌ها و مقاطع گوناگون در دانشگاه‌های دنیا می‌باشد. برای هر رشته مقطع ذکر شده، حیطه‌های استاندارد، و ذیل هر حیطه عناوین کلی استانداردها و نکات مورد تأکید در تدوین استانداردهای آن حیطه به عنوان راهنمایی برای تدوین استانداردهای هر برنامه آموزشی آورده شده است. تأکید می‌گردد که موارد آورد شده ذیل هر حیطه استاندارد، متن استاندارد نمی‌باشد بلکه محتوای کلی است که استاندارد می‌تواند شامل شود.

حوزه‌های استاندارد برای مقاطع دکتری عمومی (داروسازی) رسالت، اهداف و پیامدها

❖ در راستای نیازهای جامعه و پاسخگو به جامعه

❖ در راستای اسناد بالا دستی

❖ در نظر گرفتن مشارکت ذینفعان

❖ توجه به ارتقای حرفه ای و یادگیری مادام العمر

❖ در دسترس بودن و شفاف بودن

❖ توجه به بازنگری دوره ای رسالت و اهداف

برنامه درسی

❖ تدوین و اجرای برنامه درسی مبتنی بر توانمندی

❖ توجه به روشهای آموزشی فعال، مناسب و در راستای اهداف آموزشی

❖ طول مناسب دوره

❖ توجه به core curriculum

❖ توجه به آموزشهای نظری و عملی

❖ توجه به اهداف ارزشی و نگرشی: اخلاق در داروسازی، پروفشنالیزم

❖ توجه به پرورش مهارت‌های تفکر: تفکر نقاد

❖ توجه به ادغام دانش و عملکرد

❖ استفاده از عرصه‌های مناسب آموزشی

❖ در نظر گرفتن ارائه خدمت در تیم سلامت

❖ توجه به دروس انتخابی

❖ بازنگری دوره ای برنامه درسی

❖ توجه به ادغام برنامه درسی

ارزیابی دانشجو

❖ روشهای ارزشیابی متناسب با پیامدهای مورد انتظار

❖ مستند سازی آزمونها

❖ سیاست‌های برگزاری آزمونها: تعداد آزمون، سطح قابل قبول، همراهی با سیاست‌های دانشگاه

❖ بازخورد به دانشجو با هدف بهبود

❖ تنوع و کیفیت روشهای ارزشیابی

❖ وجود ارزشیابی تکوینی و تراکمی

❖ ارزشیابی حیطه‌های مختلف یادگیری (شناختی، عاطفی، روانی حرکتی) و سطوح مختلف هر حیطه

❖ مکانیسم رسیدگی به اعتراضات دانشجویان نسبت به ارزشیابی

❖ تحلیل آزمون و بهبود کیفیت آزمونها

حوزه دانشجویی

❖

شکلی پرونده دانشجویی (در برگرفته موارد مرتبط با پیشرفت تحصیلی و همه مواردی که می‌تواند روی پیشرفت تحصیلی تأثیرگذار باشد و به شکل محرمانه مدیریت شود)

❖

وجه به دانشجویان مشکل دار و دارای افت تحصیلی

❖

عداد پذیرش دانشجو

❖

دمات حمایتی دانشجو شامل خدمات مشاوره‌ای و سلامتی در راستای نیازهای اقتصادی، فرهنگی، فردی، جسمی و روحی روانی

❖

شارکت دانشجویان در برنامه‌ها و فرایندهای سیاست‌گذاری

عالیت‌های فوق برنامه دانشجویان

لسات توجیهی برای دانشجویان جدید الورد و ارائه بسته معرفى دانشگاه و امکانات دانشگاه به آنان

عایت عدالت در آموزش (دسترسى به خدمات دانشجویى، عدالت آموزشى، ...)

مایت از گروه‌های دانشجویى خاص (معلولین، دارای مشکلات خاص، ...)

یاست‌های ارتقاء و بهبود برنامه‌های مرتبط با دانشجویان

رنامه برای حمایت از امنیت اجتماعى، حقوقى، اخلاقى، روانى، ... دانشجویان

رنامه‌های مشاوره شغلى

سنجش رضایت دانشجویان

هیأت علمى

❖ مناسب بودن تعداد اعضاء هیأت علمى و نسبت اعضاء هیأت علمى به دانشجویان

❖ سیاستهای فراخوان، جذب و بکارگیری هیأت علمى

❖ شایستگی‌های مورد انتظار از هیأت علمى

❖ مشارکت مدیر برنامه در جذب هیأت علمى وسیاستهای گروه در این راستا

❖ ترکیب و تنوع هیأت علمى از نظر پوشش موضوعات تخصصى مورد نیاز

❖ حمایت از اساتید در ارتقاء مرتبه و رشد حرفه ای

❖ وجود برنامه برای توسعه حرفه ای اعضای هیأت علمی

❖ شفاف بودن مسئولیت و وظایف هیأت علمی

❖ تنوع وظایف اعضای هیأت علمی و تعادل بین آنها: تدریس، طراحی و بازنگری برنامه درسی، راهنمایی پایان نامه، منتورینگ، ...

❖ توجه به ارزشیابی هیأت علمی و بازخورد به منظور بهبود و ارتقاء

❖ نحوه مشارکت اساتید در رشد حرفه ای دانشجویان

❖ مسائل انگیزشی و رفاهی هیأت علمی

❖ تعهد حرفه ای اساتید

منابع آموزشی

❖ کافی بودن بودن فضاهای آموزشی برای دانشجویان و اساتید و رعایت اصول ایمنی

❖ در دسترس بودن ، مناسب بودن، روز آمد بودن و ایمن بودن فضاهای آموزشی مورد نیاز: آزمایشگاه، آموزش در عرصه جامعه، ...

❖ تعداد کافی پرسنل

❖ منابع مالی مورد نیاز

❖ وسایل آموزشی مورد نیاز

❖ در دسترس بودن، مناسب بودن و اخلاقی بودن وسایل و منابع فن آوری اطلاعات: کامپیوتر، کتابخانه، اینترنت، ...

❖ نرم افزارها و سخت افزارهای مورد نیاز

❖ زیرساخت‌های پژوهشی برای پژوهش و پایان نامه

❖ سیاست‌های همکاری ملی و بین‌المللی با سایر مؤسسات آموزشی از جمله تبادل استاد و دانشجو

❖ بررسی منظم منابع و ارتقاء کیفیت و روزآمدسازی آنها

❖ وجود سازوکاری برای ارزشیابی برنامه آموزشی: مشخص بودن رویکرد و الگوی ارزشیابی و افراد درگیر در فرایند ارزشیابی

❖ تعریف ذینفعان ارزشیابی

❖ وجود ارزشیابی تکوینی و تراکمی

❖ وجود سازوکار پایش اجرای برنامه

❖ ادواری بودن فرایند ارزشیابی برنامه

❖ ارزشیابی جنبه‌های مرتبط با دوره (منابع، ساختار، محیط، فرهنگ، ...)

❖ دریافت بازخورد از دانشجو و هیأت علمی در خصوص برنامه

❖ عملکرد یادگیرندگان

❖ عملکرد فارغ التحصیلان

ارزشیابی برنامه

❖ تأثیر نتایج ارزشیابی بر بهبود فعالیتها و اجزای مختلف برنامه

❖ مجوز تأسیس دوره

❖ ساختار، تشکیلات و مسئولیتها

❖ نحوه ارتباطات درون دانشگاهی با سطوح بالاتر مدیریتی

❖ نحوه تعریف تیم مدیریت آموزش و شرح وظایف آنها

❖ ارزشیابی عملکرد تیم مدیریت آموزش

❖ وجود بودجه مشخص آموزشی و تخصیص منابع

❖ وجود اساتید و پرسنل کافی و شایسته برای عملیاتی کردن برنامه

❖ تعامل با بخش سلامت و بخش‌های مرتبط با آن در سطح جامعه

- ❖ تعامل با مجامع علمی ملی و بین‌المللی
- ❖ در دسترس بودن آیین‌نامه‌های مصوب مرتبط با برنامه
- ❖ مشخص بودن شرح وظایف اساتید برنامه و نحوه ابلاغ شرح وظایف
- ❖ ارزشیابی اساتید و ارائه بازخورد در خصوص نقاط مثبت و منفی
- ❖ اطلاع‌رسانی مناسب و کافی در خصوص برنامه و وجود وب‌سایت برای برنامه
- ❖ مدیریت برنامه درسی در راستای هم‌جهت بودن فعالیتهای مختلف دوره با یکدیگر و با برنامه‌های دانشکده و دانشگاه
- ❖ استفاده از نتایج ارزشیابی مستمر دوره برای بهبود و اصلاح ساختار، فعالیتهای و فرایندها (۷۸-۸۰)

مدیریت عالی و اجرایی

حوزه‌های استاندارد برای مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری تخصصی

دکتری تخصصی

رسالت، اهداف و پیامدها

- ◀ وجود بیانیه رسالت و ارزشها برای برنامه
- ◀ پاسخگویی به جامعه
- ◀ مشخص بودن و در دسترس بودن اهداف برنامه
- ◀ مشارکت ذینفعان در تدوین رسالت و اهداف
- ◀ مشخص بودن پیامدهای مورد انتظار برنامه از قبیل شایستگی‌های مورد انتظار از دانش‌آموختگان و مواردی همچون تفکر انتقادی، توانمندی حل مشکلات پیچیده، استفاده مؤثر و مناسب از تکنولوژی روز، برقراری ارتباط مؤثر با همگان در رشته تخصصی، رهبری و مدیریت پروژه
- ◀ ارتباط رسالت و سایر اجزای برنامه
- ◀ همسویی بیانیه رسالت و اهداف

◀ فرایند بازنگری اهداف

محیط پژوهشی

◀ امکانات و تجهیزات مورد نیاز دانشجویان دکتری برای انجام پژوهش و پایان نامه

◀ رعایت استانداردهای اخلاق در پژوهش

◀ محیط تقویت کننده روح پژوهش و ارزشهای حاکم بر پژوهش

◀ ارتباط با سایر مؤسسات و برنامه‌های حمایت کننده پایان نامه دکتری

◀ دوره‌های مشترک با سایر مؤسسات و دانشگاهها در راستای تقویت دوره دکتری

◀ عضویت در انجمن‌های ملی و علمی بین المللی در راستای پژوهش‌های دانشجویان دکتری

◀ توانمندی پژوهشی استاد راهنما و تیم پژوهشی وی در راستای پایان نامه‌های دانشجویان دکتری

هیأت علمی

◀ شایستگی‌های مورد انتظار هیأت علمی برای آموزش دوره دکتری

◀ مشارکت گروه در جذب هیأت علمی و سیاستهای گروه در این راستا

◀ ترکیب و تنوع هیأت علمی از نظر پوشش موضوعات تخصصی متناسب با دوره دکتری

◀ شرایط استاد راهنما برای راهنمایی و مشاوره پایان نامه

◀ نسبت اعضاء هیأت علمی به دانشجویان در دوره دکتری

◀ وجود برنامه برای توسعه حرفه ای اعضاء هیأت علمی دوره دکتری

◀ شفاف بودن مسئولیت و وظایف هیأت علمی

◀ تنوع وظایف اعضای هیأت علمی و تعادل بین آنها: تدریس، طراحی و بازنگری برنامه درسی، راهنمایی پایان نامه، منتورینگ، ...

◀ توجه به ارزشیابی هیأت علمی و بازخورد به منظور بهبود و ارتقاء

◀ نحوه مشارکت اساتید در رشد حرفه ای دانشجویان

◀ ارتباطات اساتید با جامعه علمی مرتبط با رشته (networking) و نقش آن در رشد علمی حرفه‌ای دانشجویان

◀ ارزشیابی دانشجویان دکتری

◀ روشهای ارزشیابی متناسب با پیامدها مورد انتظار

◀ مستند سازی آزمونها

◀ سیاست‌های برگزاری آزمونها: تعداد آزمون، سطح قابل قبول، همراهی با سیاست‌های دانشگاه

◀ بازخورد به دانشجو با هدف بهبود

◀ تنوع و کیفیت روشهای ارزشیابی

◀ وجود ارزشیابی تکوینی و تراکمی

◀ ارزشیابی حیطه‌های مختلف یادگیری (شناختی، عاطفی، روانی حرکتی) و سطوح مختلف هر حیطه

◀ برگزاری آزمون جامع: شرایط، امکانات، نحوه برگزاری

◀ فرایند تصمیم گیری راجع به نحوه پیشرفت دانشجو: تصمیم گیری تیمی

◀ ارزشیابی نحوه ارزیابی دانشجو: بهبود کیفیت آزمونها

◀ مکانیسم رسیدگی به اعتراضات دانشجویان نسبت به ارزشیابی

برنامه درسی

◀ توصیف کامل برنامه شامل تمام جزئیات برنامه

◀ فرایند تدوین و بازنگری برنامه درسی

◀ میزان توجه برنامه به پژوهش، دروس نظری و فعالیتهای یادگیری مشوق تفکر تحلیلی و انتقادی

◀ طول دوره و ساختار دوره

◀ کفایت ساختار

◀ سطوح برنامه: آموزش تئوری، کارآموزی، حضور در عرصه، دوره پژوهشی

◀ دروس برنامه

◀ نیمرخ تحصیلی شامل دروس اختیاری و اجباری

◀ تنوع و تناسب فرصتهای یادگیری، تجارب حرفه ای

◀ طرح دوره

◀ سرفصل‌ها و محتوا و توالی محتوا

◀ منابع درسی

◀ رویکردها و روشهای یاددهی یادگیری

◀ پیش بینی نظامی برای مدیریت برنامه درسی: پیش بینی همپوشانی‌ها و کاستی‌های اجزای برنامه، کفایت منابع و هماهنگی مسئولیت‌ها

◀ مشوق پیروی از ارزش‌های اخلاقی

◀ فرصت‌های مطالعاتی دانشجویان دکتری

◀ توجه به تقویت مهارت‌های ارائه و بیان

◀ توجه به تقویت مهارت‌های آکادمیک مانند تفکر مستقل، تفکر انتقادی و تحلیلی، حل مسأله خلاقانه، مهارت‌های ارتباطی، ...

پژوهش و پایان نامه

◀ فرایند تصویب پایان نامه

◀ هدایت پژوهش در دوره دکتری

- موضوعات پایان نامه: سیاست‌های تصویب موضوع، تنوع، کاربرد
- فرایند راهنمایی پایان نامه: نحوه تعیین استاد راهنما و مشاور و تعداد پایان نامه‌های هر استاد راهنما
- شرایط دفاع پایان نامه و فرایند آن
- برون داده‌های پایان نامه: مقاله، محل انتشار، محل نمایه شدن، ...
- برنامه برای کاربرد نتایج پایان نامه
- نحوه کسب توانمندی برای پژوهش
- تأمین امکانات و تجهیزات مورد نیاز برای انجام پایان نامه
- هزینه‌های پایان نامه
- فرایند راهنمایی پایان نامه
- فرصت مطالعاتی برای دانشجوی

مدیریت و ساختار اداری

- مشخص بودن فرایند انتخاب مدیر گروه در گروه ارائه دهنده برنامه
- شفاف بودن نحوه تصمیم‌گیری^[۲] در خصوص موارد مرتبط با برنامه
- در دسترس بودن آیین نامه‌های مصوب مرتبط با برنامه
- مشخص بودن شرح وظایف اساتید برنامه و نحوه ابلاغ شرح وظایف
- مشخص بودن اختیارات مدیر گروه در خصوص تصمیم‌گیری‌ها و موارد مالی
- ارزشیابی اساتید و ارائه بازخورد در خصوص نقاط مثبت و منفی
- وجود پرسنل کافی برای عملیاتی کردن برنامه
- اطلاع رسانی مناسب و کافی در خصوص برنامه و وجود وب سایت برای برنامه

منابع و امکانات

- در دسترس بودن عرصه‌های آموزشی مورد نیاز: عرصه‌های بالینی، آموزش در جامعه

◀ تعداد کافی پرسنل

◀ منابع مالی مورد نیاز

◀ فضای فیزیکی مورد نیاز: اتاق اساتید، کلاس‌های درس، اتاق دانشجویان، آزمایشگاه، ...

◀ وسایل آموزشی مورد نیاز

◀ وسایل و منابع فن آوری اطلاعات: کامپیوتر، کتابخانه، اینترنت، ...

ارزشیابی برنامه

◀ وجود مکانیسم ارزشیابی برنامه آموزشی : مشخص بودن رویکرد و الگوی ارزشیابی و افراد درگیر در فرایند ارزشیابی

◀ وجود ارزشیابی تکوینی و تراکمی

◀ وجود مکانیسم پایش اجرای برنامه

◀ دریافت بازخورد از دانشجو و هیأت علمی در خصوص برنامه

◀ عملکرد یادگیرندگان

◀ عملکرد فارغ التحصیلان

◀ تأثیر نتایج ارزشیابی بر بهبود برنامه

دانشجو

◀ شفاف بودن فرایند پذیرش دانشجو

◀ مشخص بودن شرایط مورد انتظار دانشجویان داوطلب ورود به دوره دکتری مانند توانایی پژوهش یا گذراندن دوره‌های پیش نیاز پژوهشی

◀ سیاست‌های پذیرش دانشجویان معلول

◀ تعداد پذیرش دانشجو (اعلام ظرفیت برای دانشجوی تحصیلات تکمیلی)

◀ خدمات حمایتی دانشجو شامل خدمات مشاوره‌ای و سلامتی در راستای نیازهای اقتصادی، فرهنگی، فردی، جسمی و روحی روانی

- ◀ مشارکت دانشجویان در طراحی و بازنگری برنامه درسی، ارزشیابی برنامه درسی و سایر موضوعات مرتبط با دانشجویان
- ◀ فعالیت‌های فوق برنامه دانشجویان
- ◀ الزامات فارغ التحصیلی
- ◀ توجه به دانشجویان مشکل دار و دارای افت تحصیلی (۸۱، ۸۲)

حوزه‌های استاندارد برای مقاطع تخصصی و فوق تخصصی پزشکی رسالت، اهداف و پیامدها

- ♦ وجود بیانیه رسالت و ارزش‌ها برای برنامه
- ♦ پاسخگویی به جامعه و توجه به نیازهای سیستم بهداشتی درمانی
- ♦ مشخص بودن و در دسترس بودن اهداف برنامه
- ♦ مشارکت ذینفعان در تدوین رسالت و اهداف
- ♦ مشخص بودن پیامدهای مورد انتظار برنامه ازقبیل: مراقبت از بیمار و مهارت‌های عملی، دانش پزشکی، یادگیری مبتنی بر عملکرد و بهبود آن، مهارت‌های بین فردی و ارتباطی، پروفشنالیزم، عملکرد مبتنی بر سیستم
- ♦ توجه به سایر شایستگی‌های مورد انتظار از دانش آموختگان و مواردی همچون تفکر انتقادی، استدلال بالینی، تصمیم‌گیری بالینی، طبابت مبتنی بر شواهد، توانمندی حل مشکلات پیچیده، استفاده مؤثر و مناسب از تکنولوژی روز، برقراری ارتباط مؤثر با همگنان در رشته تخصصی، رهبری
- ♦ ارتباط رسالت و سایر اجزای برنامه
- ♦ همسویی بیانیه رسالت و اهداف
- ♦ فرایند بازنگری اهداف
- ♦ رسالت و اهداف در راستای تقویت پروفشنالیزم، تربیت مبتنی بر عملکرد

دستیاران، قادر بودن به کار تیمی، کار مستقل و بدون نظارت/ سطح تأثیرگذاری

فرایند آموزش training process

♦ اهداف آموزشی مبتنی بر توانمندی

♦ پرداختن به فراهم نمودن فرصت‌های یادگیری برای یادگیری مبتنی بر عملکرد
practice-based training

♦ وجود تدریس رسمی در خصوص طبابت مبتنی بر شواهد، نقد مقالات و انجام پژوهش

♦ تقویت رفتارهای حرفه‌ای و یادگیری مادام‌العمر در برنامه آموزشی

♦ محتوای آموزشی مناسب: دانش نظری و پایه لازم، کارهای عملی بالینی و ارتباط آن با دانش نظری، علوم رفتاری اجتماعی، تصمیم‌گیری بالینی، مهارت‌های ارتباطی، اخلاق پزشکی، سیاست‌های بهداشتی و ...

♦ ترکیب، ساختار و طول دوره‌ها و چرخش‌های بالینی، توالی منطقی چرخش‌ها
♦ توجه به محتوای ضروری و انتخابی

توجه به سایر اجزای آموزشی: واگذاری مسئولیت مراقبت و درمان بیمار
♦ توجه به اصول اولیه پژوهش و توانایی طراحی، اجرا و ارزشیابی پژوهش و کاربرد نتایج پژوهش‌ها

♦ مشارکت در فعالیتهای دانش پژوهانه

♦ اولویت به مراقبت بیمار در فرایندهای آموزشی

♦ تناسب حجم برنامه درسی با طول دوره

♦ توجه به منابع مورد نیاز اجرای فرایندهای آموزش: استاندارد توسعه‌ای: قابلیت انعطاف برای دستیاران در گرفتن کورس و گذراندن روتیشن‌ها

ارزشیابی دستیاران trainees

♦ فرایند مدون ارزشیابی دستیاران در راستای پیامدهای مورد انتظار

♦ تنوع روش‌های ارزشیابی بالینی: توجه به ارزشیابی مبتنی بر محل کار

(work place based assessment)

- ♦ ارائه بازخورد سازنده
- ♦ ارزشیابی تراکمی و تکوینی
- ♦ کیفیت آزمون‌ها (مانند تحلیل آزمون‌ها، روایی و پایایی روش‌ها و ابزارهای ارزشیابی، انسجام (consistency)
- ♦ عدالت در آزمون
- ♦ سیاست‌های قبولی و مردودی و اتخاذ تصمیم در خصوص مردودی
- ♦ تنوع ارزشیابان و استفاده از ارزیابان بیرونی
- ♦ مستند کردن ارزشیابی‌ها و قابل دسترس بودن آنها
- ♦ سازو کار اعتراض به نتایج ارزشیابی
- ♦ ارتباط بین ارزشیابی و یادگیری (منجر به یادگیری، منجر به پیشرفت، منجر به تعامل سازنده بین ارزشیابی و عملکرد بالینی)
- ♦ مشخص بودن و بیان استانداردهای عملکرد به عنوان مبنایی برای ارزشیابی
- ♦ اولویت به ایمنی بیمار در ارزشیابی‌ها
- ♦ روش‌ها و تکنیک‌های ارزشیابی پروفشنالیزم در دستیاران

یادگیرندگان (دستیاران)

- ♦ سیاست‌های جذب: شفاف بودن، روش انتخاب، در دسترس دیگران بودن (در صورتیکه گروه نقشی در جذب دستیار داشته باشد)
- ♦ تعداد پذیرش دستیار و مشخص بودن معیارها برای تعداد (معیارها از قبیل: امکانات، تجهیزات، عرصه‌ها، اعضای هیأت علمی، تخصص‌های مورد نیاز، ...)
- ♦ نماینده دستیاران: مشارکت دستیاران در برنامه ریزی برای آموزش و مدیریت آموزش
- ♦ دوره‌های آموزش جبرانی برای دستیاران در صورت نقص در مهارت و دانش پیش نیاز
- ♦ مکانیسم‌های حمایتی و مشاوره‌ای برای دستیاران بر اساس نیازهای فردی و گروهی دستیاران
- ♦ مناسب بودن شرایط کاری، آموزشی: فراهم کردن فرصت‌های مناسب برای آموزش تئوری و عملی (با لحاظ کیفیت و ایمنی در مراقبت) (حیطه برنامه آموزشی)

- ♦ شیفت‌ها و روتیشن‌ها دستیاری (متناسب بودن با نیازهای آموزشی دستیاران، نیازهای بیمار، تداوم درمان)

هیأت علمی

- ♦ سیاست‌های جذب هیأت علمی برای برنامه (تخصص‌های مورد نیاز، شایستگی‌های مورد نیاز، ...)
- ♦ تناسب تعداد اعضای هیأت علمی برای نقش‌های آموزشی، نظارت و سایر نقش‌های مورد نیاز
- ♦ مشخص بودن شرح وظایف هیأت علمی به ویژه وظایف آموزشی و اعلام آنها
- ♦ نحوه ایجاد تعادل بین وظایف آموزشی و سایر وظایف هیأت علمی
- ♦ وجود برنامه زمانی برای آموزش در عرصه‌های مختلف و تناسب با برنامه زمانی آموزشی دستیاران
- ♦ ارزشیابی اعضای هیأت علمی حداقل سالی یک بار و با توجه به وظایف مورد انتظار (به ویژه پروفشنالیزم)
- ♦ تنوع راه‌های بکارگیری مدرس بالینی
- ♦ توانمندسازی اعضای هیأت علمی (توانمند سازی و ایجاد خبرگی در حیطه‌های مورد نیاز گروه از قبیل ارزشیابی بالینی، روش‌های آموزش بالینی، ...)
- ♦ تقدیر اساتید برجسته و فعال در حوزه آموزش بالینی
- ♦ الگو سازی اساتید در آموزش بالینی
- ♦ تعامل اعضای گروه با سایر گروه‌ها و سایر مؤسسات آموزشی به منظور ارتقاء توانمندی‌های گروه (شبکه‌سازی)
- ♦ تعریف نقش منتوریک و مشاور برای اساتید

عرصه‌ها و منابع آموزشی

- ♦ عرصه‌های مناسب برای آموزش دستیاران با تجهیزات و امکانات مناسب برای آموزش
- ♦ بیمار با تعداد و تنوع کافی در راستای اهداف آموزشی پیش بینی شده

- ♦ در دسترس بودن بیمارستان آموزشی (در صورت عدم مالکیت یا دسترسی وجود قرار داد ۵ ساله)
- ♦ نظارت بر کیفیت و کمیت تجهیزات و عرصه‌های آموزشی
- ♦ وجود دستگاهها و تجهیزات لازم برای تمرین مهارتها و پروسیجرهای عملی بالینی پیش‌بینی شده برای هر برنامه
- ♦ دسترسی به منابع اطلاعاتی علمی تخصصی برنامه: الکترونیک و چاپی / CT به منظور ارتقاء توانمندیها
- ♦ چگونگی توجه به کار تیمی و بین حرفه‌ای و فراهم کردن فرصت برای کار در تیم ارائه دهنده مراقبت پزشکی
- ♦ سیاست‌های حمایت از پژوهش در عرصه‌های آموزش بالینی
- ♦ وجود سیاست و سازوکارهایی برای بهره‌گیری از توانمندیهای متخصصین آموزش پزشکی در حیطه‌های مورد نیاز از قبیل برنامه‌ریزی، یاددهی، یادگیری در عرصه‌های بالینی و ارزشیابی بالینی
- ♦ وجود سیاست‌هایی مبنی بر فراهم کردن فرصت یادگیری در سایر عرصه‌های داخل و خارج کشور به منظور ارتقاء فردی دستیاران
- ♦ اطلاع رسانی در خصوص منابع و امکانات برنامه به منظور کمک به دستیاران در انتخاب محل

ارزشیابی و بهبود برنامه

- ♦ وجود سازو کارهایی برای ارزشیابی برنامه آموزشی: روشهای روا و پایا با در دسترس داشتن اطلاعات مورد نیاز و درگیر نمودن متخصصین رشته و متخصصین آموزش و ارزشیابی
- ♦ ترجیحا وجود کمیته ارزشیابی برنامه با مشارکت حداقل دو نفر هیأت علمی و یک نفر دستیار با شرح وظایف مشخص
- ♦ ترجیحا وجود گزارش ارزشیابی برنامه به صورت سالانه
- ♦ وجود سازوکارهایی برای پایش عرصه‌ها و فرایندهای آموزشی و امکانات و تجهیزات مورد نیاز

- ♦ وجود سازوکارهایی برای شناسایی نقاط ضعف و کاستی‌ها و نحوه برطرف کردن آنها
- ♦ نحوه دریافت بازخورد از مدرسین، یادگیرندگان (به صورت محرمانه و ترجیحا مکتوب) و نحوه تحلیل بازخوردها و اقدام بر اساس آن
- ♦ توجه به ارزشیابی عملکرد یادگیرندگان در ارزشیابی برنامه
- ♦ نحوه به رسمیت شناختن (اعطای مجوز) عرصه‌های آموزشی (از نظر فضا، امکانات، تجهیزات، بیمار) برای آموزش دستیاران
- ♦ درگیر کردن ذینفعان در فرایندهای ارزشیابی برنامه و در اختیار گذاشتن نتایج ارزشیابی برنامه
- ♦ وجود ترند رو به رشد در نیل به استانداردها

مدیریت برنامه

- ♦ اطمینان از اجرای برنامه براساس ساختار، محتوا، فرایند و پیامدهای مصوب برنامه
- ♦ وجود مدیر برنامه و شایستگیهای مورد انتظار (فرایند تعیین مدیر برنامه)
- ♦ وجود رئیس بخش بالینی و نحوه تعیین آن
- ♦ نظارت بر حضور و عملکرد دستیاران در عرصه‌های مختلف
- ♦ نحوه اعطای مدرک به فارغ التحصیلان
- ♦ رهبری حرفه‌ای برنامه professional leadership و مدیریت تغییر
- ♦ نحوه تأمین منابع مالی مورد نیاز برنامه
- ♦ وجود پرسنل کافی برای اجرای برنامه‌ها و مدیریت برنامه
- ♦ مدیریت تعارض منافع در جنبه‌های گوناگون برنامه (ارزشیابی، اعطای مدرک، قوانین و ساختار، ..)
- ♦ نظارت و پذیرش مسئولیت صحت محتوای برنامه‌های آموزش مداوم
- ♦ مشارکت در سیاستگذاریهای سلامت جامعه
- ♦ نوسازی مداوم برنامه (بررسی منظم و به روزرسانی ساختار، سیاستها، فرایندها، کیفیت برنامه آموزشی، ...) (۸۳، ۸۴)

حوزه‌های استاندارد برای مقاطع تخصصی دندانپزشکی^۱

رسالت و اهداف (اثربخشی برنامه)

- مشخص بودن و شفاف بودن اهداف و پیامدهای برنامه
- اهداف در راستای پاسخگویی به جامعه
- اهداف در راستای مأموریت برنامه
- مشارکت ذینفعان در تدوین رسالت و اهداف
- وجود برنامه برای بهبود کیفیت
- اهداف پوشش دهنده توانمندیهای مورد انتظار
- وجود سازوکارهایی برای ارزشیابی میزان دستیابی به اهداف
- فرایند بازنگری اهداف
- وجود سیاستهایی که مانع مداخله حامیان مالی برنامه در دستیابی به اهداف شود

مدیریت برنامه

- ویژگیهای مدیر برنامه (دارای مورد تخصصی، تمام وقت، تجارب متنوع آموزشی)
- اختیارات مدیر برنامه در راستای دستیابی به اهداف
- اختصاص زمان کافی برای فعالیتهای مورد نیاز
- وجود سازوکار مشخص برای ارزشیابی نقش اعضای هیأت علمی در اثربخشی آموزش
- برگزاری جلسات منظم با اعضای هیأت علمی
- متعهد بودن به کیفیت ارائه خدمت به خدمت گیرندگان
- اطمینان از اجرای برنامه براساس ساختار، محتوا، فرایند و پیامدهای مصوب برنامه
- وجود رئیس بخش بالینی و نحوه تعیین آن
- نظارت بر حضور و عملکرد دستیاران در عرصه‌های مختلف

¹ ADA (American dental association) و CODA

- رهبری حرفه ای برنامه professional leadership و مدیریت تغییر
- نحوه تأمین منابع مالی مورد نیاز برنامه
- وجود پرسنل کافی برای اجرای برنامه‌ها و مدیریت برنامه
- مدیریت تعارض منافع در جنبه‌های گوناگون برنامه (ارزشیابی، اعطای مدرک، قوانین و ساختار، ...)
- نوسازی مداوم برنامه (بررسی منظم و به روز رسانی ساختار، سیاستها، فرایندها، کیفیت برنامه آموزشی)

اعضای هیأت علمی

- شرایط عضویت به عنوان هیأت علمی
- شایستگی‌های مورد نیاز اساتید تخصص دندانپزشکی
- تناسب تعداد اعضای هیأت علمی برای نقش‌های آموزشی، نظارت و سایر نقش‌های مورد نیاز
- مشخص بودن شرح وظایف هیأت علمی به ویژه وظایف آموزشی و اعلام آنها
- نحوه ایجاد تعادل بین وظایف آموزشی و سایر وظایف هیأت علمی
- وجود برنامه زمانی برای آموزش در عرصه‌های مختلف و تناسب با برنامه زمانی آموزشی دستیاران
- ارزشیابی اعضای هیأت علمی حداقل سالی یک بار و با توجه به وظایف مورد انتظار (به ویژه پروفشنالیزم)
- توانمند سازی اعضای هیأت علمی (توانمند سازی و ایجاد خبرگی در حیطه‌های مورد نیاز گروه از قبیل ارزشیابی بالینی، روش‌های آموزش بالینی، ...)
- تقدیر اساتید برجسته و فعال در حوزه آموزش بالینی
- الگو سازی اساتید در آموزش بالینی
- تعامل اعضای گروه با سایر گروه‌ها و سایر مؤسسات آموزشی به منظور ارتقاء توانمندی‌های گروه (شبکه سازی)
- تعریف نقش منتورینگ و مشاور برای اساتید جدید الورد

منابع و تسهیلات

- بیمار با تعداد و تنوع کافی در راستای اهداف آموزشی پیش بینی شده
- نظارت بر کیفیت و کمیت تجهیزات و عرصه‌های آموزشی
- توجه به تعمیر، نگهداری و مسائل ایمنی دستگاهها و تجهیزات
- توجه به ایمنی اشعه
- وجود دستگاه‌ها و تجهیزات لازم برای تمرین مهارت‌ها و پروسیجرهای عملی پیش بینی شده و برای مقاصد آموزشی، درمانی و پژوهشی متناسب با تعداد یادگیرندگان
- دسترسی به منابع اطلاعاتی علمی تخصصی برنامه: الکترونیک و چاپی به منظور ارتقاء توانمندیها
- چگونگی توجه به کار تیمی و بین حرفه‌ای و فراهم کردن فرصت برای کار در تیم ارائه دهنده مراقبت پزشکی
- وجود منابع و تجهیزات لازم برای مواجهه با اورژانس‌های پزشکی
- زدن واکسن برای بیماری‌های عفونی قابل انتقال
- وجود سازوکار مصوب جهت استفاده از مطب‌های خصوصی برای آموزشی (ترجیحی)
- وجود لابراتورهای مورد نیاز با امکانات و تجهیزات متناسب (برای تخصصهایی که نیاز دارند)
- در دسترس بودن تجهیزات و امکانات آموزشی
- وجود فضاهای فیزیکی مناسب و کافی : برای مطالعه، کتابخانه، ...
- وجود پرسنل کافی برای اجرای برنامه
- برنامه درسی و طول برنامه
- اهداف آموزشی مبتنی بر توانمندی
- پرداختن به فراهم نمودن فرصت‌های یادگیری برای یادگیری مبتنی بر عملکرد practice-based training
- وجود تدریس رسمی در خصوص طبابت مبتنی بر شواهد، نقد مقالات و انجام پژوهش
- تقویت رفتارهای حرفه ای و یادگیری مادام العمر در برنامه آموزشی

- محتوای آموزشی مناسب و به روز: دانش نظری و پایه لازم، کارهای عملی بالینی و ارتباط آن با دانش نظری، علوم رفتاری اجتماعی، تصمیم گیری بالینی، مهارت‌های ارتباطی، اخلاق پزشکی، سیاست‌های بهداشتی و ...
- ترکیب، ساختار و طول دوره‌ها و چرخش‌های بالینی متناسب با دوره تخصص، توالی منطقی چرخش‌ها
- توجه به محتوای ضروری و انتخابی در راستای کسب توانمندی‌های مورد نیاز
- توجه به اصول اولیه پژوهش و توانایی طراحی، اجرا و ارزشیابی پژوهش و کاربرد نتایج پژوهش‌ها
- اولویت به مراقبت بیمار در فرایندهای آموزشی
- توجه به روشهای متنوع و متناسب آموزشی
- تناسب آموزش‌های نظری و عملی با تأکید بر یادگیری پروسیجرها و با رعایت اولویت مراقبت از بیمار
- دوره‌های آموزش جبرانی برای دستیاران در صورت نقص در مهارت و دانش پیش نیاز
- تناسب حجم برنامه درسی با طول دوره
- توجه به منابع مورد نیاز اجرای فرایندهای آموزشی: از جمله تعداد و تنوع case ها
- استاندارد توسعه ای: قابلیت انعطاف برای دستیاران در گرفتن کورس و گذراندن روتیشن‌ها
- در صورت وجود بیمار/ مکانیسم‌های تضمین کیفیت مراقبت
- شفاف بودن مسائل مرتبط با مهمانی و انتقالی
- فرایند پایان نامه و پژوهش
- سیاستهای حمایت از پژوهش در عرصه‌های آموزش بالینی

دستیاران (آموزش دستیاری)

- سیاست‌های جذب: شفاف بودن شرایط ورود، روش انتخاب، در دسترس دیگران بودن (در صورتیکه گروه نقشی در جذب دستیار داشته باشد)

- عدالت در پذیرش
- تعداد پذیرش دستیار و مشخص بودن معیارها برای تعداد (معیارها از قبیل: امکانات، تجهیزات، عرصه‌ها، اعضای هیأت علمی، تخصص‌های مورد نیاز، ...)
- نماینده دستیاران: مشارکت دستیاران در برنامه ریزی برای آموزش و مدیریت آموزش
- مکانیسم‌های حمایتی و مشاوره‌ای برای دستیاران بر اساس نیازهای فردی و گروهی دستیاران
- اطلاع دستیاران از حقوق خود، آیین نامه‌ها و مقررات
- مشخص بودن وظایف و مسئولیتهای دستیاران در قبال گروه، دانشکده و دانشگاه

ارزشیابی دستیاران trainees

- فرایند مدون ارزشیابی دستیاران در راستای پیامدهای مورد انتظار
- تنوع روش‌های ارزشیابی بالینی و عملی: توجه به ارزشیابی مبتنی بر محل کار (work place based assessment)
- ارائه بازخورد سازنده و پیگیری چگونگی اتخاذ راهکارهای مناسب برای بهبود
- ارزشیابی تراکمی و تکوینی
- کیفیت آزمون‌ها (مانند تحلیل آزمون‌ها، روایی و پایایی روش‌ها و ابزارهای ارزشیابی، انسجام)
- عدالت در آزمون
- سیاست‌های قبولی و مردودی و اتخاذ تصمیم در خصوص مردودی
- مستند کردن ارزشیابی‌ها و قابل دسترس بودن آنها
- سازو کار اعتراض به نتایج ارزشیابی
- ارتباط بین ارزشیابی و یادگیری (منجر به یادگیری، منجر به پیشرفت، منجر به تعامل سازنده بین ارزشیابی و عملکرد بالینی)
- مشخص بودن و بیان استانداردهای عملکرد به عنوان مبنایی برای ارزشیابی

- اولویت به ایمنی بیمار در ارزشیابی‌ها
- روشها و تکنیک‌های ارزشیابی پروفشنالیزم در دستیاران
- ثبت منظم فعالیتها و تجارب بالینی دستیاران از نظر تعداد و تنوع به منظور ارزشیابی

ارزشیابی و بهبود برنامه

- وجود سازو کارهایی برای ارزشیابی برنامه آموزشی: روشهای روا و پایا با در دسترس داشتن اطلاعات مورد نیاز و درگیر نمودن متخصصین رشته و متخصصین آموزش و ارزشیابی
- ترجیحا وجود گزارش ارزشیابی برنامه به صورت سالانه
- وجود سازو کارهایی برای شناسایی نقاط ضعف و کاستیها و نحوه برطرف کردن آنها
- نحوه دریافت بازخورد از مدرسین، یادگیرندگان (به صورت محرمانه و ترجیحا مکتوب) و نحوه تحلیل بازخوردها و اقدام بر اساس آن
- توجه به ارزشیابی عملکرد یادگیرندگان در ارزشیابی برنامه
- نحوه به رسمیت شناختن (اعطای مجوز) عرصه‌های آموزشی (از نظر فضا، امکانات، تجهیزات، بیمار) برای آموزش دستیاران
- درگیر کردن ذینفعان در فرایندهای ارزشیابی برنامه و در اختیار گذاشتن نتایج ارزشیابی برنامه

علوم پایه

رسالت و اهداف

- وجود بیانیه رسالت و ارزشها برای برنامه
- توجه به پاسخگویی به جامعه و توجه به نیازهای سیستم بهداشتی درمانی در تدوین رسالت و اهداف
- توجه به اهداف و استانداردهای هر حرفه در تدوین اهداف برنامه آموزشی مرتبط با آن حرفه
- مشخص بودن و در دسترس بودن اهداف برنامه
- مشارکت ذینفعان در تدوین رسالت و اهداف
- مشخص بودن پیامدهای مورد انتظار برنامه
- ارتباط رسالت و سایر اجزای برنامه
- همسو بودن رسالت و اهداف برنامه با رسالت و اهداف دانشگاه
- فرایند بازنگری اهداف
- اطلاع رسانی در خصوص تغییر در اهداف برنامه

منابع برنامه

- در دسترس بودن عرصه‌های آموزشی مورد نیاز: عرصه‌های بالینی، آموزش در جامعه
- تعداد کافی پرسنل
- منابع مالی مورد نیاز
- فضای فیزیکی مورد نیاز: اتاق اساتید، کلاسهای درس، اتاق دانشجویان، آزمایشگاه، ...
- وسایل و تجهیزات آموزشی مورد نیاز
- وجود برنامه برای استفاده از فضاها و تجهیزات
- وسایل و منابع فن آوری اطلاعات: کامپیوتر، کتابخانه، اینترنت، ...
- بررسی دوره ای منابع و امکانات در راستای تأمین نیازهای برنامه و دانشجویان
- مدیریت منابع در راستای رعایت عدالت و دسترسی دانشجویان

هیأت علمی

- شایستگی‌های آکادمیک مورد انتظار از هیأت علمی و تجربیات مورد نیاز آنان
- مشارکت گروه در جذب هیأت علمی و سیاستهای گروه در این راستا
- ترکیب و تنوع هیأت علمی در راستای اهداف و پیامدهای مورد انتظار برنامه
- نسبت اعضاء هیأت علمی به دانشجویان
- وجود برنامه برای توسعه حرفه ای اعضای هیأت علمی و مربیان
- شفاف بودن مسئولیت و وظایف هیأت علمی
- تنوع وظایف اعضای هیأت علمی و تعادل بین آنها: تدریس، طراحی و بازنگری برنامه درسی، راهنمایی پایان نامه، منتورینگ، ...
- توجه به ارزشیابی هیأت علمی و بازخورد به منظور بهبود و ارتقاء
- داشتن برنامه مشخص برای تأمین مربی یا منتور در کارآموزیها (مانند استفاده از مربی غیر هیأت علمی برای کارآموزی)

برنامه درسی

- برنامه درسی در راستای پیامدهای مورد انتظار برنامه
- توصیف کامل برنامه شامل تمام جزئیات برنامه
- وجود برنامه منظم و دوره ای برای بازبینی و بازنگری برنامه درسی
- طول دوره و ساختار دوره و کفایت آن
- برنامه ریزی برای تجربیات یادگیری مورد انتظار: آموزش تئوری، کارآموزی، حضور در عرصه، آزمایشگاه
- نیمرخ تحصیلی شامل دروس اختیاری و اجباری
- تنوع و تناسب فرصتهای یادگیری، تجارب حرفه ای

- وجود طرح دوره برای دروس برنامه: سرفصلها و محتوا و توالی محتوا
- منابع درسی
- رویکردها و روشهای یاددهی یادگیری
- پیش بینی نظامی برای مدیریت برنامه درسی: پیش بینی همپوشانی‌ها و کاستی‌های اجزای برنامه، کفایت منابع و هماهنگی مسئولیت‌ها
- برنامه درسی مشوق پیروی از ارزش‌های اخلاقی

ارزشیابی دانشجو

- روشهای ارزشیابی متناسب با پیامدهای مورد انتظار
- تنوع و کیفیت روشهای ارزشیابی
- مستند سازی آزمونها
- بازخورد به دانشجو با هدف بهبود
- وجود ارزشیابی تکوینی و تراکمی
- ارزشیابی حیطه‌های مختلف یادگیری (شناختی، عاطفی، روانی حرکتی) و سطوح مختلف هر حیطه
- ارزشیابی نحوه ارزیابی دانشجو: بهبود کیفیت آزمونها
- مکانیسم رسیدگی به اعتراضات دانشجویان نسبت به ارزشیابی

دانشجو

- تعداد پذیرش دانشجو (اعلام ظرفیت)
- خدمات حمایتی دانشجو شامل خدمات مشاوره ای و سلامتی در راستای نیازهای اقتصادی، فرهنگی، فردی، جسمی و روحی روانی
- مشارکت دانشجویان در طراحی و بازنگری برنامه درسی، ارزشیابی برنامه درسی و سایر موضوعات مرتبط با دانشجویان

▪ فعالیتهای فوق برنامه دانشجویان

▪ توجه به دانشجویان مشکل دار و دارای افت تحصیلی

مدیریت برنامه

▪ مشخص بودن فرایند انتخاب مدیر برنامه و ویژگیهای مورد انتظار از وی

▪ شفاف بودن نحوه تصمیم گیری در خصوص موارد مرتبط با برنامه

▪ در دسترس بودن آیین نامه‌های مصوب مرتبط با برنامه

▪ مشخص بودن شرح وظایف اساتید برنامه و نحوه ابلاغ شرح وظایف

▪ مشخص بودن اختیارات مدیر برنامه در خصوص تصمیم گیریها و موارد مالی

▪ ارزشیابی اساتید و ارائه بازخورد در خصوص نقاط مثبت و منفی

▪ وجود پرسنل کافی برای عملیاتی کردن برنامه

▪ اطلاع رسانی مناسب و کافی در خصوص برنامه و وجود وب سایت برای برنامه

ارزشیابی برنامه

▪ وجود فرایند نظام مند برای ارزشیابی برنامه آموزشی (مشخص بودن رویکرد

و الگوی ارزشیابی و افراد درگیر در فرایند ارزشیابی)

▪ وجود مکانیسم پایش اجرای برنامه

▪ استفاده از شاخص عملکرد یادگیرندگان و عملکرد فارغ التحصیلان برای

ارزشیابی برنامه

▪ تأثیر نتایج ارزشیابی بر بهبود برنامه

▪ نقش اساتید و دانشجویان در بهبود برنامه و ارزشیابی برنامه

▪ وجود فرایند نظام مند برای ارزشیابی برنامه آموزشی (مشخص بودن رویکرد

و الگوی ارزشیابی و افراد درگیر در فرایند ارزشیابی)(۸۶، ۸۷)

لازم به یادآوری است حیطه‌های استانداردهای برنامه‌ای تقریباً از نکات مشابهی پیروی می‌کنند. اما به یاد داشته باشیم که اگر برنامه دارای ویژگی خاصی است، باید این نکته در تدوین استانداردها مورد توجه قرار گیرد. برای مثال در رشته داروسازی موضوع آزمایشگاه، وجود آن و تجهیز بودن آنها از برتری ویژه‌ای برخوردار است

فصل دهم

راهنمای اخلاق اعتبار بخشی برنامه

در این راهنما موضوعات اخلاقی (کدهای اخلاقی پیشنهادی) جهت افرادی که در فرآیند اعتباربخشی برنامه مشارکت دارند و بایستی رعایت شود، در قالب شکل ۱۰-۱ ارائه شده است.

تمامی افرادی که در فرآیند اعتباربخشی شرکت دارند بایستی به صورت شفاف و صادقانه عمل نمایند.	صداقت
اعضاء تیم ارزیابان نباید تحت تأثیر عوامل بیرونی قرار گرفته و باید کار ارزیابی خود را به صورت مستقل انجام دهند. (تحت تأثیر فشار دیگران و توصیه دیگران قرار نگیرند)	حفظ استقلال
اعضاء تیم ارزیابان بیرونی نباید اطلاعات به دست آمده در ارتباط با فعالیتهای اعتباربخشی را با دیگران در میان بگذارند به جز مواردی که دلایل قابل توجیه برای نشر اطلاعات وجود داشته باشد. همچنین نبایستی از این اطلاعات در راستای کسب موفقیت‌های اقتصادی برای خودشان یا سایر افراد استفاده نمایند.	محرمانه بودن:
اعضاء تیم ارزیابان بیرونی باید حقوق دیگران را در طی فرآیند اعتباربخشی برنامه رعایت نمایند و تلاش نمایند، از اطلاعات خصوصی که حین انجام کار اعتباربخشی به دست می‌آید محافظت نمایند.	حفظ حریم:
اعضاء تیم ارزیابان بیرونی نباید درخواست‌های غیر مرسوم در راستای منافع فردی و یا رشوه از افرادی که در طی فرآیند اعتباربخشی مورد بررسی قرار می‌گیرند داشته باشند. علاوه بر این رفتارهایی که باعث شود دیگران از آن برداشت نادرستی داشته باشند نبایستی انجام گیرد.	مقاومت در برابر رفتار ناعادلانه:
اعضاء تیم ارزیابی بیرونی نباید در صورت وجود هرگونه ارتباط با دانشکده مربوطه یا برنامه مورد اعتباربخشی در فرآیند ارزیابی بیرونی حضور داشته باشند در زیر برخی از موارد ذکر شده است:	مدیریت تعارض منافع:
• ارزیاب یا فامیل درجه یک او اخیراً دانشجو، استاد، کارمند و یا مدیر آن برنامه یا دانشکده باشد. • ارزیاب یا فامیل درجه یک او توافق اولیه یا قراردادی را با دانشکده یا برنامه مورد اعتباربخشی منعقد کرده باشد. • ارزیاب یا فامیل درجه یک او از دانشگاه یا شرکتی باشند که در رقابت با برنامه/ دانشکده مورد ارزشیابی است.	
اعضاء تیم ارزیابان بیرونی نباید هیچگونه جبران مالی یا هدیه به دلیل فعالیتهای مرتبط با اعتباربخشی دریافت نمایند، به جز مواردی که در چارچوب قانون قرار می‌گیرد	منع دریافت هدیه

علاوه بر موارد فوق، اعضای تیم ارزیابی بیرونی به جز مواردی که مرتبط با اعتباربخشی برنامه است، حق ندارند توصیه‌هایی در سایر زمینه‌ها به دانشکده مورد ارزیابی بدهند.

متن تعهد نامه

اینجانب به عنوان عضو کمیسیون معین اعتباربخشی / کمیته تخصصی اعتباربخشی / تیم ارزیابان بیرونی، راهنمای اخلاق اعتباربخشی برنامه را خوانده، درک نموده و تعهد می‌نمایم حین انجام وظیفه به عنوان ارزیاب بیرونی از آن پیروی نمایم. علاوه بر این، هرگز هرگونه اطلاعات یا فرم مرتبط با اعتباربخشی برنامه مورد بازدید را بدون تأیید قانونی افشا ننمایم و مسئولیت کامل هرگونه صدمه یا خسارت ناشی از کاستی در حفظ محرمانه بودن اطلاعات را می‌پذیرم.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ:

امضاء:

منابع

- 1- Vlăsceanu L, Grünberg L, Pârlea D. Quality Assurance and Accreditation: A Glossary of Basic Terms and Definitions. Editors: Melanie Seto, Peter J. Wells. Bucharest : Unesco-Cepes Papers in Higher Education. 2007.
- 2- Lubinescu ES, Ratcliff JL, Gaffney MA. Two continuums collide: Accreditation and assessment. New directions for higher education. 2001;2001(113):5-21.
- 3- Weiss KB, Wagner R, Bagian JP, Newton RC, Patow CA, Nasca TJ. Advances in the ACGME clinical learning environment review (CLER) program. Journal of graduate medical education. 2013;5(4):718.
- 4- Vice Ministry for Education. Ministry of Health and Medical Education. Available at: <http://dme.behdasht.gov.ir/> access date: 12.04.2020.5 Kehm BM. The German system of quality assurance and accreditation in higher education. Scuola democratica. 2013;4(2):628-33.
- 5- Hüther O, Krücken G. Higher Education in Germany--Recent Developments in an International Perspective: Springer; 2018.
- 6 -Suchanek J, Pietzonka M, Künzel RH, Futterer T. The impact of accreditation on the reform of study programmes in Germany. Higher Education Management and Policy. 24.-1:(1)24;2012

- 7 - Blomqvist C, Donohoe T, Kelo M, Linde KJ, Llavori R, Maguire B, et al. Quality Assurance and Qualifications Frameworks: Exchanging Good Practice. ENQA Workshop Report 21: ERIC; 2012.
- 8 - Erichsen H-U, editor Quality assurance and accreditation in Germany. Accreditation Models in Higher Education—Experiences and Perspectives, ENQA Workshop Reports; 2004.
- 9 - Kehm BM. The German system of accreditation. Public policy for academic quality: Springer; 2010. p. 227-48.
- 10- Baumann J, Krücken G. Debated legitimacy: Accreditation in German higher education. Higher Education Policy. 2019;32(1):29-48.
- 11- Schneijderberg C, Steinhardt I. Accreditation of X qualities instead of quality X: A normative analysis of criteria of the German higher education accreditation regime. Higher Education Policy. 2019;32(1):5-28.
- 12- Dobbins M, Knill C. Higher education governance in France, Germany, and Italy: Change and variation in the impact of transnational soft governance. Policy and Society. 2017;36(1):67-88.
- 13- Checchi D. University education in Italy. International journal of manpower. 2000.
- 14- Donina D, Meoli M, Paleari S. Higher education reform in Italy: Tightening regulation instead of steering at a distance. Higher Education Policy. 2015;28(2):215.-
- 15- Schwarz S, Westerheijden DF. Accreditation in the framework of evaluation activities: A comparative study in the European higher education area. Accreditation and evaluation in the European higher education area: Springer; 2004. p. 1-41.
- 16 - Barnabè F, Riccaboni A. Which role for performance measurement systems in higher education? Focus on quality

- assurance in Italy. *Studies in Educational Evaluation*. 2007;33(3-4):302-19.
- 17 - Finocchietti C, Capucci S. Italy: Accreditation in progress. Autonomy ,minimum standards, quality assurance. Accreditation and evaluation in the European higher education area: Springer; 2004. p. 251-74.
- 18- Agasisti T. Market forces and competition in university systems: theoretical reflections and empirical evidence from Italy. *International Review of applied economics*. 2009;23(4):463-83.
- 19- Andreani M, Russo D, Salini S, Turri M. Shadows over accreditation in higher education: some quantitative evidence. *Higher Education*. 2020;79(4):691-709.
- 20 .Rasmussen P. Accreditation and expansion in Danish higher education. *Nordic Studies in Education*. 2014;34(03):201-12.
- 21- Wahlgren B. The parallel adult education system: A Danish contribution to lifelong learning at university level. The role of higher education in promoting lifelong learning. 2015:164.
- 22-. Singh M, Duvekot R. Linking Recognition Practices and National Qualifications Frameworks: International Benchmarking of Experiences and Strategies on the Recognition, Validation and Accreditation (RVA) of Non-Formal and Informal Learning: ERIC; 2013.
- 23-. Organization WH. Accreditation of medical education institutions: report of a technical meeting, Schaeffergården, Copenhagen, Denmark, 4-6 October 2004. 2005.
- 24-. Pont B, Figueroa DT, Albiser E, Yee HJ, Skalde A, Zapata J ,et al. Education Policy Outlook: Denmark. OECD Publishing. 2014.
- 25- Dziedziczak-Foltyn A, Musial K. Selected Issues in Higher Education Policy: The Case of Denmark and Poland. *Journal of Comparative & International Higher Education*. 2017;9(Spring):3-8.

- 26- Thune C. Quality assurance of higher education in Denmark. Global perspectives on quality in higher education. 2017:82-102.
- 27- Rasmussen P, Zou Y. The development of educational accountability in China and Denmark. education policy analysis archives22:121.;2014 .
- 28- Gillard D. Education in England: a brief history. 2011.
- 29- Lowe R. The expansion of higher education in England: Klett-Cotta; 1982.
- 30- Maisuria A, Cole M. The neoliberalization of higher education in England: An alternative is possible. Policy Futures in Education. 2017;15(5):602-19.
- 31- Ekwue EI, editor quality assurance and accreditation of engineering programmes at the faculty of engineering at the university of the west indies, , ST. AUGUSTINE CAMPUS, trinidad. Book of abstracts; 20.
- 32- Kotarska L. Accreditation: a commodity or a quest for quality? Quality Assurance and Accreditation in Foreign Language Education: Springer; 2019. p. 55-71.
- 33- Jensen HT, Coy M, Komljenovic J, Skaburskiene N, Celmer M. Report of the External Review of British accreditation Council for Independent Further and Higher Education. 2015.
- 34-Cahalan M, Perna L. Indicators of Higher Education Equity in the United States: 45 Year Trend Report. Pell Institute for the Study of Opportunity in Higher Education. 2015.
- 35-Cahalan M, Perna LW, Yamashita M, Wright-Kim J, Jiang N. Indicators of Higher Education Equity in the United States: 2019 Historical Trend Report. Pell Institute for the Study of Opportunity in Higher Education. 2019.

- 36-. Blanco Ramírez G. Translating quality in higher education: US approaches to accreditation of institutions from around the world. *Assessment & Evaluation in Higher Education*. 2015;40(7):943-57.
- 37-. Eckel PD, King JE. An overview of higher education in the United States: Diversity, access and the role of the marketplace. 2004.
- 38-. Anthony A. A Review of the US higher education system: Its structure, funding, quality and the future. 2014.
- 39-. Elaine E-K. Accreditation in the USA: Origin, Development and Future Prospectus. International Institute for Educational Planning, UNESCO. 2001.
- 40-. Ewell P. Transforming institutional accreditation in US higher education. National Center for Higher Education Management Systems (NCHEMS). 2015.
- 41-. Eaton JS, editor Accreditation and recognition in the United States. Ponencia presentada en el OECD/Norway Forum on Trade in Educational Services: Managing the internationalisation of post-secondary education, Trondheim, Norway; 2003.
- 42-. Lynch BP. Accreditation in North America, A unique Quality Assurance Program. *Quality Assurance in LIS Education*: Springer; 2015. p. 187-96.
- 43-. Burnett CA. Diversity under review: HBCUs and regional accreditation actions. *Innovative Higher Education*. 2020;45(1):3-15.
- 44-. Sywelem MM. Higher Education Accreditation in View of International Contemporary Attitudes. Online Submission. 2009;2(2):41-54.
- 45-. Zawacki-Richter O, Qayyum A. Open and distance education in Asia, Africa and the Middle East: National perspectives in a digital age: Springer Nature; 2019.

- 46-. Meng K-h. History of the medical education accreditation system in Korea: implementation and activities in the early stages. *Journal of Educational Evaluation for Health Professions*. 2020;17.
- 47-Shin JC. Higher education development in Korea: Western university ideas, Confucian tradition, and economic development. *Higher education*. 2012;64(1):59-72.
- 48-. Ahn D. Introducing a legal mandate for basic medical education accreditation in Korea. *Korean journal of medical education*. 2016;28(1):5.
- 49-. Tan CL, Goh YN, Chan HS. The determinants of competitiveness in quality: A study among the Malaysian private higher education institutions. *Problems and perspectives in management*. 2015(13, Iss. 2 (spec. iss.)):371-9.
- 50-. Farley A, Naidoo M. An examination of the implementation federal government strategic plans in Malaysian public universities. *International Journal of Business and Social Science*. 2012;3(15).
- 51-Da Wan C, Sok S, Sirat M, Un L. Governance of higher education in Malaysia and Cambodia: Running on a similar path? *Journal of International and Comparative Education (JICE)*. 2018:49-63.
- 52-. Wong RS, Kadir SYA. Medical education in Malaysia: quality versus quantity. *Perspectives on medical education*. 2017;6(1):10-1.
- 53-. Shah M, Nair S, Wilson M. Quality assurance in Australian higher education: historical and future development. *Asia Pacific Education Review*. 2011;12(3):475-83.
- 54-. Norton A, Cherastidtham I, Mackey W. Mapping Australian higher education 2016. 2016.

- 55-. Woodhouse D, Stokes T. Australia: evaluation and quality in higher education. *Research in Comparative and International Education*. 2010;5(1):18-31.
- 56-. Shah M, Wilson M, Nair CS, editors. The Australian higher education quality assurance framework: Its success, deficiencies and way forward. *Proceedings of the Australian Association for Institutional Research (AAIR) Conference*; 2010.
- 57-. Saeed F, Dixit A, editors. A decision support system approach for accreditation & quality assurance council at higher education institutions in Yemen. *2015 IEEE 3rd International Conference on MOOCs, Innovation and Technology in Education (MITE)*; 2015: IEEE.
۵۸. یوسفی ع، چنگیز ط، یمانی ن، احسانپور س، حسن زهرایی ر. تدوین سیستم اعتباربخشی موسسه ای در دانشگاه های علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۱۳۹۰؛ ۱۱(۹).
- 59-. Yousefy A, Changiz T, Yamani N, Zahrai R, Ehsanpour S. Developing a holistic accreditation system for medical universities of the Islamic Republic of Iran. *EMHJ-Eastern Mediterranean Health Journal*, 15 (3), 747-756, 2009. 2009.
- 60- Yarmohammadian MH, Khorsani E, Norouzinia R, Mirzaei S, Ehsanpour S, Yamani N, et al. Institutional accreditation in medical education: The experience of the survey visit teams. *Journal of education and health promotion*. 2020;9.
- 61-. Haynes MC, Johnson A. Training Needs of Site Visitors. *New Directions for Evaluation*. 2017;2017(156):75-82.
- 62-. Tanner SJ. Prelude to a Successful Site Visit, Part 1. *Nurse educator*. 2013;38(4):133-4.
- 63-. Tanner SJ. Prelude to a Successful Site Visit, Part 2. *Nurse educator*. 2013;38(5):179-80.

- 64- Patton MQ. Evaluation in the field: The need for site visit standards. *American Journal of Evaluation*. 2015;36(4):444-60.
۶۵. خنیفر ح، مسلمی ن، بهمنیار باروق ب. راهنمای نحوه تدوین استاندارد آموزش مهارت محور. روابط عمومی سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور ۱۳۸۹.
۶۶. عباسی ع، وقور کاشانی م. تبیین جایگاه استانداردسازی در ارتقاء کیفیت نظام آموزشی. فصلنامه آموزش مهندسی ایران. ۱۳۹۴؛ ۱۷(۶۵): ۵۳-۵۴.
۶۷. صفدری ده چشمه ف، حسن زهرایی ر، احسان پور س، علوی ا، حاجی زاده ش. استانداردها ابزاری برای اعتباربخشی آموزش بالینی در مامایی. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۱۳۸۴؛ ۵ (۱۴).
- 68- Skrzypiec G, Askeel-Williams H, Slee PT, Rudzinski A. IB middle years program (MYP): Student social-emotional well-being and school success practices. 2014.
- 69- Bazargan A. Higher Education Standards: from Ideal to Reality. *Higher Education Letter*. 2015;8(30).
- 70- Greenfield D, Pawsey M, Hinchcliff R, Moldovan M, Braithwaite J. The standard of healthcare accreditation standards: a review of empirical research underpinning their development and impact. *BMC health services research*. 2012;12(1):329.
- 71- Force N-NJT. Standards for curriculum and voluntary accreditation of sport management education programs. *Journal of Sport Management*. 1993;7(2):159-70.
- 72- Meng M, Jiang A-l. Study on the accreditation standards of baccalaureate nursing program in China. *Chinese Journal of Nursing*. 2011;1.
- 73- Kim CJ, Ahn YH, Kim MW, Jeong YO, Lee JH. Development of standards and criteria for accreditation of a baccalaureate nursing education program: reflections on the unique characteristics of

- the nursing profession. Journal of Korean Academy of Nursing. 2006;36(6):1002-11.
- 74-. Mannix TG. Using the Delphi technique to develop standards for neonatal intensive care nursing education. 2011.
- 75-. Kassebaum DG, Cutler ER, Eaglen RH. On the importance and validity of medical accreditation standards. Academic Medicine. 1998;73(5):550-64.
- 76-. AM MG. Procedures for the development of accreditation standards. Australian Health Practitioner Regulation Agency. 2014.
- 77-. Education ACfP. Accreditation standards and key elements for the professional program in pharmacy leading to the doctor of pharmacy degree. Accreditation Council for Pharmacy Education Chicago, IL; 2015.
- 78-. Vlasses PH, Patel N, Rouse MJ, Ray MD, Smith GH, Beardsley RS. Employer expectations of new pharmacy graduates: implications for the pharmacy degree accreditation standards. American journal of pharmaceutical education. 2013;77(3).
- 79-. Zellmer WA, Beardsley RS, Vlasses PH. Recommendations for the next generation of accreditation standards for doctor of pharmacy education. American journal of pharmaceutical education. 2013;77(3).
- 80-. Tekian A. Doctoral programs in health professions education. Medical teacher. 2014;36(1):73-81.
- 81-. Association AP. Standards of accreditation for health service psychology and accreditation operating procedures. Washington, DC: Author. 2018.
- 82-. Aydin A, Fisher R ,Khan MS, Dasgupta P, Ahmed K. Training, assessment and accreditation in surgery. The Fellowship of Postgraduate Medicine; 2017.

- 83-. Capwell EM, Cox C, Taub A, Auld ME, Berhanu E. Quality assurance in professional preparation of community/public health education specialists: Contributions of SABPAC. *Pedagogy in Health Promotion*. 2019;5(1):62-9.
- 84-. Council AD, Zealand DCN. Accreditation standards for dental practitioner programs. ADC Consultation Paper. 2014.
- 85-. Education CoCN. Standards for Accreditation of Baccalaureate and Graduate Nursing Education Programs: Commission on Collegiate Nursing Education; 2013.
- 86-. Nursing AAoCo. Procedures for accreditation of baccalaureate and graduate degree nursing programs. Washington, DC:

ضمیمه‌ها

ضمیمه اول: فرم خودارزیابی

ضمیمه دوم: چارچوب گزارش خودارزیابی

ضمیمه سوم: فرم ارزیابی بیرونی

ضمیمه چهارم: چارچوب گزارش ارزیابی بیرونی

ضمیمه اول: فرم خودارزیابی

خودارزیابی دانشکده ... گروه حوزهی

محل الصاق

آرم دانشگاه

فرم خودارزیابی

اعتباربخشی دوره

حوزه زیرحوزه

❖ زیرحوزه

استاندارد

توصیف و تحلیل وضع موجود، شامل نقاط قوت و نقاط ضعف:

ارزیابی بر اساس استاندارد:

☐ انطباق ☐ انطباق مشروط ☐ عدم انطباق

شواهد و مستندات حمایت کننده از ارزیابی: (در صورت وجود مستندات، شماره‌ی پیوست ذکر گردد).

برنامه دانشکده برای ارتقاء (درخصوص استانداردهایی که به صورت عدم انطباق یا انطباق مشروط ارزیابی شدند).

تأیید کننده: (مسئول کمیته خودارزیابی)

تکمیل کننده فرم:

ضمیمه دوم: چارچوب گزارش خودارزیابی

دانشکده دانشکده

دانشگاه / دانشکده علوم پزشکی.....

فرم گزارش خودارزیابی

۱- اطلاعات کلی:

نام برنامه:

نام و نام خانوادگی رئیس دانشکده:

تلفن تماس: نامبر: آدرس پست الکترونیک:

نام و نام خانوادگی دبیر کمیته خودارزیابی:

تلفن تماس: نامبر: آدرس پست الکترونیک:

نام و نام خانوادگی هماهنگ کننده بازدید از محل:

تلفن تماس: نامبر: آدرس پست الکترونیک:

تاریخ ارسال گزارش خودارزیابی: روز..... ماه..... سال

۲- مشخصات اعضای کمیته خود ارزیابی دوره دانشکده

ردیف	عنوان	نام و نام خانوادگی	شماره تلفن همراه	آدرس پست الکترونیک
۱	دبیر تیم			
۲	عضو تیم			
۳	عضو تیم			
۴	عضو تیم			
۵	عضو تیم			
۶	عضو تیم			
۷	عضو تیم			
...	...			

۳- اطلاعات دوره:							
سال تأسیس دوره: سال اعتباربخشی مؤسسه‌ای:							
الف) هیأت علمی							
الف-۱) اعضاء هیأت علمی تمام وقت							
تعداد		تخصص پزشکی		دکترای تخصصی PhD		دکترای حرفه‌ای	
		بالینی				فوق لیسانس	
		غیر بالینی					
الف-۱) اعضاء هیأت علمی پاره وقت							
تعداد		تخصص پزشکی		دکترای تخصصی PhD		دکترای حرفه‌ای	
		بالینی				فوق لیسانس	
		غیر بالینی					
ب) دانشجو							
تعداد دانشجویان برنامه به تفکیک در سال تحصیلی							
ج) دوره							
نحوه ارائه دوره ☐ حضوری ☐ ترکیبی							
درصدی از دوره که به صورت الکترونیک ارائه می‌شود ☐ ۰٪ ☐ ۱-۲۴٪ ☐ ۲۵-۴۹٪ ☐ ۵۰-۱۰۰٪							
نوع سال تحصیلی ☐ ۲ ترم ☐ ۳ ترم							
طول ترم تحصیلی (بر حسب هفته)							
طول برنامه (بر حسب ترم)							
تعداد کل واحدها							
تعداد واحدهای اصلی							
تعداد واحدهای عمومی							
تعداد واحدهای اختیاری							

راهنمای نگارش گزارش خودارزیابی:

گزارش خودارزیابی شامل بخش‌های شکل زیر است:

فهرست مطالب

- الف: نحوه شماره دهی صفحات باید به گونه ای باشد که مقدمه با حروف ابجد و مابقی صفحه‌ها به صورت پشت سرهم شماره گذاری گردند.
- ب) در ضمن هر حوزه استاندارد به صورت جداگانه سرتیتر داده شود.

مقدمه

مقدمه در برگزیده سه بخش به شرح زیر است:

- الف: هدف از خودارزیابی (در این بخش حداکثر در پانزده سطر با فاصله ۱,۵ و فونت Nazanin ۱۲ هدف از خودارزیابی برنامه شرح داده شود.
- ب: تاریخچه برنامه و دانشکده (در این بخش رخدادهای پراهمیت در خصوص برنامه و دانشکده در حداکثر پانزده سطر با فاصله ۱,۵ و فونت Nazanin ۱۲ ارائه می‌شود)
- ج: فرآیند خودارزیابی (ارائه توضیح در خصوص فرآیند خودارزیابی و روش مورد استفاده برای جمع آوری و تجزیه و تحلیل داده ها، طول مدت تدوین گزارش و برنامه پیگیری برای حوزه هایی که به صورت عدم انطباق ارزیابی شده اند)

گزارش استانداردها

در این بخش با توجه به ترتیب حوزه‌ها نتایج خودارزیابی استانداردهای هر حوزه به ترتیب مطابق با فرم ارائه شده در راهنمای خودارزیابی قرار داده می‌شود

- گزارش خودارزیابی با فونت Nazanin 12 با فاصله ۱,۵ تایپ شود.
- بعد از فهرست مطالب، فهرست جداول ارائه شده و فهرست پیوست‌ها در گزارش خودارزیابی **بدون لحاظ شماره** قرار داده شود.
- از بکار بردن اختصار کلمات در متن اجتناب گردد و در صورت استفاده از اختصار، توضیح آن به صورت زیرنویس آورده شود.

ضمیمه سوم: فرم ارزیابی بیرونی

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
کمیسیون اعتباربخشی دبیرخانه
فرم ارزیابی تیم بازدید بیرونی
عنوان حوزه.....

❖ عنوان و شماره زیر حوزه

متن استاندارد

❖ توصیف وضع موجود استاندارد:

ابزارهای مورد استفاده برای گردآوری اطلاعات:

مصاحبه ☐ مشاهده مستقیم ☐ نتایج پرسشنامه ☐ بررسی مستندات ☐ سایر
ابزارها ☐ لطفاً توضیح دهید.

ارزیابی:

انطباق کامل ☐ انطباق مشروط ☐ عدم انطباق ☐

شواهد حمایت کننده از ارزیابی:

ضمیمه چهارم: چارچوب گزارش ارزیابی بیرونی

وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی

کمیسیون اعتباربخشی دبیرخانه...

فرم گزارش ارزیابی بیرونی

۱- اطلاعات کلی:

دانشکده‌ی دانشگاه علوم پزشکی

نام و نام خانوادگی رئیس دانشکده:

تلفن تماس: نامبر: آدرس پست الکترونیک:

۲- مشخصات تیم ارزیابی بیرونی:

ردیف	عنوان	نام و نام خانوادگی	شماره تلفن همراه	آدرس پست الکترونیک
۱	سرپرست تیم			
۲	دبیر تیم			
۳	عضو تیم			
۴	عضو تیم			
۵	عضو تیم			
۶	عضو تیم			
۷	عضو تیم			
۸	عضو تیم			
...	...			

۳- اطلاعات دوره:									
سال تأسیس دوره: سال اعتباربخشی مؤسسه‌ای:									
الف) هیأت علمی									
الف-۱) اعضاء هیأت علمی تمام وقت									
تعداد		تخصص		دکترای تخصصی PhD		دکترای حرفه‌ای		فوق لیسانس	
بالینی		غیر بالینی							
الف-۱) اعضاء هیأت علمی پاره وقت									
تعداد		تخصص پزشکی		دکترای تخصصی PhD		دکترای حرفه‌ای		فوق لیسانس	
بالینی		غیر بالینی							
ب) دانشجو									
تعداد دانشجویان برنامه به تفکیک در سال تحصیلی									
ج) دوره									
نحوه ارائه دوره									
☐ حضوری ☐ ترکیبی									
درصدی از دوره که به صورت الکترونیک ارائه می‌شود									
☐ ۰٪ ☐ ۱-۲۴٪ ☐ ۲۵-۴۹٪ ☐ ۵۰-۱۰۰٪									

نوع سال تحصیلی	۲ ترم ☐	۳ ترم ☐
طول ترم تحصیلی (بر حسب هفته)		
طول برنامه (بر حسب ترم)		
تعداد کل واحدها		
تعداد واحدهای اصلی		
تعداد واحدهای عمومی		
تعداد واحدهای اختیاری		

د) مصاحبه‌ها د-۱) مصاحبه‌های فردی مشخصات کامل افرادی که با آنها مصاحبه شده است نوشته شود.
د-۲) مصاحبه‌های گروهی مدیران دانشکده:
اعضاء هیأت علمی:
پرسنل حوزه‌ی دانشجویی فرهنگی:
دانشجویان:
تعداد دانشجویان شرکت‌کننده ذکر شود.
ه) مستندات مرور شده در محل کاتالوگ و هندبوک:
صور تجلسات:
مستندات ساختار اداری:
مستندات دوره (Course Material)
و) کلاس‌ها و مشاهدات بالینی

توضیح: در مورد مشاهدات، اطلاعات موجود در جدول را کامل نمایید. در مشاهده‌ی کلاس به مواردی مانند تعامل دانشجویان و استاد، محیط آموزشی و محتوا دقت شود.	
و- (۱) کلاس‌ها	
مشاهده کلاس/آزمایشگاه ۱#	
عنوان درس، تعداد واحد	
نحوه ارائه درس	
نام استاد و مرتبه	
تعداد دانشجویان حاضر در کلاس	
مشاهده کلاس/آزمایشگاه ۲#	
عنوان درس، تعداد واحد	
نحوه ارائه درس	
نام استاد و مرتبه	
تعداد دانشجویان حاضر در کلاس	

و-۲) مشاهدات بالینی توضیح: در اینجا نکات مصاحبه و مشاهدات محیط بالینی نوشته شود.	
مشاهده بالینی #۱	
سطح دانشجو (کارآموزی، کارورزی، دستیاری)	
بیمارستان	
بخش مورد بازدید	
استاد بالینی	
نام و عنوان نماینده بیمارستان	
تعداد دانشجویان مورد مصاحبه	
مشاهده بالینی #۲	
سطح دانشجو (کارآموزی، کارورزی، دستیاری)	
بیمارستان	
بخش مورد بازدید	
استاد بالینی	
نام و عنوان نماینده بیمارستان	
تعداد دانشجویان مورد مصاحبه	